

A ZENEI KÉPESSÉGEK FEJLŐDÉSE

III.

RITMUS, METRUM, TEMPÓ, HANGERŐ

D O K T O R I D I S S Z E R T Á C I Ó

Készítette:

Pethő István

SZEGED

1982

B E V E Z E T Ő

Oldal

5

I.

ZENEI NEVELÉSÜNK HELYZETKÉPE

12

II.

A KÉPESSÉGEK RENDSZERE

24

A./ A képesség tartalmának fogalma	24
B./ A képesség fajtái	31
1./ Általános képesség	32
2./ Speciális képesség	32
C./ A tehetség fogalma	33
D./ A zenei képesség mint a speciális képesség egyik fajtája	34
1./ Zenei képesség - zenei tehetség - muzikali- tás	34

	Oldal
2./ A zenei képességek fejlődéséről vallott polgári és marxista felfogás	42
3./ Zenei képességvizsgálatok történeti áttekintése	44
a./ Képességvizsgálatok külföldön	44
b./ Képességvizsgálatok Magyarországon	53
c./ Gondolatok zenei tesztekéről	67
E./ A zenei képességek rendszere	69
1./ A zenei képességek fajtái	69
a./ Általános zenei képesség	69
b./ Speciális zenei képesség	69
2./ Az általános zenei alapképességek rend- szere	69
a./ A rendszerképzés szempontjai	70
b./ A rendszer ismertetése	72

III.

A KÉPESSÉGVIZSGÁLAT MENETE, ESZKÖZEI

<u>ÉS MÓDSZERE</u>	76
A./ A vizsgálat lefolytatása	76
B./ A tesztrendszer mint mérőeszköz, az értékelés módszere	77

	Oldal
C./ Ritmus - metrum tesztek	105
1./ Ritmusészlelés-teszt	107
2./ Metrikus tagozódás észlelésének tesztje	107
3./ Ritmusírás-teszt	108
4./ Ritmusolvasás-teszt	108
D./ Tempóteszt	118
E./ Hangerősségteszt	121

IV.

<u>A ZENEI KÉPESSÉG FEJLŐDÉSÉNEK ELEMZÉSE</u>		123
A./ Ritmus- és metrumképesség		123
1./ Ritmus - metrum		123
1.1 Ritmusészlelés		123
1.1.1 A ritmusképletek észlelésének fejlődése		123
1.1.2 A ritmikus folyamatok észlelésének alakulása		126
1.2 Metrikus tagozódás észlelése		126
1.2.1 A metrikus folyamatok észlelésének fejlődése		126

	Oldal
1.3 Ritmusírás	129
1.3.1 Hallás utáni ritmusírás	129
1.3.2 Ritmus és metrum kapcsolata	134
1.4 Ritmusolvasás	141
1.4.1 A ritmusolvasás fejlődése	141
1.4.2 Belső halláson alapuló ritmusolvasás	141
2. A szubteszteken elért tanulói eredmények, a tesztek eredményei, a ritmusképesség index	144
B./ Tempóképesség	156
1. Tempó	156
1.1 Tempóészlelés	156
1.1.1 Tempóösszehasonlítás	156
1.1.2 Tempóváltozás	161
2. Szubteszten, teszten elért teljesítmények	161
C./ Hangerősségképesség	164
1. Hangerősség	164
1.1 Hangerősségészlelés	164
1.1.1 Hangerősségösszehasonlítás	164
1.1.2 Hangerősségváltozás	164
2. Tanulói eredmények szubteszten, teszten	169
I R O D A L O M	172

B E V E Z E T Ő

Jelen témával való foglalkozás gondolata hét évvel ezelőtt merült fel, amikor Dr Nagy József előadását hallottam az iskolaelőkészítés és beiskolázás problematikájáról, valamint a kompenzáló beiskolázási modellről.

A kompenzáció szükségszerűsége a mi szakterületünkön is naponta jelentkezik, amikor felvételi vizsgákon, meghallgatásokon azt tapasztaljuk, hogy aki nem felel meg a tiszta éneklés, jó hallás követelményének, az legtöbbször nem nyert felvételt a zeneiskolába, vagy az általános iskola ének-zenei tagozatára. Akit eltanácsolunk ettől az iskolatípustól az sokszor egy életre kirekesztettnek érzi magát az énekléssel vagy a hangszertanulással való foglalkozásból, hiszen bizottság állapította meg alkalmatlanságát. Sokan már a felvételire sem jelentkeznek, mert a "hozzáértő" környezet / bölcsőde, óvoda, család / már elültette benne a "rossz hallásu", "botfülű" megfellebbezhetetlen ítéletét. Ugy tudják magukról, hogy alkalmatlanok az ilyen tanulmányokra, a hangszertanulás szóba sem jöhet náluk, az óvodai, iskolai ének foglalkozások, órák számukra nem öröm, nem élmény, sok esetben újabb kudarc és megszégyenülési lehetőség.

Pedig az éneklés természetes igény, már talán a csecsemő kortól kezdve a kora hangadás - beszéd - próbálkozásokkal együtt jelentkezik az embernél. Ha ezek a próbálkozások ingerdus környezetet találnak az adottságok a tevékenység gyakorlásával képességgé alakulnak.

Van akinél szinte rögtön tisztán megszólal a hallott gyermekdal, de ugyanez másnál teljesen rosszul sikerül.

Talán hasonló a helyzet a beszéd kialakulásánál is: van akinek semmi gondot nem jelent a mássalhangzók kiejtése, szépen, tisztán beszél, a másik kisgyermek pedig sok éven keresztül selypit, raccsol; logopédus segítségét kell igénybe vennie a hiba kijavítására. De amíg a beszéd, kiejtés javítása mindenki számára fontos, elengedhetetlen, addig aki nem tud szépen, tisztán énekelni az legfeljebb elhallgat magától, vagy megkéri, hogy ne rontsa mások hangulatát, zenei élményét.

Az éneklési - zenei élmény maga az ének is, az ilyen irányú tanulmányok elengedhetetlenek az ember érzelmi életének, pszichikumának kialakulása szempontjából.

Már az ókori görög nevelők, gondolkodók fontosnak tartották a matematika, a testnevelés, az aritmetika mellett a zenei tanulmányokat. A sokoldaluan képzett embereszményhez hozzátartozik az is, hogy ilyen irányban is képzett legyen.

Minden ép halló és hangadó apparátussal, ép idegrendszerrel született gyermeknél kialakíthatók a zenei képességek. Ez a megállapítás a gyakorlatban is igaz. Ha a gyermek adottságait ingerdus környezetben, tevékenység közben gyakorolja, kifejlődnek zenei képességei is.

Adottságok tekintetében nincs két egyforma ember, és mindenki számára más és más családi, óvodai, iskolai környezet segíti, vagy gátolja a képességek kialakulását, fejlődését. A jó adottságok a kevésbé optimális viszonyok mellett is képességgé alakulhatnak, míg a szerényebb adottságok igényelnék a több szülői, nevelői figyelmet, tervszerű oktató-nevelő munkát. Ez minél korábban kezdődik meg, annál több a lehetőség a prevencióra és a kompenzációra.

Főntos, hogy megelőzzük a személyiség kudarcélményeit, illetve döntő, hogy a szülői, nevelői magatartás, oktató-nevelő munka pozitív sikerélményhez segítsen, és a képesség játékos gyakorlásának igényét felkeltse.

Több pedagógus, kutató is vallja és a gyakorlatban is bizonyította, hogy a képességek kialakíthatók. A zenei nevelést Kodály szerint a gyermek születése pillanatától el kell kezdeni. Az öröklött adottságok, a környezeti hatások - ebbe beleértve a családi környezetet, az iskolai nevelést - és a személyiség fejlődése révén képességekké alakulnak. Ezek igen eltérőek, sokfélék lehetnek. Arról, hogy mikor, milyen életkorban alakulnak ki a különböző képességek kevés adattal rendelkezünk. Saját felméréseink szerint a gyermekek igen nagy számban többet tudnak

mint amit tőlük az előírt tanterv elvár, feltételez. Itt jelentkezik a gyakorlati probléma is: ha objektív mérések ezt nagy populációkban is igazolnák át kellene ütemezni a tervet, hogy az jobban kövesse a képesség fejlődésének igényeit. Nem várható fejlődés ott, ahol már intézményesen visszafogjuk a haladás ütemét, tempóját.

Ha valaki csecsemőkorban, kisgyermekkorban nem kapja meg a fejlődéséhez szükséges nélkülözhatatlan táplálékot, vitaminokat, akkor elpusztul, vagy elkorcsosul. Ennek teljes értékű pótlására nincs később lehetőség. Ugyanigy a szellemi, érzelmi, értelmi fejlődés területén is vannak vissza nem térő lehetőségek, melyek időben való kiaknázása, kihasználása a pedagógia feladata.

" Az ének-zenei nevelés mai jelentőségéhez méltó helyének megtalálása többek között csak úgy jöhet létre, ha a nevelés e területének irányítói és végrehajtói megtalálják a mai társadalom egésze és az egyéni ember számára egyaránt legelőnyösebb tartalmat és formát. Mindezt széleskörű zenepedagógiai és pszichológiai vizsgálatokkal, konkrét mérésekkel valósíthatjuk meg!ezzel tulajdonképpen a cél is megfogalmazódik: " minden erőfeszítésbe vetni a pedagógiai-pszichológiai vizsgálatok /mérések/ segítségével a mind tudatosabbá váló ének- és zenetanári tevékenységért.

Arra van tehát szükség, hogy mind az ének-, mind a zenetanárok ismerkedjenek meg a pedagógiai-pszichológiai vizsgálati, mérési módszereivel és fokról fokra alkalmazzák iskolai gyakorlatukban. Lényegében tehát egy új szemléletmód és pedagóg-

giai gyakorlat meghonosításáról van szó."¹

A zenepedagógiai kutatásokkal kapcsolatban a következő kérdések merülnek fel:

Melyek azok a képességek, amelyek 3-5-6 éves korban már megvannak?

Mit kellene tudni, és mit tudnak az adott életkorban?

Az iskolai, zeneiskolai tanulmányok mellett mivé fejlődnek a képességek 8-23 éves korra?

Milyen okai vannak a gyermeki képességek heterogenitásának? A különbségek kialakulását hogyan lehetne megakadályozni? A kialakult különbségeket hogyan lehetne felszámolni, megszüntetni?

Érdekes lenne megvizsgálni még, hogy a megmért zenei képességek milyen értelmi-, matematikai-, rajz-, beszéd-, és motorikus képességekkel párosulnak. Lehetséges-e, hogy aki jó zenei képességekkel rendelkezik az más területeken is jó?

Beszélhetünk-e a későbbiekben transzfer hatásról?

A képességvizsgálathoz meg kellett határozni, hogy milyen képességeket akarunk felmérni. Mi az ami mérhető, milyen módon, milyen eszközöket használjunk fel.

A képességvizsgálathoz megfelelő tesztrendszert kellett összeállítani. A jelenlegi vizsgálatnak már voltak konkrét előzményei. A zenei képességvizsgálathoz magyar tapasztalat kevés volt.

1 Dr Veczkó József: A zenepedagógiai és pszichológiai vizsgálatok / mérések / szerepe az iskolában Parlando, 1971. 7-8 szám 10-11. oldal

Tanulmányoztuk a külföldi szakirodalmat is, és 1-2 éves kísérletezés után összeállítottunk egy feladat-sort. A kísérleti időszakban 1976-77-ben több próbamérést végeztünk, és ezek eredményeit, tapasztalatait vettük figyelembe a feladatok összeállításánál.

1978-ban 100 nagycsoportos 5-6 éves óvodás gyermekkel végeztünk felmérést. Egy év múlva Pethő Istvánné 3-8 éves gyermekek körében vizsgálódott ennek a tesztnek egy finomított, továbbfejlesztett változatával. A kapott adatokat itt már számítógépen dolgozták fel.

A mi vizsgálatainkkal egyidőben Dr. Erős Istvánné képességvizsgálatokat végzett a 20-23 éves főiskolai hallgatók között.

E tapasztalatok birtokában tanárunk Dr. Nagy József biztatására és az ő irányításával hárman közösen végeztük el a zenei képességek rendszerének feltárását, a további képességvizsgálatokhoz szükséges tesztrendszer kidolgozását, az adatok feldolgozását, értékelését.

A zenei képességek közül csakis a zenei alapképességek rendszerének feltárásával, az alapképességek fejlődésének vizsgálatával foglalkoztunk.

A feladatokat felosztva egymás között az én területem a ritmus, metrum, tempó, és a hangerősség tesztjeinek kidolgozása volt. A II. fejezetet közösen dolgoztuk ki. Az elvégzett összefüggésvizsgálatot

e dolgozatban terjedelme miatt nem közlünk.
Ez, valamint a zenei képességek rendszerére kidolgozott teljes tesztsorozat, és annak eredményei egy könyvnek az anyagát képezik majd.

A dolgozat megírásához igen sokak jóindulatu támogatására, gyakorlati segítségére és utmutatására volt szükség.

Köszönet illeti azokat, akik engedélyezték a felmérések elvégzését, azokat az ének szakos nevelőket, akik elvégezték ezt az időigényes munkát, azokat, akik véleményt mondtak, tanácsot adtak a feladatsorok összeállításához.

Köszönetet mondok tanárainknak, akik személyes magatartásukkal, oktató-nevelő munkájukkal felkeltették érdeklődésemet a pedagógiai-pszichológia, a kutatómódszertan iránt.

Végül köszönetet mondok a kutatási koordináló irányítójának Dr Nagy József egyetemi tanárnak a sok elméleti, gyakorlati tanácsért, utmutatásért.

I.

ZENEI NEVELÉSÜNK HELYZETKÉPE

Az 1945 óta eltelt időszakban fejlődésünk a művelődés valamennyi területén alapvető változásokat hozott.

Eredményeink közé tartozik, hogy megnövekedett a művészetek iránti igény, kiszélesedett a művészetek társadalmi bázisa. A fejlődés eredménye és fontos része a zenei élet kiteljesedése és szervezettsége.

"A fejlődés amit a felszabadulás óta megtettünk valóban óriási. Ha a magyar zenei élet számszerű adatait - a koncert- és operalátogatók, zenetanulók, a zenei együttesekben részt vevők számát - a nálunk gazdaságilag jóval fejlettebb tőkés országok hasonló adataival összevetjük, az eredmény nekünk kedvez. Államunk nehezebb körülmények között többet tudott tenni a zenei kultúráért, mint sok, nálunk jobb körülmények között élő ország."²

Ha azonban megnézzük e pozitív fejlődés számszerű adatait a zeneszociológiai felmérésekben, meg kell állapítanunk, hogy minden erőfeszítés ellenére csak egy kisebbség érti és élvezzi a magasrendű muzsikát, még kevesebben értik, fogadják be Bartók, Kodály és a kortárs zene reprezentatív műveit. A felszabadulás utáni rohamos fejlődés üteme is lassubbodott.

2 Vitányi Iván: Zene és közművelődés
1972. 7. szám

Muzsika,

Akkor " a feltörekvés spontán erejétől hajtva" a nép széles rétegei vették birtokukba a kultura számukra addig elzárt területeit.

Ugy nézett ki, hogy rövid idő alatt minden iskolából kikerülő gyermek megtanulja, érti a zenei írás-olvasás alapelemeit, és ennek révén a zenét értő, hallgató ember válik majd belőle.

Annak ellenére, hogy ma a zenetanulás, hangverseny-, operalátogatás , zenei művelődés mindenki számára hozzáférhető és biztosított, az igényes zene és opera rendszeres hallgatóinak számát 200 ezer főre becsülik / 1970-es adat/. Számuk megegyezik az amatőrökével, akik többsége egyben rendszeres vagy alkalmi zenehallgató is.

A komoly zene iránti alkalmi érdeklődők, a rádió-, TV-, hangplemez-, magnótulajdonosok, valamint az amatőr zenei eseményeket látogatók tábora a statisztikai adatok szerint kb. kétszer ennyi.

Az ország összlakosságának ezek szerint körülbelül 2-4 százaléka él rendszeresen igényes muzsikával. A vidéki zenekedvelők aránya ezen belül az országos átlag alatt marad. / 0,2 - 0,5 % /

Azért, hogy ezek az arányok kedvezőbben alakuljanak igen sok tennivalója, feladata van a zenei közművelődés irányítóinak, a különféle zenei klubok, amatőr együttesek vezetőinek, munkatársainak és a pedagógus társadalomnak egyaránt.

Legfontosabb, hogy az ifjúság zenei nevelésében lépünk előbbre. Fontos feladat hárul az iskolákra, a zeneiskolákra: a jövő emberét neveljük, aki a következő évtizedek zenei művelődésének formálója, hor-

dozója lehet. A ma gimnazistáiból, szakközépiskolásaiból, ipari tanulóiból lehet a jövő munkásembere, gyárigazgatója, közéleti vezetője, akitől - ha döntési joggal fog rendelkezni - várhatjuk a kultúra támogatását, menedzselését. Saját közeli jövőnk szempontjából sem mindegy, hogy milyen színvonalu, felkészültségű, sokoldaluan képzett nemzedéket nevelünk.

A magyar zenei nevelés egészét az óvodától a zeneakadémiai szakemberképzésig áthatja Kodály Zoltán munkássága, nevelési koncepciója, nevelési programja. Tudatosan felépített zenei-nevelési program ez megfogalmazva benne a közeli és távlati célt.

Ezen célok eléréséhez az eszközök egész sorát / tankönyvek/ tervezte, írta meg maga, illetve munkatársai, követői segítségével. Nehéz összesűriteni néhány mondatban nevelési programjának célját; hiszen pedagógiai tárgyú írásai, programbeszédei, vitairatai előadásainak anyaga többszáz oldalt tesz ki. / Kodály: Visszatekintés I.II. kötet /

Tiszteletet ébreszt az utókor olvasójában az a következetes harc, szenvedélyes vitakészség, kitartó erőfeszítés, amelyet pedagógiai elveiért, elképzeléseiért, a magyar zenei nevelés ügyéért egy életen át folytatott.

Különösen példamutató, hogy a nemzetközi hírü folklorkutató, zenetudós, sikeres zeneszerző az egyéni érvényesülés helyett népe, nemzete érdekében a zenei nevelés apostolává válik, vállalja ezért a harcot. Talán József Attilával vonható párhuzamba

eltökéltsége, célja: " Én egész népemet fogom nem középiskolás fokon tani-tani!"

Kodály a zenét a nevelés egyik nélkülözhetetlen eszközének tartotta, amely által a személyiség harmónikusan és sokoldaluan kifejlődhet.

Ugyanakkor az általa összegyűjtött, tanítási anyagként felhasznált ősi, népzenei anyag, már a legkisebbek részére is könyvekbe foglalt játék- és gyermekdalanyag a "nemzetnevelést", a "hazafiságra való nevelést", a " magyarság tudat alatti elemeinek" beültetését, kifejlesztését is szolgálja.

Ismeretes a Tanácsköztársaság idén betöltött pozitív szerepe, a fasizmus magyarországi térhódítása idején kifejtett bátor nézetei az erőszakos, több évszázadra kiterjedő " germanizálással " szemben, s a felszabadulás után folytatott küzdelme a zenei nevelés jelentőségének elismertetéséért, a " Legyen a zene mindenkié!" eszme valóra váltásáért.

Napjainkban a centenáriumi évforduló idején méltatják munkásságát, annak jelentőségét, és megkérdőjelezzik a nevével fémjelzett módszer hatékonyságát, eredményességét, pedagógiai értelmét. Sokan a hiányosságokat a nevelési eredménytelenség okait is a " módszer" re kívánják áthárítani.

Disszonáns a párhuzam: ünneplő megemlékezés mellett megfigyelhető kicsinyes, emberi indítékból fakadó deheroizálási törekvés a pedagógiai életművel szemben.

Mi is a Kodály-módszer?

"A módszer nem csupán ének és zenetanítás módszertana - ahogy sokan értelmezik -, hanem zseniális pedagógiai gondolat, fölismerés, ami arra ad iránymutatást, hogyan képes az iskola embert és nem csupán szakembert nevelni. Meg arra, hogyan lehet tartalmasabbá tenni az életet, s felfogni a szépséget. Még pontosabban körülrajzolva: a zenei írás, olvasás ismerete, a zenei folyamatok tudatos elsajátítása magatartásformáló, világszemléletet meghatározó tényezővé alakul. Megteremti annak lehetőségét, hogy a zene szigorú rendje, mélységesen erkölcsös / nem elírás! / szerkesztése, a lényegest a lényegtelenről elválasztó könyörtelen törvénye, a forma, az építkezés aránya és harmóniája pozitívan határozza meg a mindennapi élet utvesztőin tévelygő ember kapcsolatrendszerét is."³

Petrovics Emil ebben a cikkében összegzi, hogy véleménye szerint miért indult meg ez a negatív folyamat a módszerrel szemben, miért ingott meg a társadalom hite a módszer hatékonyságában.

"Azért, mert sokhelyütt gépiessé vált, mert az ügyesebbek "mutatvánnyá" értéktelenítették, mert a zene és szépség helyét átvette a szűkkeblű technikázás, mert nem segítette a fiatal embernek a pályán való racionális elhelyezkedését, mert az iskolában fölösleges és kissé komikus iparkodássá vált a tárgyi ismeretek hasznos karéjában. Nemzetközi sze-

3 Petrovics Emil: Nem csak a zeneművészek belügye! Zenekulturánkról, Budapest, 1982. Kossuth Könyvkiadó, 176. oldal

repe elüzletei~~sedett~~, az eszmét nemcsak terjesztettük, de ki is árusítottuk. Belső válsághelyzetet teremtett a pedagógusok egymás közötti - gyakran késhegyre menő - vitája a gyakorlat módozatairól.

E közben a módszer szinte észrevétlenül veszített társadalmi pozíciójából, jelentőségéből."

A módszerrel vitatkoznak akkor: "... amikor ugyyszólván nincs is hely arra, hogy hol s kivel csináljuk, nevetséges azon vitázni, hogy helyesen csináljuk-e vagy sem.

Miért fontos egyáltalán, hogy birtokában legyünk egy olyan zenei fogantatásu pedagógiai gondolatnak, amely az etika, a társadalmi magatartás, az emberi ideálok elérése tekintetében célt és utat mutat?

Azért, mert a zene nemcsak az esztétikai kultúra iránt tesz fogékonnyá. Arányt sugall és mértéket.

Megkönnyíti, harmónikusabbá teszi az életet.

Nem a zeneművészek belügyéről van szó, nem is a zenepedagógusokéről. Kodály gondolata a lélek formálását tüzi ki célul: "össztársadalmi haszonnal" jár."

Petrovics így ír a teendőkről: "most e gondolat eszmei rangját szeretném visszászerezni. Vissza kell állítanunk a társadalom hitét abban, hogy egyedül a Kodály-módszer alkalmas a kodályi pedagógiai gondolat megvalósítására. Arra tudniillik, hogy megteremtse egy harmónikus, a világ szépségeinek befogadására és visszaadására alkalmas emberideál lehetőségét."⁴

4 Petrovics Emil: i.m. / 3 / 177-178-179. oldal

A Muzsika című zenei folyóiratban igen jelentős, nagy visszhangot kiváltó vitacikk jelent meg Szabó Helga tollából, "Torzulások a kodályi zenei nevelés általános iskolai alkalmazásában" címmel.

A cikkekre igen sok reflexió érkezett, jelezve, hogy a zenész társadalom felelősnek érzi magát esztétikai nevelésünk jövőjéért.

Ezekből a hozzászólásokból világosan kirajzolódik, hogy nem a négy évtizede elindult kodályi koncepcióban van a hiba, hanem a megvalósításban. A hozzászólók - neves, elismert pedagógusok - saját nevelési szakterületük gondjairól irtak általában, és ha ezeket az összegzéseket mint mozaikokat összerakjuk kirajzolódik előttünk a zenei nevelés helyzetképe, hiányosságaival egyetemben.

Adott az alaphelyzet: van egy világviszonylatban is jelentős nemzetközi érdeklődést kiváltó zenei nevelési koncepciónk. Ennek eredményességét is be tudjuk mutatni, de a kirakat mögötti háttér rendezetlen; aggasztó gondok, problémák mutatkoznak.

Lelkiismerete pedagógus szakemberek a jövő eredménytelenségétől tartva aggodalmukat fejezik ki megnyilatkozásaikban.

Kodály már 1941-ben sürgette az Óvodai nevelés általánossá válását, benne fontos helyet jelölt meg a zenei nevelésnek. Az akkori 12 százalékkal szemben ma már a gyermekek óvodai nevelésének általánossá válásáról beszélhetünk.

"Így most már majdnem minden gyermek részesül az iskola előtti zenei nevelésben. Az alapozás tehát már az óvodában kezdődik, az iskolának ezt - magasabb szinten - csak folytatni kellene. A jelenlegi iskolai tanterv igénye azonban alacsonyabb, mint az 1948-as Kodály-Ádám énekkönyvek megjelenése idején volt."⁵

Az óvodai nevelési program alapelveiben fontos helyet kap a művészeti képességek fejlesztése, az egész nap szabadon választható és a foglalkozásokon is érvényesülő esztétikai tevékenység.

Az óvodában elsajátított ismeretekre nem épül az általános iskolai anyag. Ujabb három évig az óvodai szinten reked meg az énektanítás, ilyen szintű anyagon tanulnak kottát írni, olvasni a gyermekek. Az óvodában heti két kötelező foglalkozás mellett naponta énekelnek a gyermekek.

Ezzel szemben az általános iskola első osztályában hivatalosan heti egyszer 45 perces énekóra van, de mivel a szakfelügyeleti ellenőrzés erre a tárgyra nem terjed ki, a zeneileg igénytelenebb, képzetlenebb tanító gyakran írásra, számolásra használja fel ezt az időt is.

Az első osztály ritmikai, hallásfejlesztési igénye körülbelül azonos az óvodai nagycsoportéval, vagy még azt sem éri el.

Az óvodai nagycsoportban önállóan, egyedül is kell már tisztán énekelni, az iskolában ez csak a harmadik osztályban kívánalom.

5 Forrai Katalin: Vita iskolai énektanításunk jeleiről és jövőjéről, Muzsika 1980. 5. szám

" Az ellentmondások és hibák felsorolása után mégis védenem kell az iskolai tantervet. Az igényeket csak elvileg építhette az óvodások már meglévő ismereteire, gyakorlatilag a zeneileg felkészületlen alsó tagozatos pedagógusok alacsony színvonalához kényszerül igazodni."⁶

" Kodály elgondolásai szerint zenei nevelésünkben a népdal tanítása alapvető jelentőségű. A népdal hivatalkot multunk és jelenünk keleti eredetű és európai létünk között, ... a nemzethez tartozás tudatának megalapozója, ... zenei anyanyelvünk esszenciája, mely által más népek zenéjét is megismerve a zenei világnyelv megértéséhez is eljuthatunk."⁷

Az iskolai tananyag a népdalt a tandal szintjére süllyeszti. Fontosabb az élményszerűség elmélyítése helyett az előírt mennyiségű dal megtanulása, száraz lexikális elemzése anélkül, hogy az elemzés értelmét mélyebben felfognák a tanulók.

"A relatív szolmizáció a zenei írási, olvasási készség elsajátításának eszköze: Kodály szavai-val: mankó, amelyet a tanítás kezdeti szakaszaiban / éveiben / kell alkalmaznunk, de később fokozatosan meg kell válnunk tőle."⁸

Ezzel szemben fennáll a szolmizáció jelentőségének eltulzása, a zenében való elmélyülés helyett a szolmizáció bravurjátékainak előtérbe helyezése.

6 Forrai Katalin: i.m / 5 /

7,8 Szabó Helga: Torzulások a kodályi zenei nevelés általános iskolai alkalmazásában
Zenekulturánkról, Budapest, 1982. Kossuth Kiadó
181. 182. oldal

A tanított dalkincs nem a "legnemesebb". Jelentős zenei korszakok szegényesen, vagy egyáltalán nincsenek tanítva. Igen sok műzenei példa kap aktuálisnak tűnő prozódiailag helytelen nevelő szándéku tan-szöveget.

Súlyos gondok, problémák jelentkeznek, a tanárképzés, továbbképzés területén is.

Kodály több helyen leírta, elmondta, hogy "a zene üzenetének továbbadására csakis az a hivatástudattól át-fűtött, idejét, energiáját nem kimélő muzsikus alkalmas, akinek értelme és szíve, hallása és keze kiművelt a muzsikálásra."⁹

A tanítóképzőkbe a felvételi pontszám igen alacsony / 12 pont/. Évek során megszűnt a tanítóképzőben a zenei felvételi vizsga, majd később a zenei alkalmassági vizsga is. Az osztálytanítók régen több zenét tanultak, mint ma az ének speciális kollégiumot végzők. Ma a tanítóképzőben egy félévig, összesen 14 órát tanulnak éneket. Egy jó színvonalú " ének-zenei általános iskola 2. osztályosa többet tud, mint a tanítóképzőből kikerült diplomás."¹⁰

Ilyen szintű tanítói irányítás mellett milyen szintre jutnak el a gyermekek ötödik osztályos korukig, mire, mit épít itt a felső tagozatos nevelő.

Szabó Helga említett cikkében 14 pontban sorolja fel még azokat a hiányosságokat, amelyek a tanárképzés területén jelentkeznek. Ezek az ének-zenei tanárképzés hiányosságai, de véleményem szerint általános-

9 Szabó Helga: i.m. /7/ 183. oldal

10 Szőnyi Erzsébet: Reflektorfényben a zeneoktatás
i.m. / 7 / 172. oldal

ságban a pedagógusképzés egészére is érvényesek, átértelmezhetők.

A tanítási órák számát tekintve ez a tantárgy "szenved" legtovább az óraszámcsökkentés miatt.

A gimnáziumokban, ahova a diákság 20 százaléka jár, heti egy óra van 1-3. osztályig, a szakközépiskolákban, iparitanuló intézetekben egyáltalán nincs.

"Spontán módon termelődik újra az - elsősorban értelmiségi - hangverseny, és operalátogató elit."¹¹

"1966-ban az ének-zenei iskolások szüleinek 66 százaléka volt értelmiségi, minden más foglalkozású a fennmaradó 34 százalékot teszi ki.

Az alsófoku állami zeneoktatásban részesülők száma 1971/72-től 1979/80-ig kerekítve 30 százalékkal növekedett. / 47 883 növendék - 59 457 növendék /

A fizikai dolgozók gyermekeinek részaránya 39,9 százalék, illetve 44,2 százalék. Ez az országos átlag, de hat nagyvárosunkban, az ipari munkásság fellegváraiban a fizikai dolgozók zeneiskolás gyermekeinek aránya 27,1 és 34,4 százalék között ingadozik."¹²

Ilyen arányok mellett vajon hány tehetség kallódik el a zenével való mélyebb megismerkedés, a nem elégséges színvonalú énektanulás és hangszertanulás hiányában?

"Bármennyire fölemelően szép is a Kodály által megálmodott jövő képe egy olyan világról melyben a zene mindenkéé, vaknak kell lenni ahhoz, hogy ne lássuk, a zene Kodály és Bartók Béla hazájában nem talált még igazi otthonra. Ami alapvetően hiányzik, az a zenekultúra

11 Balázs István: Tovább kell lépnünk!
Zenekulturánkról, i.m./7/ 10. oldal

12 Breuer János: Munkás-zenekultúra i.m./7/ 142. oldal

folytonossága és teljessége. Folytonosság a kultúra
hármaskörének értelmében - ez egyszerre és szét-
választhatatlanul jelenti a régi értékek megőrzését,
új értékek teremtését és mindkettő továbbhaladását.
Ha kapcsolódásuk nem tökéletes, ha a zenei élet
összrendszerének bármely területén pangás áll be,
törvényszerűen torzul és csonkul meg valamennyi."13

13 Balázs István: i.m. /11/ 7-8 oldal

II.

A KÉPESSÉGEK RENDSZERE

A./ A képesség fogalmának tartalma

A mindennapi életben és a pedagógiai gyakorlatban egyaránt gyakran használjuk a képesség kifejezést. Pedagógusok gyakran hallanak szülők részéről olyan kijelentést, hogy az én gyermekem nem született ilyen vagy olyan képességgel, mások viszont gyermekük kezdeti sikeres megnyilvánulásait úgy könyvelik el mint született képességet.

Mit jelent ez a fogalom, mit kell értenünk képességen ?

A képesség fogalmának tág értelmezése az organizmus lét- és fajfenntartó tevékenységét, a környezethez való alkalmazkodást biztosító tulajdonságokat jelenti.

A pszichológia leszűkíti a képesség fogalmat, a személyiség pszichológiai szerkezetének egyik központi sajátosságát jelöli vele.

Rubinstein szerint különbséget teszünk:

1. általános
2. funkcionális
3. műveleti képessége között.

Ezek minőségileg különböző kategóriák.

- 1./ Általános képességek: olyan tanult tulajdonságrendszerek, amelyek a személyiség egészének működését biztosítják.

Ezek: alkotóképesség
együttműködési képesség
értékelési képesség
önértékelési képesség

- 2./ Funkcionális képességek: az egyes szervek működései, olyan veleszületett képességek, amelyek fejleszthetők.

Funkcionális képességek: érzékelés
emlékezés
gondolkodás
információ közvetítés
/beszélés - gesztus/
érzelmelek /mint folyamat/

- 3./ Műveleti képességek

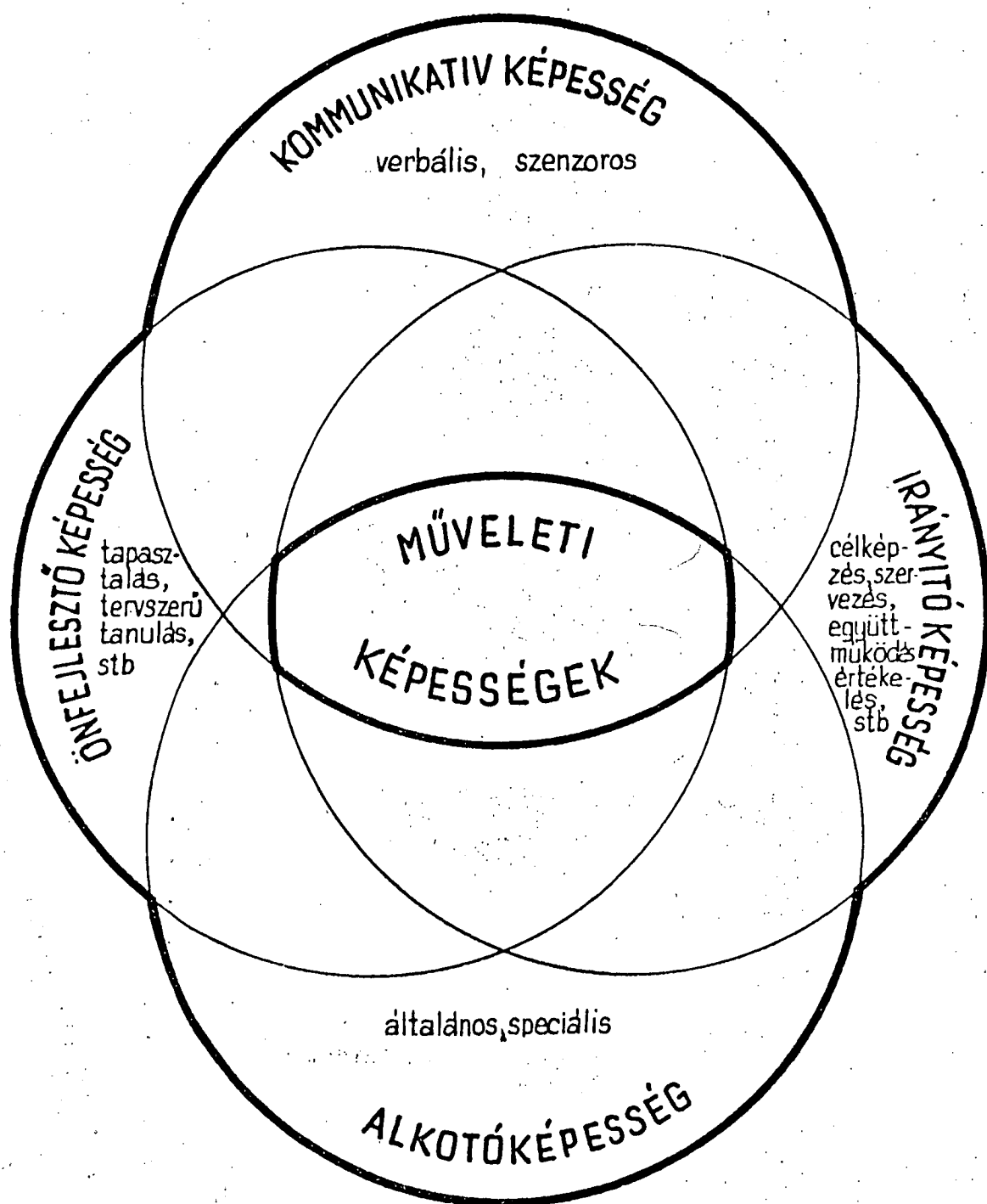
A gondolkodás velünk született képessége kiegészül a tanult képesség rendszerével, ezt nevezzük műveleti képességeknek.

Műveleti képesség például a besorolás, rendszerezés, definiálás képessége.

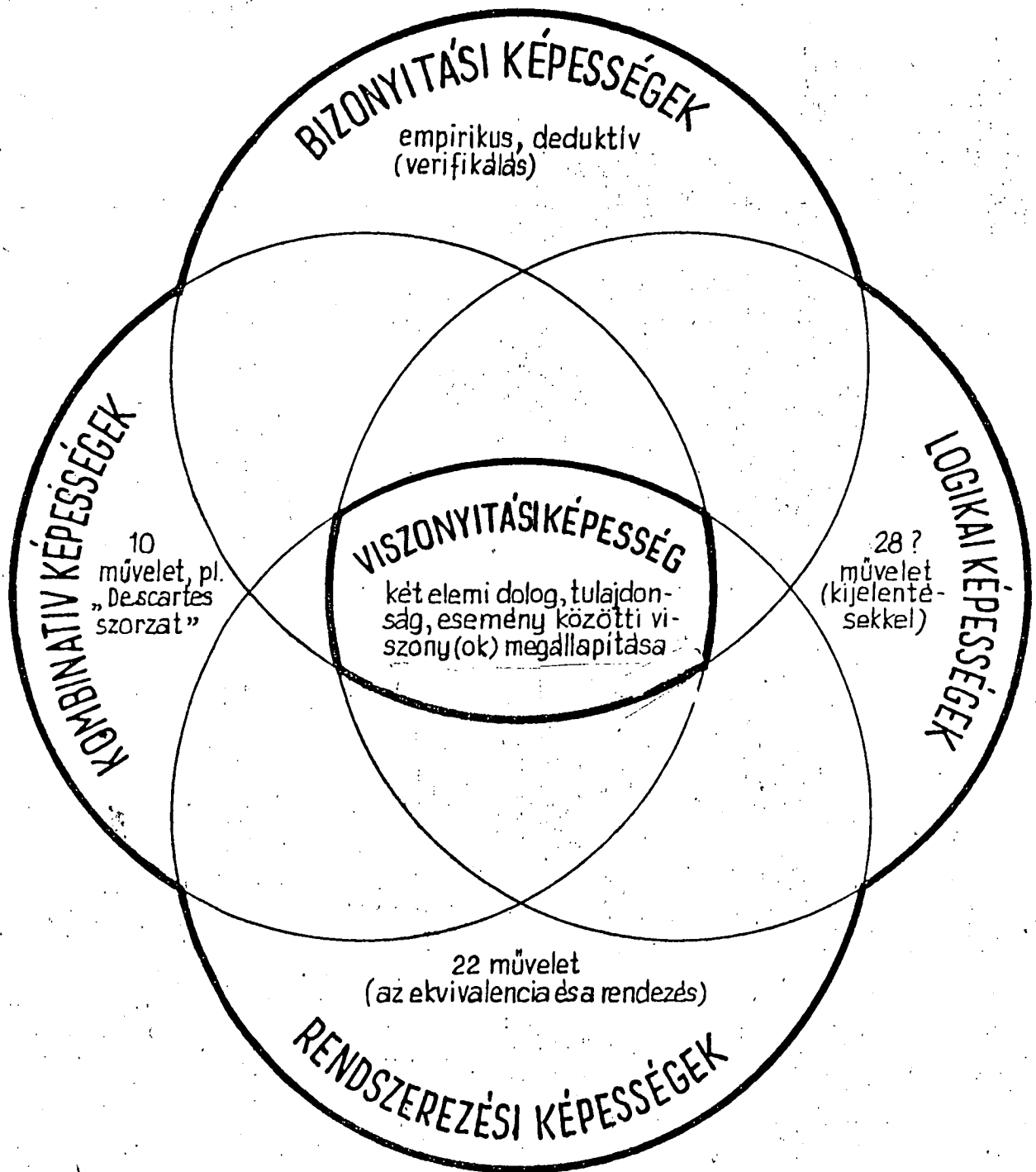
A tanult képességek rendszerét az 1.sz. ábrán, a műveleti képességek rendszerét a 2. sz. ábrán szemléltetjük.

A képesség értelmezésekor feltétlenül szükség van a hajlam, az adottság, a rátermettség fogalmainak tisztázására is.

A TANULT KÉPESSÉGEK RENDSZERE

A MŰVELETI KÉPESSÉGEK RENDSZERE

Az ember született képességéről beszélni hibás dolog. A képesség fejlődés eredménye. Kialakulásának két alapvető feltétele van:

- öröklött adottságok
- megfelelő környezet, nevelés, oktatás.

Minden gyermek öröklött adottságokkal születik. A gyermekek adottságaik tekintetében különböznek egymástól, ezek a különbségek az agy anatómiai, fiziológiai sajátosságaiban rejlenek, a gyermek személyiséggé válásának. Csupán diszpozícióknak előfeltételeknek tekinthetjük őket, amelyek igen sokoldalúak. "Egyesek közülük megkönnyítik bizonyos irányban a fejlődést, mások viszont nehezítik, de nem teszik lehetetlenné, csak esetleg háttért szabnak a fejlődésnek."¹⁴

Például a gyenge hallású gyermekeket is eljuttathatjuk a hangszeres tanulás különböző szintjeire, de művészek nem lesznek belőlük.

Az adottságok meglétéről a gyermek tevékenységéből szerzünk tudomást. Gyakran találkozunk olyan gyermekekkel, akik különös élvezettel végeznek valamely tevékenységet, például énekelnek, rajzolnak, és azt mondjuk, hajlamuk van a rajzoláshoz, énekléshez. Ez a hajlam gyakran már elég korán megnyilvánul. Kovaljov megállapítása szerint: "A hajlam azt jelezi, hogy a képességek kialakulásának megvannak a meghatározott természeti előfeltételei ... a képességek természeti előfeltételei abban rejlenek, hogy bizonyos analizátorok a külső hatások iránt fokozottan érzékenyek. Ezek következtében a zenei vagy látási élmények vagy a megfelelő tevékenység gyakorlása különös örömet szerez." ¹⁵.

14. Dr. Ágoston György: Neveléstudomány Budapest, 1973. Tankönyvkiadó, 67. old. 15. A.G. Kovaljov: Személyiséglélektan, Budapest, 1974. Tankönyvkiadó, 300. old.

A vele született adottságok, hajlamok összessége: rátermettség, mely természeti előfeltétele az egyén képességének fejlődéséhez mind az átlagos, mind a kiemelkedő képességű egyénnél.

Ahhoz, hogy a gyermek adottságaiból képességek fejlődjenek, hajlamokból érdeklődés alakuljon ki, megfelelő környezeti hatásrendszerre van szükség. Ha a gyermek adottságait észreveszik, megfelelő oktatásban, nevelésben részesül, lehetősége van a tevékenység gyakorlására, akkor az adottság képességgé fejlődik és igen magas színvonalat érhet el. Az öröklött és a szerzett tényezők elválaszthatatlan egységet alkotnak. Éppen ezért nem tulajdoníthatjuk a személyiség valamely pszichikus sajátosságát csak az öröklődésnek. Akik a képességek örökölhetőségét vallják gyakran hoznak fel állításuk igazolására olyan családokat, amelyekben több generáción keresztül például zenei tehetségek születtek. /Bach, Mozart család/. Kétségtelen, hogy a zenesz családokban a gyermekek zenei adottságokat örökölhetnek, de fejlődésüket nagy mértékben befolyásolja az a környezet, amelyben nevelkednek, azok a hatások, amelyek ebben a környezetben érik őket.

Az olyan nézetek, amelyek az ilyen családok példájából csupán a képességek örökölhetőségére következtetnek ezt a nagyon fontos körülményt figyelmen kívül hagyják.

A képesség kialakulásának, fejlesztésének fontos formája az oktatás és a nevelés, ennek során jöhetnek létre azok az optimális feltételek, amelyek lehetővé teszik, hogy a képességek minél hamarabb egyik szintről a másik szintre emelkedjenek.

Az értelmi képességek a tanulás során formálódnak. Rubinstein felhívja a figyelmet a képességek és a készségek közötti sajátos dialektikára: "Egyfelől a készségek, az ismeretek stb. elsajátítása, feltételezi bizonyos képességek meglétét, másfelől egy meghatározott tevékenységre való képesség kialakulása feltételezi a vele kapcsolatos készségek, ismeretek stb. elsajátítását . . . abban a mértékben, ahogyan az ember az ismeretek meghatározott rendszerének anyaga alapján ténylegesen elsajátítja az általánosítás és a következtetés stb. fogásait, nemcsak bizonyos készségek halmozódnak fel benne, hanem kialakulnak képességei is."

A képességek a nekik megfelelő tevékenységek gyakorlásával alakulnak ki.

Képesség és tevékenység kölcsönösen hatnak egymásra. A kialakult képességek részt vesznek a tevékenységben, de a tevékenység a kifejlett képesség megnyilvánulási módja is. A képességek és a tevékenység egymástól elválaszthatatlan dialektikus kapcsolatban vannak.

B./ A képesség fajtái

Megkülönböztetünk:

- a./ általános
 - b./ speciális
- képességeket

1./ Általános képesség

"Általános képességeken az ember intellektuális sajátosságainak olyan rendszerét értjük, amelynek segítségével viszonylag könnyen és eredményesen sajátítja el az ember az ismereteket ... "-vallja Kovaljov. 15.

Rubinstein az általános képességről azt mondja:

"... lényegében a tanulásra és a munkára való képesség".16.

2./ Speciális képesség

"Speciális képességeken a személyiség sajátosságainak olyan rendszerét kell érteni, amely jó eredmények elérését biztosítja speciális tevékenységi területen ..." írja könyvében Kovaljov. 17.

A speciális képességek különböző területeken nyilvánulnak meg, például az irodalom, a zene területén.

Ananyev:" A speciális képességek részei az ember általános tehetségének, amely az egyén - különfőző tevékenységi formákban meglevő - lehetőségeinek átfogó egészét alkotó strukturája ". 18.

Az általános és a speciális képességek egymással szoros kapcsolatban vannak.

15. A.G. Kovaljov: Személyiséglélektan, Budapest, 1974. Tankönyvkiadó, 304. oldal

16. Sz.L. Rubinstein: Az általános pszichológia alapjai Budapest, 1974. Akadémia Kiadó, II.kötet 994.old.

17. A.G. Kovaljov 304 oldali.m./15./

18. Ananyev: A tehetség kialakulása - Tehetség és különleges képzés, Budapest, 1965. Tankönyvkiadó, 6. old.

Kísérletek igazolják, hogy az egyén speciális képességének fejlődése pozitív hatással van az értelmi fejlődésre is. Zenei vonatkozásban példa erre Kokas Klára: Képességfejlesztés zenei neveléssel c. munkája. Révész Géza is megállapítja, hogy azok, akik "... zeneiskolákban és főiskolákon a hangszer-technikai és zeneelméleti tárgyakban jó teljesítményeket mutatnak, rendszerint kitűnnek az általános tudományokat illető tanulmányokban is." 19.

Az értelmi képességek fejlettsége megnyilvánul a speciális képesség jellegében." Az általános és a speciális képességek ebben az értelemben mintegy áthatják egymást .." mondja Rubinstein. 20.

C./ A tehetség fogalma

Szólnunk kell a képesség fogalmával gyakran összekapcsolt tehetségről is. Hiba a képességet és a tehetséget azonosnak tekinteni.

A köznapi értelemben tehetséges emberen a pozitív irányban kitűnő embert értjük, akiknek értelmi színvonala magas fokon áll.

Emberekkel való érintkezésünk alkalmával megfigyelhetjük, hogy képességük alapján mennyiben hasonlítanak vagy különböznek egymástól. Mint ahogyan a képességnek különböző szintjei vannak, úgy beszélhetünk a különböző szintű tehetségről is.

A tehetség a képességek halmozódása, más lelki sajátosságokkal történő szerveződése, bonyolult pszichikus rendszer.

A tehetségben adottságok, képességek, készségek, jártasságok együttesét találjuk. A tehetség feltétele a személyiség sokoldalú fejlődésének, de ugyanakkor eredménye is.

19. Révész Géza: Einführung in die Musikpsychologie
/Bevezetés a zenelélektanba / Bern, 1946. 307. old./németül/

20. Sz.L. Rubinstein 996. old. i.m../16/

Általános a tehetség, ha több tevékenységi formában jut kifejezésre.

Speciális tehetségről beszélünk, ha a tevékenység szigoruan körülhatárolt /például matematika, zene/.

Minden tehetségre jellemző, hogy magas foku értelmi, érzelmi, akarati képességeket foglal magában. A tehetséges ember sajátossága, hogy

- emlékképei alapján képes új, értékes fantázia-terméket létrehozni /produktív képzelet/
- szenvedélyes érdeklődést mutat valamely tárgy iránt.

D./ A zenei képesség mint a speciális képesség egyik fajtája

1./ Zenei képesség - zenei tehetség - muzikalitás

A képesség az embernek bizonyos tevékenységre vonatkozó alkalmasságát jelenti. A zenei képesség zenei tevékenységre teszi alkalmassá az embert: zenehallgatásra, aktív zenélésre, zeneszerzésre. A zenei tevékenység alapját is azok a megfelelő testi és szellemi képességek alkotják, amelyek bármely tevékenységhez szükségesek:

1. érzékelő képességek
2. motorikus "
3. emlékező "
4. szellemi "

A zenei képességeket Paul Michel a következőképpen csoportosította: 21.

1. Zenei hallás -
 - a./ hallás-analizáló szervvel és ennek központjával kapcsolatos megkülönböztető, illetve differenciáló képesség a hangmagasság, a hangerő intenzitás, időtartam tekintetében.
 - b./ Dallam, motívum, ritmikus tagolódás megfigyelésének képessége, az egyúttal a különböző hangmagasságu, intenzitású, időtartamu hangok szintézise.
2. Motorikus képességek - A megszólaltatás meghatározott motorikus képességeket igényel. Például: gégemozgás, kézügyesség stb.
3. Emlékező képesség - hangokra, hangcsoportokra való emlékezés
4. Szellemi képességek - zenei gondolkodás, képzelet, ezek elengedhetetlen feltételei annak, hogy a zeneműben kifejezett mondanivalót felfogjuk, illetve reprodukálás esetén a zene eszközeivel kifejezhessük.

A zenei képességek valamelyikének megléte /például egy gyermek kitűnő zenei hallással rendelkezik/ még nem jelenti azt, hogy a gyermekből jó muzsikus válik. Ennek feltétele a zenei tehetség.

"Zenei tehetségnek a képességeknek azt a minőségileg sajátos összetalálkozását nevezem, amelytől a zenével való sikeres foglalkozás lehetősége függ" - Tyeplov²².

Egyes elképzelések szerint a zenei tehetség az agy egy meghatározott területére lokalizálható, a halántéklebenyben, a Heschl-féle halántéktekervényben helyezkedik el. A zenei tehetség nem korlátozható az agy egy meghatározott területére. Jóllehet a zenei tehetség szempontjából nagy szerepe van a kortikális hallási szférának, de ugyanakkor nagy jelentősége van az egész agy, a teljes idegrendszer állapotának.

Általánosabb és különösebb mozzanatokat emel ki Tyeplov²³. a zenei tehetség elemzésénél. "... először: megkülönböztetünk olyan egyéni pszichológiai képességeket, amelyek csak a zenei tevékenységhez kellenek pl./zenei hallás/, eltérően azoktól, amelyek mind a zenéhez, mind pedig az emberi tevékenység más fajtáihoz szükségesek pl. /a figyelem némely sajátos vonása/.

Másodszor: ezeket a képességeket feloszthatjuk olyanokra, amelyek a zenei tevékenység valamennyi ága szempontjából nélkülözhetetlenek, és olyanokra, amelyek csak néhány ágban szükségesek."

A zenei hallás olyan képesség, amely mindhárom zenei tevékenységi formában/Zenehallgatás, aktív zenélés, zeneszerzés/ szükséges. Vannak azonban olyan képességek is, amelyek csak az egyik zenei tevékenység szempontjából szükségesek

22. B.M. Tyeplov: A zenei képességek pszichológiája Budapest, 1960. Tankönyvkiadó, 31. oldal

23. B.M. Tyeplov:i.m.²²/ 31. oldal

Például előadóművészi tevékenység esetén az önuralom, vagy az előadói akarat.

A zenei hallást egyfelől "speciális képesség"-nek tekintjük, mivel csupán a zenei tevékenység feltétele, másrészt "közös képesség" is, mivel a zenei tevékenység mindhárom ágánál nélkülözhetetlen.

Azoknak a zenei képességeknek a komplexumát, amely csak is a zenei tevékenység során nélkülözhetetlen, de mindhárom zenei tevékenységi ággal kapcsolatban áll, Tyeplov muzikalitásnak nevezi. Ugyanakkor leszögezi: "... a zenei tehetség nem vezethető vissza egyedül a muzikalitásra". Ennek illusztrálására Rimszkij-Korszakov példáját említi. Rimszkij-Korszakov tehetségének olyan vonásaira hivatkozik, mint képzelőerejének rendkívüli gazdagsága, vagy természetszeretete, ragyogó megfigyelőképessége, amelynek nemcsak zenei szempontból van jelentősége, hanem más tevékenységek vonatkozásában is. Ezek az általános sajátosságok már "tulmennek a muzikalitás fogalmának határain, ... a zenei tehetség fogalmának komponensei közé soroljuk. Zenei tehetségen ugyanis azoknak a képességeknek minőségileg sajátos kapcsolatát értjük, amelyek befolyást gyakorolnak a zenei tehetség sikeres kibontakozására." 24.

Tyeplov szerint tehát a muzikalitás ily módon a zenei tehetség komponense, mely csakis a zenei tevékenység során válik szükségessé, de mind a zenehallgatás, az aktív zenélés, mind pedig a zeneszerzés szempontjából szükséges. 25.

A muzikalitás fogalmával kapcsolatban két különböző álláspontot képviselnek a zenepszichológiával foglalkozó kutatók.

24. B.M. Tyeplov: i.m./22/ 32. oldal

25. B.M. Tyeplov: i.m./22/ 35. oldal

Az egyik nézet képviselői azt vallják, hogy a muzikalitás a személyiség egységes sajátossága.

Mások szerint a muzikalitás számos zenei képesség rendszere.

Révész Géza a muzikalitást a személyiség egységes sajátosságának tekinti, amelynek lényegét így foglalja össze: "A muzikalitás fogalma magába foglalja a zene esztétikai élvezésének képességét. Erre épül fel továbbá a zenei formák és a zenei mondat szerkezet alapos megértése. A muzikális embert fejlett stilusérzék jellemzi . . . Sajátos vonása, hogy bele tudja magát helyezni a zene hangulatába . . . Mindezek a tulajdonságok abban a képességben fejeződnek ki, hogy ítéletet tud mondani a zenei művekről és zenei művekről és zenei értékük szerint tudja értékelni azokat." 26.

Révész Géza "egységes muzikalitás" fogalmával kevesen értettek egyet. A nyugati zenepszichológiában gyakran találkozunk olyan muzikalitás definíciókkal, amelyek muzikalitáson számos zenei képesség rendszerét értik.

Igy például:

Mainwaring szerint: "Teljesen nyilvánvaló, hogy téves a muzikalitásra úgy tekinteni, mint valami egészként funkcionálóképességre." 27.

"A zenei tehetséget az adott hangszerrel kapcsolatban jelentkező speciális képességgel kell kifejeznünk, nem pedig valami "általános muzikalitás hipotetikus feltételezésével" - vallja Lamp-Key. 28.

26. Révész Géza: Prüfung der Musikalität /A muzikalitás vizsgálata/ Zeitschr. f. Psychol. Bd. 85. Lipcse, 1920. /németül/

H. König munkájában a következőképpen fogalmaz: "Ahhoz, hogy a muzikalitás jelenlétét megállapíthassuk az kell, hogy számos képesség legyen jelen. Következésképpen a muzikalitás nem egyszerű, hanem összetett képesség ... úgy kell értelmeznünk, mint az egyes zenei képességek összességét."

A fő zenei képességeket az alábbiakban jelöli meg:

1. A hangmagasság reprodukálása
2. Két hangmagasság viszonyának reprodukálása
3. Két hang között fennálló időbeli kapcsolat reprodukálása /ritmikai képesség/
4. A hangmagasság különböző fokainak reprodukálása.
5. A hangszin reprodukálása
6. A dallam megértése és reprodukálás, mind hangmagassági, mind pedig ritmikai szempontból.
7. A kísérő szólamok reprodukálása, amelyben megkülönböztetünk: a./ harmonikus kíséretet és b./ polifonikus kíséretet.
8. A zenei műveknek mint esztétikai emóciók kifejezési formájának megértése és reprodukálása.
9. Zenei emlékezet, amely hangmagasságra, akkordokra, ritmusra, dallamra stb.-re való visszaemlékezésre oszlik.²⁹

Varró Margit a muzikalitással kapcsolatban a következőket írja: " ... A rátermettség biztos jele a veleszületett hajlam, mely emberét vonzza és viszi a zene felé. Ezt a fogékonyságot és megértést, amelyet az ilyen ember zenei benyomásokkal és hangulatokkal szemben már zsenge korban is tanusít: muzikalitásnak szokták nevezni. A muzikális rátermettségnek előfeltételei a következők:

mindenekelőtt a kitűnő zenei hallás, vagyis az abszolút hangmagasságok és hangkvalitások iránti érzékenységen túl: ritmikai, melodikai és harmóniai érzék, a mely mindenféle zenei alakulat /motivum/ ösztönösen biztos és biztos felfogásában és visszaadásában nyilvánul meg." ³⁰.

29. H.König: Zur experimentellen Untersuchung der Musikalität

30. /A muzikalitás kísérleti vizsgálatáról Würzburg, 1925.
Varró Margit: A zenei tehetség. Tehetségproblémák, 1930. 120

Seashore, a svéd születésű amerikai zenepszichológus így értelmezi a muzikalitás fogalmát. "A zenei tehetség pszichológiája" c. könyvében: "A zenei tehetség nem egységes tehetség; a képességek hierarchiájából áll, amelyek közül sok teljesen független egymástól. Ezért a muzikalitás jellemzését le lehet vezetni annak leírására, mennyire emelkedik ki, vagy hiányzik ez vagy az a képesség."³¹

25 olyan képességet sorol fel, amelyekből szerinte a muzikalitás áll:

I. Zenei érzékelés és érzékenység

A./ Az érzékelés egyszerű formái

1. A hangmagasság-érzék
2. A hangerősség-érzék
3. A hangkiterjedés iránti érzék
4. Időérzék

B./ Az érzékelések bonyolult formái

5. Ritmusérzék
6. Hangszinérzék
7. Konzonancia iránti érzék
8. A hang testessége /tömege/ iránti érzék

II. Zenei tevékenység

9. A magasság ellenőrzése
10. A hangerősség ellenőrzése
11. Idő ellenőrzése
12. Ritmus ellenőrzése
13. Hangszin ellenőrzése
14. A hang testességének ellenőrzése

31. idézet megtalálható: B.M. Tyeplov: i.m. /22/ 50. oldalán

III. Zenei emlékezet és zenei képzelőerő

- 15. Hallási képzetek
- 16. Mozgásképzetek
- 17. Alkotóképzelet
- 18. Az emlékezés mértéke
- 19. A tanulásra való képesség

IV. Zenei értelem

- 20. Szabad zenei képzettársítások
- 21. A zenei reflexiós képesség
- 22. Általános értelmi adottság

V. Zenei érzelem

- 23. Zenei izlés
- 24. Érzelmi reagálás a zenére
- 25. Az a képesség, hogy zenében hogyan fejezzük ki magunkat emocionálisan

Seashore ezzel a széles skálával a muzikalitás struktúrájának meghatározására tett kísérletet.

Az eddigiekből kitűnik, hogy a zenei tehetség tárgyalása átvezet a muzikalitás fogalmának problématikájához.

A muzikalitás sokféle definíciója látott napvilágot, amelyek közül igyekeztünk a leglényegesebbeket idézni. Idéztük Tyeplov definícióját is, aki ugyanakkor rámutatott arra, hogy a muzikalitásnak egy kimerítő meghatározását nem lehet adni " a kutatás jelenlegi szakaszán". Paul Michel több munkájában használja a kifejezést, de nem ad definíciót a muzikalitásra vonatkozóan, későbbi 1968-ban megjelent könyvében /A zenei nevelés lélektani alapjai/ már nem is említi, csak zenei képességekről szól.

Eicke azon a véleményen van, hogy "A muzikalitás köznyelvi és nem tudományos fogalom." Szerinte képességek komplexumát kell érteni muzikalitáson.

2./ A zenei képességek fejlődéséről vallott polgári és marxista felfogás

Zenepszichológiai könyvekben gyakran találkozunk olyan nézetekkel, amelyekben a polgári tehetségelméletek hatása érvényesül. A polgári pszichológia biologizáló elmélete, az örökléstől való sorsszerű függőség biológiai elgondolása azt jelenti, hogy a velünk született, öröklött hajlamok döntően meghatározzák teljesítőképességünket. Ez a felfogás tagadja a környezet, a nevelés szerepét a képességek fejlődésében.

Révész Géza, ~~MAX~~ Schoen megállapításai is ebből a dogmatikus állításból indulnak ki.

Révész Géza szerint: " Az emberek között nagyon sok teljesen muzikálist és még sokkal több olyat lehet találni, aki még a legszerényebb követelményeknek sem felel megSajnálatos tény, hogy számtalan olyan gyermek részesül zenei oktatásban, aki soha semmire sem fogja vinni a zene területén ... Szép eszme ugyan hogy tegyük minden ember számára lehetővé a zene csodálatos alkotásainak élvezését, de ez csak jámbor óhaj maradhat, mert teljesülését megakadályozza a muzikalitás gyakran tapasztalható hiánya." 32.

"Az életben semmiféle zenei képességet nem lehet megszerezni: az vagy születéstől fogva meg van az emberben, vagy nincs meg. A gyakorlás csak azt jelentheti, ami potenciálisan örökletes. A zenei tehetség éppen ezért természettől fogva fölöttébb egyenlőtlenül oszlik meg az emberek között." - írja Schoen.

32. idézet megtalálható: Dr. Szende Ottó: Gondolatok a zenei tesztekéről. Parlandó 11. szám 15. oldal 1972.

Varró Margit azt vallja, hogy " a veleszületett muzikalitás nagyon is észrevehetően megkülönbözteti az egyik gyermeket a másiktól".

Ezek a nézetek összeegyeztethetetlenek a dialektikus materialista felfogással. " A zenei képességek nem a szervezet veleszületett tulajdonságai, hanem a személyiség fejlődésének eredményei; a velünk született adottságok éppen csak szükséges előfeltételek; a képességek a személyiség egész fejlődési útjától függenek." - Rubinstein. 33.

Az ember születésekor meghatározott anatómiai-fiziológiai sajátosságokkal, hajlamokkal rendelkezik. A hajlam nem azonosítható a képességgel, tehetséggel, csak előfeltétele azok kifejlődésének. Azoknál a gyermekeknél, akik jó zenei hajlamokkal rendelkeznek a megfelelő feltételek hatására gyorsan, kevesebb gyakorlással alakulnak ki a zenei képességek. A kevésbé kedvező anatómiai, fiziológiai adottságokkal rendelkező gyermeknél is kifejleszthetők ezek a képességek, mivel az adott idegrendszeri típus nagymértékben megváltoztatható a külső benyomások hatására. Minden ép halló és hangadó apparátussal, ép idegrendszerrel született gyermeknél kialakíthatók a zenei képességek a környezet rendszeres zenei ráhatásai és az egyénileg kifejtett zenei tevékenység segítségével.

Minden ember részese lehet így a zene által nyújtott örömeknek. Kodály Zoltán is erre alapozza hitvallását:

" A zene mindenkié !"

33. Révész Géza: Einführung in die Musikpsychologie /Bevezetés a zenélélektanba/ Bern, 1946. 183. old./németül/

M. Schoen: The psychology of music /Zenélélektan/New York, 1940. 161. oldal /angolul/, Varró Margit: A zenei tehetség -Tehetség-problémák Bp., 1930. 120. old. idézet megtalálható B.M. Tyeplov: 50. oldalán, Sz.L. Rubinstein: 990. old

ZENEI KÉPESSÉGVIZSGÁLATOK TÖRTÉNETI
ÁTTEKINTÉSE

A./ Képességvizsgálatok külföldön

Billroth "Ki muzikális ?" című 1895-ben megjelent munkája óta nagyon sokan tettek kísérletet arra, hogy a zenei tehetséget, a muzikalitást zenei tesztek segítségével megállapítsák.

Andrews 1905-ben már próbálkozik ilyen teszt kidolgozásával.

Seaschore 1919-ben publikálja első tesztsorozatát.

Maria Briessen az 1920-as években 14 éves serdülőkkel folytatott kísérleteket. Avizsgálat előtt tájékozódott a kísérleti személy előképzettségéről, kérdéseket tett fel olyan szándékkal, hogy felfedje azokat a környezeti hatásokat, amelyek befolyásolják a gyermek zenei fejlődését.

1. Hallásvizsgálatával először azt akarja megállapítani, hogy a kísérleti személy rendelkezik-e abszolút hallással, vagy nem.

Ezen kívül:

2. hangköz
3. ritmus
4. dallamfelfogás
5. dallamemlékezet
6. zenei beleélési képesség vizsgálatával foglalkozott.

M. Briessen a fent említett vizsgálataival necsak azt akarta megállapítani, hogy a kísérleti személy milyen zenei adottsággal rendelkezik, ez az adottság milyen foku, hanem arra is vállalkozott, hogy kijelentse, melyik területen milyen tehetséges a kísérleti személy. 34.

Max Hentschel 9-14 éves gyermekekkel végzett kísérletet. Hangközök felismerésének helyessége az életkorral arányosan nő. Azt, hogy a legkisebb hangtávolságokat jól ítéltek meg a kérdezettek, azt csupán a véletlennek tulajdonította és nem annyira a zenei képességnek. 35.

Fritz Brehmer a gyermek melodikus befogadóképességét vizsgálta 6-14 éves korig. Reproductiv és azonosító módszereket alkalmazott a kísérlet során, mely a következőkből állt: 36.

1. Daléneklés
2. Motívumok utánaéneklése

-
34. Maria Briessen: Die Entwicklung der Musikalität in den Reifejahren /A muzikalitás fejlődése az érés éveiben/ Graz, 1929. /németül/
 35. M. Hentschel: Zwei experimentelle Untersuchungen an Kindern aus dem biete der Tonpsychologie /Két experimentális vizsgálat gyermekek körében a hangpszichológia terén/ Zeitschr. f. Psych. Bd.7.Lipcse, 1913. /németül/
 36. F. Brehmer: Melodieauffassung und melodische Begabung des Kindes /A gyermek dallamfelfogása és melodikus tehetsége/ Zeitschr. Psychol. Nr. 36. Lipcsé, 1925. /németül/

3. Skála éneklés
4. Eltéérések felismerése dalokban
5. Eltéérések felismerése ismeretlen motívumokban
6. Eltéérések felismerése transzponált motívumokban
7. Eltéérések felismerése skálában

Megállapította, hogy a dallam felfogása aktív folyamat. Az egyes dallamokat mint egészeket fogják fel a gyermekek, hogy azután a dallamokat hogyan értik meg az elsősorban a dallam strukturájától függ és nem anynyira attól, hogy az egyes hangközök mennyire érthetőek a számukra.

Brehmer kiemeli a környezet befolyását, mint fontos tényezőt a gyermek zenei kibontakozása szempontjából, és itt az iskolai énekoktatás jelentőségére hivatkozik. Ugyanakkor óv a behatások túlértékelésétől, mert szerinte annaál a gyermeknél, akinek kicsi a tehetsége, ott a legjobb gyakorlat sem vezet fejlődéshez, míg a tehetséges gyermek esetében a gyakorlat a fejlődést nagymértékben lenditheti.

Brehmer kijelentése mögött azt a polgári pszichológia által hangoztatott tehetségelméletet fedezhetjük fel, amely szerint az ember fejlődését, így zenei fejlődését is kizárólag az átöröklés határozza meg, és a gyakorlás csak a meglevő örökletes diszpozíciót manifesztálja.

Martha Vidor 12-16 évesekkel kísérletezett részben csoportosan, részben egyénenként. 37.

37. M. Vidor: Bevezetés a zenepszichológiába Énekszó folyóirat, III. évfolyam. 3-4. szám Budapest, 1936.

Vizsgálódásának területei:

1. Ritmus
2. melódia
3. hangmagasság
4. hangköz

Kísérleteit kérdésekkel egészítette ki, ezek alapján tájékozódott a kísérleti személyek zenei környezetéről.

H. Wing tesztjét 8 éves kortól alkalmazza. A teszt hét feladatcsoportból áll. A feladatokat magnetofon-szalagon rögzítették és a szükséges instrukciók is innen hangzanak el. 38.

1. feladatcsoport: a gyermekeknek a megadott 20 akkordról /amely 1-5 hangból áll/ meg kell állapítani, hogy hány hangból tevődött össze egy-egy akkord. A válaszokat egy erre a célra készített speciális iven kell megadni, amelyen előre nyomtatott számok vannak 1-5-ig és alá kell húzni azt a számot, amely megfelel az elhangzott akkordot alkotó hangok számának.
2. feladatcsoport: itt 30 példa szerepel. Két egymásután következő akkordról kell eldönteni, hogy azonosak voltak-e, vagy a második akkord valamely hangja magasabb vagy mélyebb hangra megváltozott.
3. feladatcsoport: 3-10 hangból felépülő dallampárokat kell meghallgatni. A második dallampárban hangváltás van. A gyermeknek azt kell felismernie, hogy melyik az a hang amelyik meglett változtatva.

38. Halina Kotarska: A gyermek zenei érzékének vizsgálati és értékelési módszerei Parlando 1970. 3.szám

4-6. feladatcsoport: A tonális érzék vizsgálatával foglalkozik.

Az értékelés módszere Wingnél, hogy összeszámolják a gyermek által adott helyes válaszok számát az összes feladatcsoportban és a kapott végeredményt egy speciális táblázattal hasonlítják össze, amely minden évfolyam számára megadja a követelményként állított pontszámot. E szerint a gyermeket A,B,C stb. csoportba sorolják. Zenei szakképzésre Wing szerint csak azok alkalmasak, akiket az A.vagy a B. csoportba sorolják. Zenei szakképzésre wing szerint csak azok alkalmasak, akiket az A. vagy B. csoportba soroltak eredményük alapján.

A vizsgálat írásban történik, ezért csoportosan is alkalmazható.

Wing zenei tesztjének nagy hiányossága, hogy nem vizsgálja a ritmusérzékét.

Seashore a muzikalitást úgy értelmezi, mint zenei képességek rendszerét. 25 képességet sorolt fel. Tesztjében csupán 6 képesség mérésére korlátozza a muzikalitás vizsgálatát.³⁹

Ezek:

1. Hangmagasság
2. Hangerő
3. Ritmus
4. Időtartam
5. Hangszin
6. Hangemlékezés

A vizsgálat lehet egyéni, vagy csoportvizsgálat

39. megtalálható: Dr. Szende Ottó: Gondolatok a zenei tesztekéről Parlando, 11. szám, 1972. 10. oldal

A magyarázó szöveggel ellátott tesztanyagot hanglemezről hallgatják a kísérleti személyek. A hatféle résztesztet egymást követően kell megoldani. A feleletek tesztlapra kerülnek.

A résztesztek feladatai:

1. 30 feladatot tartalmaz. Különböző távolságra levő sinus hangpárok esetében kell eldönteni a második hanghelyzetét /magasabb, mélyebb volt az elsőnél, vagy azonos volt vele/, és ezt a tesztlapon jelölni kell.
2. 50 feladatot tartalmaz. Hangerő teszt: a hangpárok különböző hangerővel szólalnak meg. Az a kérdés, hogy milyen volt a második az elsőhöz viszonyítva /halkabb, erősebb, vagy azonos volt/.
3. 50 feladatot tartalmaz. Két ritmusképletről kell eldönteni hallás után, hogy azonos volt, vagy eltért-e, ha igen, akkor melyik ütemrésznél.
4. 50 feladatot tartalmaz. Két egymásután megszólaló hangpárról kell megállapítani, hogy azonosak voltak-e a második hangok időtartam tekintetében az első hanggal.
5. 50 feladatot tartalmaz. Hanggenerátorról adott 2 hang közül kell megállapítani, hogy a második azonos volt-e az elsővel, vagy különbözött tőle. A második hang 1-6 részhanggal színezve hallható.
6. 30 feladatot tartalmaz. Három, négy, öt hangból álló motivumpárok szólalnak meg. A másodikról el kell dönteni, hogy azonos volt-e az elsővel, ha nem, akkor a megfelelő jelölés alkalmazásával jelezni kell, hogy hanyadik hangnál volt eltérés.

A kitöltött tesztlapokat sablonnal, hibapontok alapján értékelik.

Seaschore a tesztjében lemért hat képesség közül az első háromnak alapvető jelentőséget tulajdonított /ezek a legegyszerűbb szenzorikus képességek/ a zenei tehetség szempontjából.

Ezért bírálják őt.

Tyeplov: " A hangmagasság, erősség és időtartam megkülönböztetése egyáltalán nem a muzikalitás slapja. " ⁴⁰

"Az egész Seaschore teszt lényegében pusztán szenzorikus hallás-tszt, ahol a zenei jelenségek teljesen izoláltak, nem zenei összefüggéseikben fordulnak elő, kivéve a hang- és ritmusemlékezési tesztet. Ezért azt a zenepszichológiai elvet, hogy a zene tudatos felfogása elsősorban akaratosan hallás és csak másodsorban "hallás a füllel" a teszt figyelmen kívül hagyja." írja kritikái észrevételeiben Pfaff, és úgy véli, hogy a teszt a muzikalitás bizonyos diszpozícióinak felmérésére képes." ⁴¹

Gordon Muzikalitás profil tesztje 3 részre tagolódik:

1. Hangelképzelés
2. Ritmuselképzelés
3. Zenei érzékenység

A feladatok magnetofonról szólalnak meg hegedűn, kétszólamu példák esetén ehhez cselló is kapcsolódik.
a feladatokra adott válaszokat tesztlapra kell beírni.

⁴⁰ B.M. Tyeplov: A zenei képességek pszichológiája
Budapest, 1960. Tankönyvkiadó, 63. oldal

⁴¹ idézet megtalálható Dr. Szende Ottó: i.m. /39. 13. oldal
Dr. Szende Ottó: i.m. /39./ 12. oldal

1. Hangemlékezés: 20 harmóniai és 20 melódiai feladatpárt tartalmaz.

Harmóniai feladatoknál a másodszori megszólaltatás esetén a dallam nem változik, de a kíséretben változások történnek. Azt kell jelölni, hogy a kíséret azonos volt-e, vagy különbözött a második hangoztatásnál.

A melódiapárokban a második melódia megváltoztatott formában szólal meg. Azt kell jelölni, hogy az így variált dallam tetszett-e ?

2. Ritmuselképzelés:

A./ 20 feladatpárt tartalmaz. Tempómegállapítás a feladat. A második motivumnál jelölni kell, hogy azonos volt-e a tempó, vagy megváltozott /gyorsabb illetve lassabb lett/.

B./ 20 feladatpárt tartalmaz. Metrum megállapítás a feladat. Ütemváltozásokat iktatnak be a ritmus másodszori hangoztatásánál. Kérdés: azonos volt-e a második ritmus az elsővel vagy nem ?

3. A zenei érzékenység vizsgálatánál dalokat hangoztatnak kétszer. Ezekről kell eldönteni, hogy másodszorra a frazirozása, zárzata, stílusa jobb volt-e mint először.

A./ 30 feladatpár, frazirozás

B./ 30 feladatpár, zárlat

C./ 30 feladatpár, stílus

Gordon tesztje feleletként esztétikai ítéletet vár a kísérleti személytől. Ilyen eleleteket csak azoktól várhatunk, akiket hosszabb időn át tartó zenei tanulmányaik tesznek erre képessé.

Gordon "muzikalitás profiljá"-ról kritikájában Eicke^{40.} többek között ezt írja: hogy azok a válaszok, amelyeket a kísérleti személyek az esztétikai ítéletekre alapozott tesztekre adtak" inkább zeneszociológiai, mint zenepszichológiai szempontból értékelhetők, inkább "izlés profil" adnak, ami köztudomásúan elsősorban történeti kategória és nem "képesség profilt", aminek szánták."

Arnold Bentley tesztje először 1966-ban jelent meg angol nyelven, majd 1968-ban németül. Az angol kiadás előszavában arról ír, hogy eddig a felmérések rendszerint személyes jellegűek voltak, csupán egyes tanárok egyes növendékeket figyeltek meg. Ezek a megfigyelések nem voltak kiterjeszthetők nagyobb számú gyermekcsoportra.

A tesztekkel való felméréssel egy nagyvonalú áttekintésre törekszik a 7-14 éves gyermekek esetében. ^{41.}

A tesztoszéria 4 részből áll:

1. hangmagasság megkülönböztető teszt
2. dallamemlékező teszt
3. akkordanalízis teszt
4. ritmusemlékező teszt

A szenzorikus eldöntési készséget és az emlékezetet vizsgálja.

^{40.} megtalálható: Dr. Szende Ottó i. m. /39/ 13. oldal

^{41.} A. Bentley: Musikalische Begabung und ihre Messbarkeit /A zenei tehetség és mérhetősége/ Diesterweg, 1968. /németül/

Valamennyi teszt anyagát a megfelelő utmutatásokkal és példával hanglemmezre vették, az egyes kísérleteknél így magyarázatra külön már nem volt szükség.

Bentley tesztje csoportteszt. Ennek előnyét abban látja, hogy egy bizonyos időpontban sok gyerek adhat választ az egyes tesztekben megjelölt feladatokra.

Az utmutatások, a példák, a tesztanyag minden gyermek esetében azonosak függetlenül attól, hogy a felmérést nem azonos időpontban végezték.

A feleletek csak jók, illetve tévesek lehetnek, tehát objektívek.

A csoportteszt hátránya viszont, hogy csakis azoknál a gyermekeknél alkalmazható, akik a tesztlap kitöltésére alkalmasak. Bentley ezért a zenei képesség csoporttesztel való mérését 7 éves kor alatt nem tartja célszerűnek. Az egyes tesztek négy és fél, öt percig tartanak, az egész sorozat 20 percet vesz igénybe. Bentley azt tapasztalta, hogy a 7 éves gyermekek is el tudják végezni az egész tesztet a fáradtság minden jele nélkül, de nem emelt kifogást az ellen sem, hogy a tesztet részletekben oldják meg a gyermekek.

1. Hangmagasság-megkülönböztető teszt

20 feladatpárt tartalmaz, melynek második hangja vagy azonos az elsővel / jelölés: A /, vagy magasabban, illetve mélyebben / ma ill. mé / szólal meg. A tanulóknak a megfelelő jelzéseket kell bejelölni a tesztlapra. Bentley ennél a tesztnél a legnagyobb hangdifferenciaként a félhangot alkalmazza. Ennél kisebb differenciákat hagyományos hangszereken nem lehet produkálni, ezért a hangok előállítására speciálisan kalibrált sinus hullámu oszcillátort alkalmaztak.

Bentley kiindulópontként a 440 Hz hangmagasságot veszi, ami az egyvonalas á hangmagasságának felel meg. Ezt a választást azzal indokolja, hogy az egyvonalas á hang a gyermekek hangterjedelmének a közepén van, és korábbi teszteredményeiből azt a következtetést vonta le, hogy a gyermekek a hangterjedelmükön belüli hangmagasságdifferenciákat könnyebben tudják megkülönböztetni, mint a hangterjedelmen kívüli hangdifferenciákat.

2. Hangemlékezési teszt

10 feladatból áll összehasonlító párokkal szembeállítva. Minden feladat 5 hangos, a második megszólaltatás esetében 1 hang változik. A kísérleti személyeknek meg kell állapítani, hogy a második lejátszás az elsővel azonos volt-e, ha nem, akkor hanyadik hangnál történt a változás. A feladatok közül egyik sem volt azonos az első feladattal. A tesztlapra azt a számot kellett beírni, amelyik hangnál történt a változás. Minden feladat a gyermekek hangterjedelmének megfelelő hangmagasságban lett megszólaltatva az egyvonalas "d" és az egyvonalas "á" között.

Minden hang azonos értékben / negyed értékben: ♯ / és azonos hangerővel szólalt meg orgonán, fuvola regiszteren.

3. Akkordemlékező teszt

20 feladatot tartalmaz, melynek mindegyike más hangokból lett összeállítva. Ugyanugy, mint a hangemlékezési tesztnél, itt is minden hang a gyermekek hangterjedelmén belül helyezkedik el. A 2-4 szólamú akkordok azonos hosszúságig, 3 mp-ig vannak kitarva. A tanulóknak a teszten azt a számot kell bejegyezni, amely jelzi, hogy hány hangból áll az akkord.

4. Ritmusemlékező teszt

10 feladatból és összehasonlító párjából áll. 4/4-es ütemben szólalnak meg a ritmusképletek, amelyekről a vizsgálónak meg kell állapítani, hogy minden feladat amely másodszorra szólalt meg azonos volt-e az elsővel, vagy pedig különbözött tőle. Ebben az esetben a feleletet egyetlen szímmal kell megadni, amely azt fejezi ki, hogy az ütem hányadik negyedén történt a változás. A feladatokat orgonán játszották. A változtatásokat jól kiemelték azáltal, hogy az egyébként monotóniában megszólaltatott ritmusokban a változtatásokat más hangmagasságban szólaltatták meg.

Bentley tesztjével mind Ausztriában, mind pedig az NSZK-ban nagyobb felmérést végeztek. Eckert Bäcker 42. szintén végzett felmérést ezzel a teszttel. Negatív észrevételei közül a legfontosabbat emeljük ki: "nincs megalapozva, hogy mennyire alkalmasak a mérésre kiválasztott képességek arra, amit tulajdonképpen mérni akarnak, tu. a teszttel azokat a képességeket kívánnák megállapítani, amelyek alapján remélhető egy gyermek eredményes zenei oktatása."

Ewert táblázatban hasonlítja össze az 1930 és 1966 között megjelent 6 szerinte legfontosabb zenei tesztet, amely 12 félére un. "alapvető zenei képesség" vizsgálatára törekedett. Ugyanakkor csak négy szerző esetében fordul elő, hogy három azonos zenei képességet vizsgálnak:

1. hangmagasság érzékenység
2. hangemlékezés
3. ritmus

Bentley - kérdőív

Név: Iskola:.....

Nem: Életkor: Év :..... Hónap: ... Osztály:.....

Dátum:.....

I.

Hangmagasságok

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	

II.

Dallamok

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	

III.

Akkordok

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	

IV.

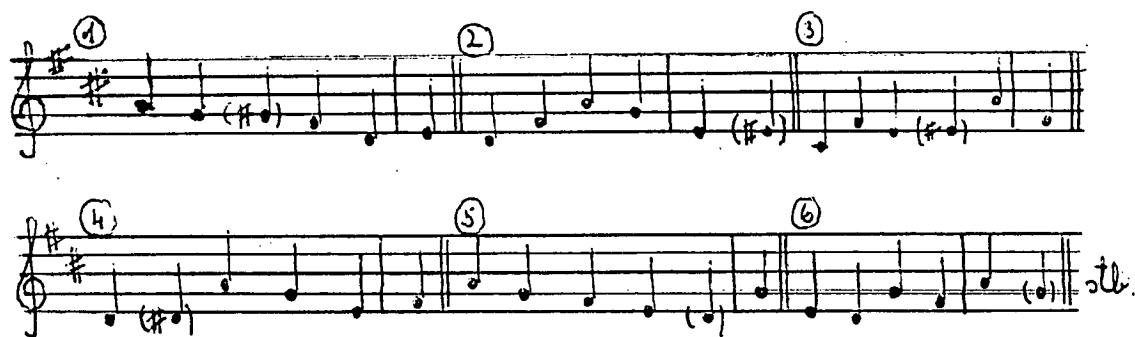
Ritmusok

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	

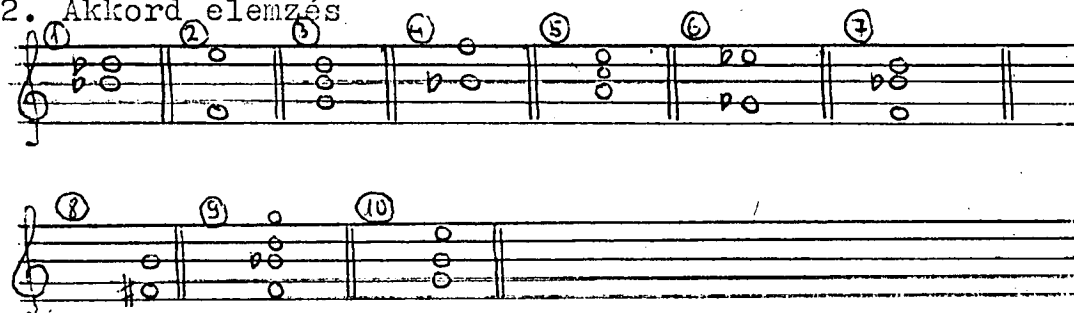
3.sz. ábra.

Példák Bentley tesztjéből

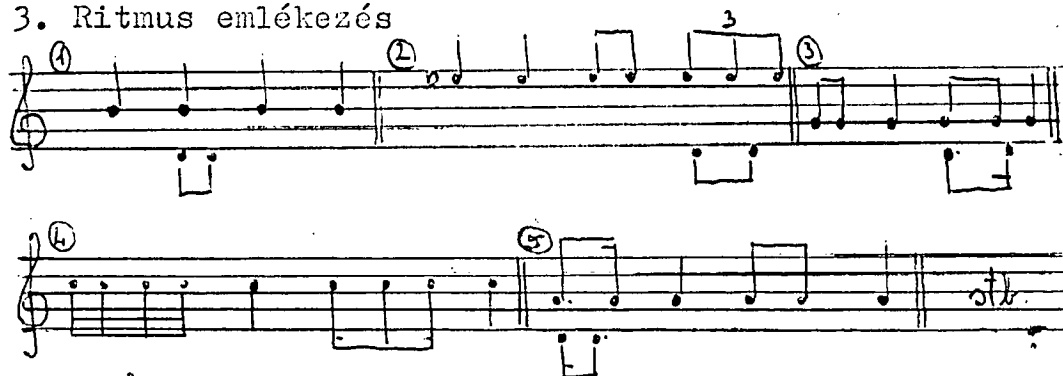
1. Hangemlékezés / () = megváltozó hangok /

2. Akkord elemzés

3. Ritmus emlékezés

Zenei tesztek összehasonlítása

/ Ewert alapján/

SOR SZÁM	A vizsgált teljesítmények	Teszt fajták						E G Y E Z I K
	Fajta	1930 Kural- wasser	1957 Drake	1960 Seasho- re	1961 Wing	1965 Gordon	1966 Bentley	
1	Kongmagasság érzékenység	+		+	+		+	4
2	Kongmagasság elcsúszás	+						1
3	Kongminőség	+		+		+		3
4	Kongmagasság /elcsúszás/	+		+	+	+	+	5
5	Akkord elemzés				+		+	2
6	Harmonia	+			+	+		3
7	Dallam összehasonlítás	+			+	+		3
8	Stílus összehasonlítás					+		1
9	Ritmus	+	+	+	+	+	+	6
10	Ritmus /elcsúszás/	+						1
11	Kongintenzitás /hangsúly/	+		+	+			3
12	Edtartam	+		+		+		3
12	Összesen	10	1	6	7	7	4	35

5.sz. ábra

B. Képességvizsgálatok Magyarországon

Magyarországon először Révész Géza végzett zenei tehetségvizsgálatot.

Mielőtt vizsgálatának ismertetését bemutatnánk, érdemes megemlíteni egy kísérletét, amit növendékével Nyiregyházi Ervinnel folytatott le. Ezt a gyermeket kivételes tehetségnek tartotta. Nála az emlékezőtehetséget vizsgálta a legkülönbözőbb módszerekkel évenként.

Először külön hallási, látási emlékezést vizsgált, majd a kettőt összekapcsolva. Módszere a következő: 42.

1. Hallási emlékezet vizsgálatánál négyszer eljátszik egy kis dallamot, vagy dallam részt /néhány ütem terjedelemben/, majd egy kis szünet után még kétszer hangoztatja. Ezután a kísérleti személynek reprodukálni kell a hallottakat. Az értékelésnél mindig azt veszi figyelembe, hány taktust tudott visszaadni a növendék.
2. Látási emlékezet vizsgálatakor azt méri, hogy mennyi idő volt szükséges a tanuláshoz.

Vizsgálatait pár hét elteltével újra megismételte. Ekkor növendéke egyszeri bemutatás után hibátlanul válaszolt. 43.

-
42. Révész Géza: Erwin Nyiregyházi. Analyse eines musikalisch hervorragenden Kindes. /Nyiregyházi Ervin. Egy kitűnően muzikális gyermek elemzése /1916. /németül/
 43. Révész Géza: Prüfung der Musikalität/A muzikalitás vizsgálata/ Zeitschrift für Psychologie, Bd. 85. Lipcse, 1920. 165. oldal /németül/

Révész Géza szélesebbkörű vizsgálatai 8 képességre terjedtek ki.

Ezek:

1. ritmusérzék
2. regionális hallás
3. két és több hangból álló hangzatok elemzése
4. relatív hallás
5. harmóniaérzék
6. zenei felfogás és dallamok reprodukálása
7. hallás utáni játék
8. termékeny képzelőerő

Fokozatosan nehezebb feladatokat állított össze a felsorolt képességek vizsgálatára. A teljesítményt a helyesen megoldott feladatok száma adta.

"Az egy teszthez tartozó feladatokra adott osztályzatok összeadása útján minden egyes megvizsgált személynél megkapjuk a teljesítménye összegét jelző számot. Az egyéni összteljesítményeket jelző összezszerőségek további összeadása által megkapjuk a vizsgálat végeredményét a teljes feladatsorozatra vonatkozóan."

A vizsgált képességekkel Révész Géza a zenei tehetséget igyekszik megállapítani. Figyelman kívül hagyja, hogy a zenei tehetség nem csupán a különböző képességek mechanikus összessége, hanem ezen képességek kölcsönhatása is.

Szögi Endre "A zenei képesség és tehetség elemzése" /1940/ című munkájában ismerteti a zenei képességekre vonatkozó vizsgálatait. 44.

11-13 éves, polgári iskola 1. és 2. osztályába járó tanulókat vontak be a kísérletbe kiválogatás nélkül.

A vizsgálatok egyénenként folytak, kivéve az 5. kísérletet, ahol nagyobb csoportokkal dolgoztak. A kísérleti személyeknek először kérdéseket tettek fel, ezzel a tanulók körülményeit kívánták feltárni. A kísérletek sorrendje a próbák /tesztek/ ismertetése alapján a következő volt:

Első kísérlet

A hangköz, a hangnem, a hangzat, a félhangok és a hangszin vizsgálata.

1. feladat: szukcessziv hangközök utánaénekeltetése és megneveztetése
2. feladat: a dur és természetes moll-hangsor dallamának /fel-és lefelé/ reprodukáltatása és megneveztetése.
3. feladat: szukcessziv és szimultán akkordok felismeretése és megneveztetése
4. Feladat: hanganalizis és hangszinanalizis
 - a./ Zongorán végzett rezonancia-kísérlet-nél a félhangok felismertetése és megneveztetése
 - b./ hangillákon egyszerre megszólaltatott dur hármashangzat felismertetése és megneveztetése
 - c./ zongorán, harmóniumon, hegedün és hangvillán egyszerre megszólaltatott g' hang és a hangforrások felismertetése.

Második kísérlet

A ritmusérzék vizsgálata

1. feladat: kilenc különböző ritmusképlet visszakopogása
2. feladat: az előbbi kilenc ritmusképlet más sorrendben való kikopogása látás útján
3. feladat: rövid dallam ritmusának visszakopogása

Harmadik kísérlet

A dallamemlékezet vizsgálata ismert dallamokkal

Ismert dallamokból játszottak egy-egy részletet, ennek alapján kellett a dalt felismerni.

Szögi Endre ezeket a feladatokat könnyűnek remélte, a kísérlet eredményei a feltevés ellenkezőjét igazolták.

Negyedik kísérlet

A dallamfelfogás és a dallamemlékezet vizsgálata részben ismeretlen dallamokkal

1. feladat: Különböző zenei részleteket hallott a kísérleti személy, és ezt kellett "lallázva" visszaénekelni. Ez volt a közvetlen emlékezet vizsgálata. 24 óra elteltével ugyanebben a sorrendben ismételt előjátszás után kellett a dallamot reprodukálni, ekkor a "megtartó" /közvetett/ emlékezeti teljesítményt vizsgálták.
2. feladat: egyszerű, ismert dallam látás utáni emlékezetből való éneklése.
3. feladat: magyar népdal első négy ütemének előjátszással és látással egybekapcsolt reprodukálása.
4. feladat: nehezebb ritmusú dallam látás utáni emlékezetből való éneklése.
5. feladat: szöveges népdalrészlet utánaénekeltetése
6. feladat: 24 óra elteltével a fenti dallamok sorrendben való reprodukáltatása

Ötödik kísérlet

A zenei stílusbeli érzék és a zenei beleélési képesség vizsgálata

különböző stílusu zeneműveket játszottak le a kísérleti személyeknek /itt egyszerre 10 vizsgázó volt a teremben/, és ezek pszichés hatását vizsgálták. Feladat volt, hogy minden részlet elhangzása után írják le véleményüket az elhangzott zenéről.

Szögi Endre a kísérletek során azt tapasztalta, hogy a tanulók hangközéneklésben érték el a legjobb eredményt.

Kálmán György tehetségvizsgálata a következő elven alapszik: "... nem betanult tudást, hanem testi-lelki adottságot vizsgálni, pontosan számbavenni a szükséges képesség minden tényezőjét, mindegyiket kivizsgálni tesztekkel, ... és azután pontozással megállapítani a képesség mértékét."⁴⁵

Tehetségvizsgálata kiterjed a gépies tanulás, az értelmes tanulás, gépies emlékezés, értelmes emlékezés, zenei emlékezés, hallás, ritmusérzék, kézügyesség és előadói érzék képességének a vizsgálatára.

"Nálam a vizsgálati tesztek feldolgozása teljes segítséggel történik, mert én meg éppen azt akarom látni, hogy hathatós pedagógiai eszközök igénybevételeivel milyenek a lehetőségek, megfelelő tanítás mellett az illető mennyire fejlődésképes."

Tesztje a legkönnyebb feladattal kezdődik és fokozatosan nehezedik. Így csak azt kell megállapítani, hogy a kísérleti személy hányadik feladatig jut, ez jelenti egyúttal képességének fokát.

⁴⁵Kálmán György: A zenei tehetség és tehetségvizsgálat, Rózsavölgyi és Társa Kiadása, 1942. /idézet: 26. oldal/

A gépies tanulás képességének vizsgálata:

hangnevekkel vagy számok csoportjaival történik. 13 évesnél kisebb gyermekeknél kettős /például: gb-áé-fd- stb.... / 13 évesnél idősebbek esetén pedig hármas csoportok/4,-2-1, stb A számok lehetnek ujjrakást jelölő számok.

A tanár sorban diktálja a kettős vagy hármas hangnév vagy számcsoporthat, a növendék pedig ismétli. Először mindig azt amit utoljára hallott, aztután elmondja előlről sorban. Kálmán György szerint "nem az azonnali hiánytalan tudás fontos, hanem az, hogy kis segítséggel hány csoportot tud a növendék a sorozatból néhányszori ismétléssel megtanulni. " ⁴⁶

A tanuló a vizsgálat eredményeként annyi pontot kap ahány csoportot meg tudott tanulni.

Az értelmes tanulás képességének vizsgálata:

Verstanulás, melynek menete azonos a hangnév-csoportok tanulásával. Ahány verssort tud reprodukálni a vizsgálat alatt annyi pontot kap.

Ritmusérzék vizsgálata:

Fokozatosan nehezedő ritmikai képleteket kell kopogtatni úgy, hogy közben a gyermek számol.

A feladatok mások a 13 éven alóli és zenét még nem tanultak részére mint a 13 éven felülieké és akik már zenét tanultak.

A könnyebb feladatsorozat kezdése:

1 2 3 4 || 1 2 3 4 ||
f f f f || p p ||
A másik sorozat kezdése : 1 2 1 2
f f f f || f f f f ||

Kézügyesség vizsgálata:

Szintén fokozatosan nehezednek itt is a feladatok. Ezeket a kísérletvezető megmutatja, a vizsgált gyermek pedig utána csinálja, ha szükséges a tanár /a kísérletvezető/ is segít. Azt vizsgálják hány ilyen feladatot tud megoldani a feladatsorozatból.

Ilyen feladat például az ujjak folyamatos tempóban való összeütögetése a hüvelykujjal.

A vizsgálatssorozat körülbelül 45 percig tart. Valamennyi vizsgálat befejezése után a kísérletben részt vett személynek emlékezetből újra fel kell idézni a hangnevek, számok csoportjait, a verssorokat. "Itt sem abszolút kifogástalan reprodukciót kell követelni, hanem az emlékezés jelenlétét megállapítani."⁴⁷

Az emlékezőképesség pontszámát a sikeresen felidézett feladatok száma adja.

A hallás vizsgálatára vonatkozó teszt:

a./ a 13 éven alóli zenét nem tanult gyermekeknél használt teszt:

1. feladat: a zongorán c1 és c2 köz megütött hangok utánaéneklése la-lá-val.
2. feladat: a zongorán megütött akkordból egy hang kiéneklése
3. feladat: magasabb és mélyebb hangok megkülönböztetése
- 4-12. feladat: motívumok éneklése
A motívumokat a tanár szöveggel előéneklei, a gyermek visszaéneklei, majd a legelső feladattól sorban eléneklei az addig énekelteket is. A tanár a szöveget idézheti pl. énekelj a "Figyelem!" stb.... motívumokat.

A hallási készség mértékét annyi pont jelöli amennyit meg tudott oldani a gyermek.

- b./ 13 éven felüli és zenét már tanult gyermekeknél a feladatok a következőképpen alakulnak:
A tanár a motívumok előjátszása után felszólítja a zongorát tanult növendéket, hogy hallásból játssza vissza a hallott motívumot.
Azoknál, akik nem tanultak zongorázni /más hangszerek vagy egyáltalán nem tanultak hangszer/ ott a feladatokat a tanuló maga énekli lapról és úgy jegyzi meg. Itt is segíthet a tanár a lapról éneklésnél. Most sem a hibátlanosság a fontos, hanem a lapról éneklésre való készség és határozottság.

Az előadási érzék vizsgálatára vonatkozó teszt

Egy megadott szöveget kell a növendéknek visszaadni /13 éven alóli vagy zenét nem tanult gyermekek esetében/

1. felkiáltva, 2. kérdezve, 3. vigan, 4. bánatosan, 5. csodálkozva, 6. elragadtatva, 7. dühösen, haragosan, 8. figyelve, mintha a zene messziről jönne.

Azoknál akik a zenetanulásban haladóbb fokon állnak a kísérletvezető egy témát ad. Ezt a témát kell eljátszani többféle előadással.

Változatok: erélyesen, tréfásan, szavalva, magasztosan, bánatosan, büszkén, ujjongva. A változatokat kottából kell játszani.

C./ Gondolatok zenei tesztekéről

Egyetlen teszt alapján sem lehet megadni a zenei képességek fejlődésének prognózisát. Minden képesség, így a zenei képességek is tevékenység, az oktatás és a gyakorlás folyamatában fejlődnek. A polgári teszt kutatás nagy hibája, hogy elkülöníti egymástól a tehetség fogalmát és az oktatási-nevelési folyamatot.

A felsorolt képességvizsgálatok /kivéve Kálmán György vizsgálatát/ azzal a céllal jöttek létre, hogy bizonyos területen végzett mérésekből következtetést vonjanak le a zenei tehetségre, muzikalitásra vonatkozólag.

Sok megfigyelés és tapasztalat, vizsgálat alátámasztja, hogy a zenei képesség sokkal korábban jelentkezik mint bármely más képesség. A korai megnyilvánulás egyik jele lehet a zenei tehetségnek, amely függ a gyermek veleszületett adottságain kívül a gyermek környezetétől, a család zenei légkörétől, a gyermek által átélt zenei élményektől.

A korai megnyilvánulás hiánya viszont nem feltétlenül jelenti azt, hogy a gyermek gyengébb adottságú. Sok gyermek esetében csak a rendszeres zenei képzés hatására kezd kifejlődni a zenei képesség.

A zenei tehetség létéről csakis a gyermekkel való rendszeres foglalkozás során kaphatunk képet.

A felsorolt tesztek tulajdonképpen valamely teljesítményt mérnek egy adott szituációban, és a szerzők úgy gondolják, hogy az elért teljesítmény szoros kapcsolatban van a zenei tehetséggel.

Fő hibájuk, hogy egy egész képességrendszert akarnak néhány részfunkció vizsgálatával megállapítani.

Kálmán György szerint " a zenei tehetség sokkal több tényezőtől alakult, mint amennyit általában tekintetbe szoktak venni és a tehetség mértéke végeredményben nem az egyes tényezők mértékétől, hanem valamennyinek egymáshoz való viszonyától függ." ⁴⁸

Hangsúlyozza, hogy a speciális tényezők / mint ritmusérzék, kézügyesség / mellett nagyon fontosak a tehetség általános tényezői /szellemi, jellembeli, fizikumra vonatkozó diszpozíció/. Mindezek megismeréséhez csakis a tanítás-tanulás folyamatában juthatunk el.

"A tesztek önmagukban sem nem jók, se nem rosszak" -írja Itelszon - " ott, ahol a megfelelő tartalmi kritériummal egyértelműen meg lehet határozni; a tesztek nagyon hatásos mérőeszközök: így a pályaválasztásnál, és bizonyos területen a tanulmányi előmenetel értékelésénél." ⁴⁹

Ezek a tesztek arra alkalmasak, hogy képet kapjunk az egyes képességek fejlettségi szintjéről, feltárhassuk a közöttük levő összefüggéseket.

A tesztekkel mindenek előtt a gyermek aktuális fejlettségi állapotát vizsgálhatjuk, de a további fejlődés lehetőségére és ütemére vonatkozóan nem szolgáltatnak adatokat.

⁴⁸ Kálmán György: c. m. /46/

6. oldal

⁴⁹ Itelszon: Matematikai és kibernetikai módszerek a pedagógiában, Budapest, 1967. Tankönyvkiadó, 108-109. old.

Az oktató-nevelő munka hatékonyságának növelése érdekében szükség van arra, hogy a zenei tevékenységhez szükséges képességek fejlődési üteméről minél korábban és minél gyorsabban tájékozódjunk. Ez lehetővé tenné a gyermekek képességeinek jobb megismerését, valamint azt, hogy a nevelési-oktatási eljárásainkat úgy módosíthassuk, hogy azok nevelési céljaink mind sikeresebb megvalósításához vezessenek.

Az ilyen értelmezésű kísérleti munkát szorgalmazza Dr. Szende Ottó is "mind a zenei szakoktatás, mind az általános zenei műveltség kiterjesztése érdekében."⁵⁰

E./ Zenei képességek rendszere

1. Zenei képesség fajtái

Általános zenei képesség
Speciális zenei képesség

a./ Általános zenei képesség

Az általános zenei képességet olyan szenzoros, kommunikativ képességnek tekintjük, ami hangszertől független. A hangszeres zene vétele viszont idetartozik. A kottaismeret, a rögzített zenevétele fontos ahhoz, hogy az egyén zenei képességrendszere fejlett legyen.

b./ Speciális zenei képesség

Valamennyi hangszerhez kötött képességünk speciális zenei képesség.

2. Az általános zenei alapképességek rendszere

Mi az általános zenei képességgel foglalkozunk, ezen belül is az alapképességek /művelési képességek/ érdekelnek bennünket. Vizsgálatunk az általános zenei alapképességek rendszerére terjed ki, amely alapja valamennyi zenei tevékenységnek.

a./ A rendszerképzés szempontjai

Az általános zenei alapképességek rendszerének kidolgozásánál két dolgot tekintettünk kiindulási alapnak:

- 1./ a zenei hang tulajdonságait
- 2./ a szenzoros kommunikativ képesség felosztását.

1./ A zenei hang tulajdonságai

Vitányi Iván "A zene lélektana c. könyvében írja:

"A zenei képességek bonyolult formái visszavezethetők a zenei hangok viszonyainak öt alapvető tulajdonságára." ⁵¹

A zenei hang alapvető tulajdonságának a következőket tartjuk:

magasság
idő
hangerő
hangszin

A hangmagassági viszonyokon belül megkülönböztetünk hangközt, harmóniát, dallamot, az időbeli viszonyok tekintetében ritmust, metrumot és tempót.

Ezzel a felosztással 8 zenei dimenziót kaptunk:

Hangköz, hangzat, dallam, ritmus, metrum, tempó, dinamika, hangszin.

A zenei hang tulajdonságainak számbavételével egyfelől megközelítettük a zenei alapképességek rendszerét.

2. Kommunikativ képességek

A kommunikativ képességek 2 nagy csoportja:

- a./ verbális kommunikativ képesség
- b./ szenzoros kommunikativ képesség. lásd 6. sz.

51 Vitányi Iván : A zene lélektana, Budapest, 1969.
Gondolat Kiadó, 175. oldal.

KOMMUNIKATIV KÉPESSÉGEK

Verbális kommunikativ képesség

	Direkt	Indirekt
Adó	BESZÉDKÉPESSÉG	ÍRÁSKÉPESSÉG
Vevő	? KÉPESSÉG	OLVASÁSKÉPESSÉG

verbális audi-
tiv információ-
felvevő képesség

Szenzoros kommunikativ képesség

	Direkt	Indirekt
Adó	?	?
Vevő	?	?

6. számú ábra

Megkiséreltük a táblázat kitöltését a zene /mint szenzoros kommunikativ képesség/ esetében.

Négyféle képességünk van.

Ha a kommunikáció adói vagyunk, akkor a közlés direkt /szóbeli/, illetve indirekt /írás/ módon nyilvánulhat meg.

Ha vevők vagyunk a felvétel történhet auditíven /hallás/ vagy vizuálisan /olvasás/.

A zenei kommunikativ képesség tehát négy komplex műveleti képességből áll:

1. zenei közlésképeség	rövidítve: közlés
2. zenei hallásképeség	rövidítve: hallás
3. zenei írásképeség	rövidítve: írás
4. zenei olvasásképeség	rövidítve: olvasás

Lásd 7. számú ábra.

Az általános zenei alapképességek rendszerének kialakításánál figyelembe kellett venni, hogy a zenei alapképességek, műveleti képességek, és mint ilyenek rendelkeznek elemi műveleti képességekkel is.

Elemi műveleti képesség: két elemi dolog, tulajdonság közötti viszony megállapítása.

A kétféle megközelítési mód alapján az általános zenei alapképességek rendszerét a következőképpen alakítottuk ki. /lásd. 8. sz. táblázat./

Általános zenei alapképességek:

1. Dallamhallás képesség
2. Dallamközlés képesség
3. Dallamolvasás képesség
4. Dallamírás képesség
5. Szikcessziv hangközhallás képesség /elemi képesség/

ZENEI KOMMUNIKATIV KÉPESSÉG

	Direkt	Indirekt
Adó	Zenei közlésképeség	Zenei írásképeség
Vevő	Zenei hallásképeség	Zenei olvasásképeség

7. számú ábra

ÁLTALÁNOS ZENEI ALAPKÉPESSÉGEK

		HALLÁS	KÖZLÉS	OLVASÁS	IRÁS
Hang- magassági viszonyok	Dallam	+	+	+	+
	Szukcesszív hangköz	+	+	+	+
	Hangzat	+	+	+	+
	Szimultán hangköz	+	+	+	+
Időbeli viszonyok	Ritmus	+	+	+	+
	Elemi ritmus	+	+	+	+
	Metrum	+			
	Elemi metrum	+	+	+	+
	Tempó	+			
	Elemi tempó	+	+	+	+
Dinamikai viszonyok	Dinamika	+			
	Elemi dinamika	+	+	+	+
Hangszin- viszonyok	Hangszin	+	-	-	-
	Elemi hangszin	+			

8. számú ábra

6. Szukcessziv hangközközlés képesség /Elemi képesség/
7. Szukcessziv hangközolvasás képesség /elemi képesség/
8. Szukcessziv hangközírás képesség /elemi képesség/
9. Hangzathallás képesség
10. Hangzatközlés képesség
11. Hangzatolvasás képesség
12. Hangzatírás képesség
13. Szimultán hangközhallás képesség /elemi képesség/
14. Szimultán hangközközlés képesség /elemi képesség/
15. Szimultán hangközolvasás képesség /elemi képesség/
16. Szimultán hangközírás képesség /elemi képesség/
17. Elemi ritmushallás képesség
18. Elemi ritmusközlés képesség
19. Elemi ritmusolvasás képesség
20. Elemi ritmusírás képesség
21. Ritmushallás képesség
22. Ritmusközlés képesség
23. Ritmusolvasás képesség
24. Ritmusírás képesség
25. Elemi metrumhallás képesség
26. Metrumhallás képesség
27. Metrumközlés képesség
28. Metrumolvasás képesség
29. Metrumírás képesség
30. Elemi tempóhallás képesség
31. Tempóhallás képesség
32. Tempóközlés képesség
33. Tempóolvasás képesség
34. Tempóírás képesség
35. Elemi dinamika hallás képesség
36. Dinamika hallás képesség
37. Dinamikaközlés képesség
38. Dinamikaolvasás képesség
39. Dinamikairás képesség
40. Elemi hangszinhallás képesség
41. Hangszinhallás képesség

III.

A KÉPESSÉGVIZSGÁLAT MENETE, ESZKÖZEI

ÉS MÓDSZERE

A./ A vizsgálat lefolytatása

A közösen kidolgozott tesztrendszerrel 1981 májusában történt meg a felmérés Bács-Kiskun-, Csongrád megyében és Szegeden. A felmérésben hét életkori metszetben, metszetenként 120 fő vett részt, összesen 840 fő. A metszetek a következők voltak:

Óvoda	kiscsoport	3 évesek
	nagycsoport	6 évesek

Általános iskola	5.osztály	10 évesek
	8.osztály	14 évesek

Ének-zenei Általános iskola	8.osztály	14 évesek
-----------------------------	-----------	-----------

Gimnázium	III.osztály	16 évesek
-----------	-------------	-----------

Főiskola	ének szakos hallgatói	19-23 évesek
----------	-----------------------	--------------

A felmérést ének szakos tanárok vezették feladatlapok és magnetofon segítségével. A "Tájékoztató"-n részletes utasítást adtunk a felmérés levezetésére. / Feladatlapokat és a Tájékoztatót 91-104. oldalakon adjuk közre/.

A feladatlapok egyéni és csoportosak voltak. A csoportos feladatlapokat utólag javítókulcs segítségével értékeltük. Az egyéni felmérésnél a feladat teljesítmény értékét rögtön rá lehetett írni a tanuló lapjára. Az eredményeket számítógépes kódlapra vezették rá, így a szükséges számításokat gép végezte.

Már a felmérések alkalmával szembetűnő volt, hogy egyes feladatokat nagyon magas százalékban oldottak meg a 10 évesek. Olyan feladatokról volt szó, amelyeket nem oldattunk meg 6 éves gyermekekkel főként azért, mert hallás utáni írásbeli feladatok voltak. A tulzottan jó eredmények azonban arra késztettek bennünket, hogy a 6 évesek körében tájékozódó jelleggel kisebb mintán / 30 fő/ pótfelmérést végezzünk az óvodai nagycsoportban. Az ő eredményeiket a grafikonokon tüntettük fel ---.---. jelöléssel. A hallás utáni írásbeli feladatokra az ő esetükben szóban kértünk választ, a tanár pedig a feladatlapra jegyezte fel a válaszokat.

B./ A tesztrendszer mint mérőeszköz,

az értékelés módszere

A tesztrendszer kidolgozásának elméleti szerkezetét, vázát a zenei dimenziók és a kommunikativ képességek alkotják. Mivel metrumról ritmus nélkül nem beszélhetünk,

így a két zenei dimenziót összevontuk.

A dimenziókhoz teszt illetve tesztek tartoznak, melyeket szubtesztek, feladatok, itemek alkotnak.

A dimenziókat indexként kezeljük. A 7 zenei index, illetve a 4 kommunikativ index adja a teljes index értékét.

A tesztrendszer belső felépítése a következő:

- 772 item
- 68 feladat
- 36 szubteszt
- 19 teszt
- 7 zenei index
- 4 kommunikativ index
- Teljes index

A teljes képességrendszer vázát, felépítését és a feladatok felsorolását 79-88. oldalon adjuk közre.

Jelölések: F a feladatot, az utána következő szám a feladat számát;

I az itemet, az utána következő száma az item számát jelöli.

Az összes / 772 / item bemutatására e dolgozat keretében nincs lehetőség, így csupán azokat mutatjuk be, amelyek a dolgozatban elemzésre kerülnek. / Lásd 110-117, 120, 122. oldal/

Az itemek megoldásait jó válasz esetén 1, rossz válasz esetében 0 ponttal értékeltük.

A tanulók adatait ADATGYŰJTŐ-n rögzítettük. / Lásd 90. oldal/

Hangközök

- I. Teszt Hangközhallás
1. Szubteszt Szukcesszív hangközhallás
F:13,1 I: 1-33
2. Szubteszt Szimultán hangközhallás
F:14,2 I:34-54
- II. Teszt Hangközénekklés és megnevezés
3. Szubteszt A hallás utáni hangközénekklés
jellemzői F:3,4 I:55-80
4. Szubteszt A hangnévről történő hangközének-
klés fejlődése F:54,55,56 I: 81-141
5. Szubteszt Hallott hangközök megnevezése
F:17,18,19 I: 142-192
- III. Teszt Hangközbejegyzés
6. Szubteszt A hallás utáni hangközírás
fejlődése F:20 I: 193-197
7. Szubteszt A megnevezett hangközök le-
kottázása F:43 I:218-230
- IV. Teszt Hangközolvasás kottaképről
8. Szubteszt Énekklés szolmizálással és
abc-vel F:57,58 I:231-256
9. Szubteszt Belsőhalláson alapuló hang-
köz olvasás F:15,16 I:257-272

Harmónia

V. Teszt Harmóniahallás

10. Szubteszt A különböző akkordok hallásának fejlődése F:28,29 I: 273-290
11. Szubteszt A hármashangzatok akkordbontása F:10 I: 291-306

VI. Teszt Hármashangzaténekklés és megnevezés

12. Szubteszt Hangzó hármashangzatok szolmizált és ábc-s énekklése F:11,12 I: 307-338
13. Szubteszt A hangnévvel megadott akkordok énekklésének sajátosságai F:64,65,66 I: 339-382

VII. Teszt Hármashangzatbejegyzés

14. Szubteszt A hallás utáni akkordbejegyzés fejlődése F:31,32 I: 383-402
15. Szubteszt Megnevezett akkordok bejegyzése F:51,52,53 I: 403-438

VIII. Teszt Akkordolvasás

16. Szubteszt Akkordok énekklése szolmizálva és ábc-s névvel F:67,68 I: 439-470
17. Szubteszt Belső halláson alapuló akkordolvasás F:30 I: 471-480

Dallam

IX. Teszt Dallamhallás

18. Szubteszt A dallamhallás fejlődése
F:21,5 I: 481-496

X. Teszt Dallaménekklés és megnevezés

19. Szubteszt Dallaménekklés hangnév-
ről F:7,8 I: 497-512
20. Szubteszt Hangzó dallamok hangneves
énekklése F:59,60 I:513-528
21. Szubteszt Lejegyzett dallamok hangneves
megnevezése F:44,45 I:529-554
22. Szubteszt A tonalitásérzék sajátossá-
gai a dallamalkotásban F: 6
I: 555-562

XI. Teszt Dallamírás

23. Szubteszt A hallás utáni dallamírás
jellemzői F:23 I:563-570
24. Szubteszt A hangnévvel megadott dalla-
mok bejegyzésének fejlődése
F:46,47 I: 571-596

XII. Teszt Dallamolvasás

25. Szubteszt A szolmizált és ábc-s dallam-
olvasás fejlődése F:61,62 I: 597-612
26. Szubteszt A belső hallás szerepe a dallam-
olvasásban F:22 I:613-620

Ritmus - metrum

XIII. Teszt Ritmusészlelés

27. Szubteszt A ritmusképletek észlelésének
fejlődése F:24 I: 621-628

28. Szubteszt A ritmikus folyamatok észlelésének
alakulása F:9 I: 629-646.

XIV. Teszt Metrikus tagozódás észlelése

29. Szubteszt A metrikus tagozódás észlelésének
fejlődése F:27 I: 647-656

XV. Teszt Ritmusírás

30. Szubteszt A hallás utáni ritmuslejegyzés
jellemzői F:26 I:657-662

31. Szubteszt A ritmus és a metrum kapcsolatá-
nak fejlődése F:48,49,50 I:663-696

XVI. Teszt Ritmusolvasás

32. Szubteszt A ritmusolvasás fejlődése
F:63. I: 697-714

33. Szubteszt A belső halláson alapuló ritmus-
olvasás sajátosságai
F:25 I:715-722

- 83 -

Tempó

XVII. Teszt

34. Szubteszt

Tempóészlelés

F: 33,34,35 I: 723-735

Hangerősség

XVIII. Teszt

35. Szubteszt

Hangerősségészlelés

F:36,37,38 I:736-748

Hangszin

XIX. Teszt

36. Szubteszt

Hangszinészlelés

F:39,40,41,42 I: 749-772

Feladatok

Hallás utáni éneklési feladatok

1. Szukcesszív hangközök visszaéneklése
2. Szimultán hangközök visszaéneklése
3. Hallott hangközök szolmizált éneklése
4. Hallott hangközök ábc-s éneklése
5. Dallamok visszaéneklése
6. Dallammotívumok kiegészítése /dallamalkotás/
7. Hallott dallamok szolmizált éneklése
8. Hallott dallamok ábc-s éneklése
9. Hallott ritmussorok visszatapsolása
10. Hármashangzatok visszaéneklése
11. Hallott akkordok szolmizált éneklése
12. Hallott akkordok ábc-s éneklése

Hallás utáni írásbeli feladatok

13. Szukcesszív hangközpárok összehasonlítása
14. Szimultán hangközpárok összehasonlítása
15. Szukcesszív hangközök összehasonlítása kottaképpel
16. Szimultán hangközök összehasonlítása kottaképpel
17. Szukcesszív hangközök szolmizált megnevezése
18. Szimultán hangközök szolmizált megnevezése
19. Szimultán hangközök megnevezése a hangköz nevével
20. Hallott hangközök lejegyzése
21. Dallampárok összehasonlítása
22. Dallamok összehasonlítása kottaképpel
23. Hallott dallamok lejegyzése
24. Ritmuspárok összehasonlítása
25. Ritmussorok összehasonlítása kottaképpel
26. Hallott ritmussorok lejegyzése
27. Ütemmutató megállapítása
28. Akkordhangok számának megállapítása
29. Hármashangzatpárok összehasonlítása
30. Hármashangzatok összehasonlítása kottaképpel

31. Akkordkiegészítés hallás után
32. Hallott hármashangzatok lejegyzése
33. Azonos zenei részletek tempójának összehasonlítása
34. Tempóváltozás megállapítása
35. Tempóváltozás jelölése kottaképen
36. Azonos zenei részletek hangerősségének összehasonlítása
37. Hangerősségváltozás megállapítása
38. Hangerősségváltozás jelölése kottaképen
39. Azonos zenei részletek hangszíneének összehasonlítása
40. Különböző zenei részletek hangszíneének összehasonlítása
41. Együtthangzó hangszerek számának megállapítása
42. Együtthangzó hangszerek megnevezése

Írásbeli feladatok

43. Megnevezett hangközök kottába írása
44. Lejegyzett dallamok szolmizálása
45. Lejegyzett ábc-s hangok megnevezése
46. Szolmizált hangnévvel megadott dallamok lekottázása
47. Ábc-s hangnevek lekottázása
48. Ritmussorok kiegészítése
49. Ritmusképletek kiegészítése
50. Ritmussorok ütemekre tagolása
51. Szolmizált névvel megadott akkordok lekottázása
52. Ábc-s névvel megadott akkordok lekottázása
53. Megnevezett akkordok lekottázása

Olvasási feladatok

54. Hangközéneklés szolmizált betűkottáról
55. Hangközéneklés ábc-s betűkottáról
56. Megnevezett hangközök éneklése
57. Szolmizált hangközéneklés kottaképről
58. Ábc-s hangközéneklés kottaképről
59. Dallaméneklés és szolmizált betűkottáról
60. Dallaméneklés ábc-s betűkottáról

61. Szolmizált dallaménekklés kottaképről
62. Ábc-s dallaménekklés kottaképről
63. Ritmussorok megszólaltatása kottaképről
64. Hármashangzatok éneklése szolmizált betükottáról
65. Hármashangzatok éneklése ábc-s betükottáról
66. Megnevezett hármashangzatok éneklése
67. Szolmizált akkordénekklés kottaképről
68. Ábc-s akkordénekklés kottaképről

Itemek száma a különböző dimenziókban

Kommunikatív dimenziók	Itemek száma	Zenei dimenziók						
		Hangkör Itemek sz.	Harmonika Itemek sz.	Dallam Itemek sz.	Ritmuss metrum Itemek sz.	Tempó Itemek sz.	Hange- rösség Itemek sz.	Hangszín Itemek sz.
Hallás	180	54	34	16	26	13	13	24
Közlés	290	138	76	66	10	-	-	-
Írás	168	38	56	34	40	-	-	-
Olvasás	134	42	42	24	26	-	-	-
Itemek sz.	772	272	208	140	102	13	13	24

Név:

ADATGYŰJTŐ

Születési év: 19 __, hónap /arab számmal/: __

Nem /leány=1, fiú=0/: __

Továbbtanulási szándék: __
/gimm.=3, szakközép=2, szakm.=1, nincs=0/

Érdemjegy /1-5/:	5.o.	6.o.	7.o.	8.o.	
Magyar	__	+	__	+	__ = __
Orosz	__	+	__	+	__ = __
Történelem	__	+	__	+	__ = __
Földrajz	__	+	__	+	__ = __
Matematika	__	+	__	+	__ = __
Fizika	__	+	__	+	__ = __
Kémia	__	+	__	+	__ = __
Élővilág	__	+	__	+	__ = __
Gyakorlati	__	+	__	+	__ = __
Rajz	__	+	__	+	__ = __
Ének-zene	__	+	__	+	__ = __
Testnevelés	__	+	__	+	__ = __

Települési jelleg /város=1, község=0/: __

A szülők iskolai végzettsége /a megfelelő bekarikázandó/:

APA /gondviselő/	ANYA /gondviselő/	
0	0	Az elmúlt öt évben tartósan nem élt együtt a gyermekkel
1	1	0-5 osztály
2	2	6 osztály
3	3	7-8 osztály
4	4	szakmunkás bizonyítvány
5	5	érettségi
6	6	főiskolai, egyetemi oklevél

A szülők foglalkozása /a megfelelő bekarikázandó/:

APA /gondviselő/	ANYA /gondviselő/	
0	0	Tartósan nem élt együtt a gyermekkel az utóbbi öt évben
1	1	MFD, mezőgazdasági fizikai dolgozó
2	2	FD, egyéb fizikai dolgozó
3	3	Nem fizikai dolgozó

Az osztály látszáma: __

Új matek /1/ vagy régi szerint /0/ tanult: __

HALLÁS UTÁNI ÉRTÉKESI FELADATOK

I. F: 1 J: 9-33

II. F: 2 J: 42-59

III. F: 3 J: 55-67
 szolm.
 abc. F: 4 J: 68-80

IV. F: 5 J: 489-496

V. F: 6 J: 555-562

VI. holm: F: 7 J: 497-504
 sl csm drmsmd d d l, d s, dt, l, szl, szl, l, m m rmd r d l,
 abc: F: 8 J: 505-512
 s ll c m r m d sl tal s m f m r d m fi szl l t d d t l

VII. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

F: 9
J: 629-
646

13. 14. 15.

16. 17. 18.

VIII.
F: 10

J: 291-
306

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.
9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.

IX.
F: 11

J: 307-
322

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.
szdm.
abc.

F: 12

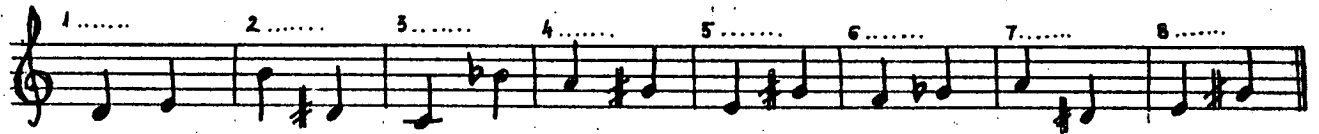
J: 323-
338

9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.
szdm.
abc.

- I. Hasonlítsd össze az egymást követő két-két hang magasságát! F: 13
 Állapítsd meg, hogy a másodszorra felhangzó két hang azonos-e az 1: 1-2
 elsővel, vagy eltér attól! Ha azonos, akkor "a", ha különböző, akkor
 "k" betűt írd a kipontozott helyre!

1..... 2..... 3..... 4..... 5..... 6..... 7..... 8.....

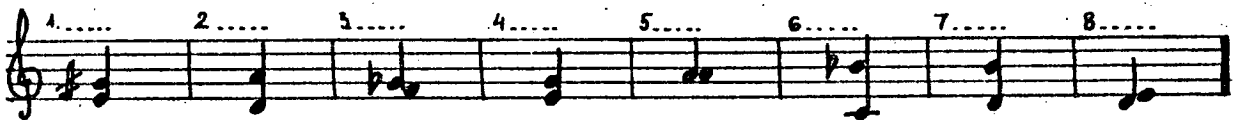
- II. Állapítsd meg, hogy ugyanazokat a hangokat hallod-e mint amelyeket
 a kottaképen láatsz! Ha igen, akkor "a", ha nem, akkor "k" betűt írd F: 15
 a pontokkal jelölt helyre! J: 257-264

- III. Hasonlítsd össze az egyszerre megszólaló két-két hang magasságát!
 Állapítsd meg, hogy a másodszorra felhangzó hangköz megegyezik-e az
 elsővel, vagy eltér attól! Ha azonos, akkor "a", ha különböző, akkor F: 19
 "k" betűt írd a kipontozott helyre! J: 34-41

1..... 2..... 3..... 4..... 5..... 6..... 7..... 8.....

- IV. Állapítsd meg, hogy ugyanazt a két hangot hallod-e, mint amelyet F: 16
 a kottaképen láatsz! Ha igen, akkor "a", ha nem, akkor "k" betűt írd
 a pontokkal jelölt helyre! J: 265-272

- V. Két hangot fogsz hallani. Az először hangzó hang szolmizált
 nevét az alábbi sorban látod. Állapítsd meg a második hang szol- F: 17
 mizált nevét, és írd a pontokkal jelölt helyre! Minden hangköz J: 142-166
 kétszer hangzik el.

1/d... 2/m... 3/s... 4/l... 5/d... 6/s... 7/l... 8/d...

9/t... 10/t... 11/l... 12/s... 13/f... 14/r... 15/m... 16/t...

17/l... 18/f... 19/d... 20/f... 21/d... 22/m... 23/l... 24/d... 25/m...

VI. Az egyszerre megszólaló két hang közül a mélyebb hang szolmizált nevét az alábbi sorban látod. Állapítsd meg a magasabb hang szolmizált nevét, és ird a pontokkal jelölt helyre! Minden hangköz kétszer hangzik el.

1/d... 2/m... 3/d... 4/s... 5/m... 6/d... 7/m... 8/s...

9/d... 10/m... 11/s... 12/l... 13/d...

VII. Nevezd meg a hallott hangközöket a hangköz nevével! Ne feledkezz meg arról, hogy minden hangköz vagy kis ill. nagy, vagy tiszta hangköz /pl: tiszta kvart, nagy harmad, kis másod, stb/! Minden hangköz kétszer hangzik el. ird a hangköz nevét a kipontozott helyre!

1..... 2..... 3..... 4..... 5.....
6..... 7..... 8..... 9..... 10.....
11..... 12..... 13.....

VIII. Az egymás után megszólaló két hang közül az első hangot az alábbi kottasorban látod. Kottázd mellé a másodikként megszólaló hangot! Minden hangpár kétszer hangzik el.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24.

IX. Öt hangból álló dallampárokat fogsz hallani. Állapítsd meg, hogy a második dallam azonos-e az elsővel, vagy egy hangja eltérő! Ha azonos, akkor "a" betűt, ha különböző, akkor az eltérő hang számát ird a kipontozott helyre!

1..... 2..... 3..... 4..... 5..... 6..... 7..... 8.....

X. Állapítsd meg, hogy ugyanazokat a dallamokat hallod-e, mint amelyeket a kottaképen látsz! Ha igen, akkor "a" betűt ird a kipontozott helyre, ha nem, akkor pedig karikázd be az eltérő hangot!

1..... 2..... 3..... 4.....

5..... 6..... 7..... 8.....

XI. Rövid dallamokat fogsz hallani, mindegyiket háromszor egymás után. Kottázd a dallamokat az alábbi kottasorokba az adott kezdőhangról indulva, a sor fölött látható ritmussal!

F:13.

J: 563-570

XII. Hasonlítsd össze az egymást követő két _____ dallam ritmusát!

F:24

Állapítsd meg, hogy a másodszorra felhangzó dallam ritmusa megegyezik-e az elsővel, vagy eltér attól! Ha megegyezik, akkor "a", ha különbözik, akkor "k" betűt írd a pontokkal jelölt helyre!

J: 621-628

1..... 2..... 3..... 4..... 5..... 6..... 7..... 8.....

XIII. Állapítsd meg, hogy a hallott dallam ritmusa azonos-e a kottaképpen láthatóval! Ha azonos, akkor "a" betűt írd a kipontozott helyre! Ha nem azonos, akkor pedig karikázd be az eltérő értékeket!

F:25

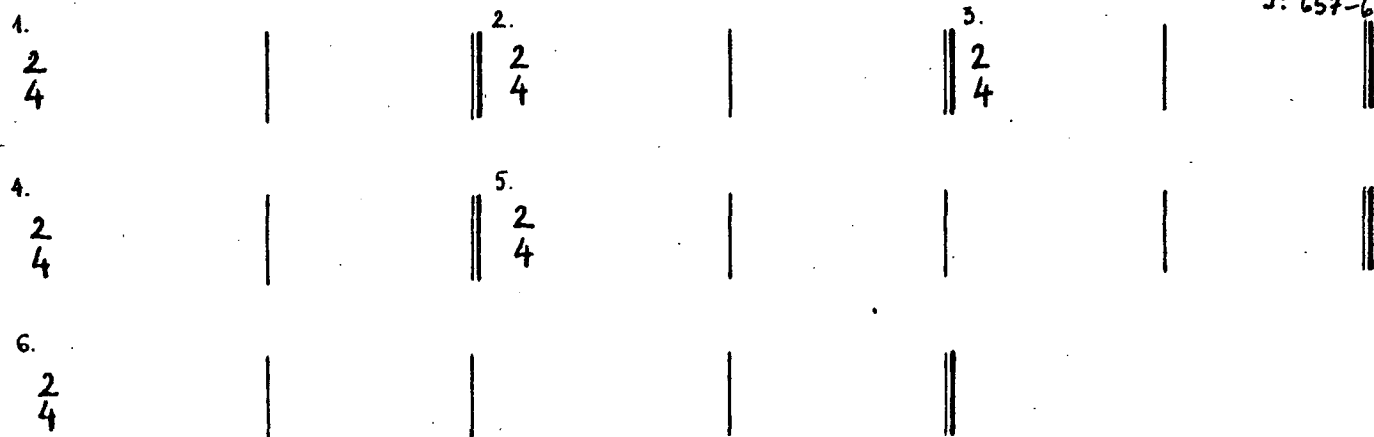
J: 715-722

XIV. Írd az alábbi ütemekbe a hallott dallamok ritmusát /a dallamot nem kell leírni/! Minden feladat háromszor hangzik el. Az egyes elhangzások előtti egyenletes kopogás a J értékét jelzi, ehhez viszonyítsd a ritmusértékeket!

F:26

J: 657-662

XV. Állapítsd meg a felhangzó zenei részletek ütemmutatóját, és ird a
F: 27 kipontozott helyre /pl: 3 6 4, 4 8, 4, stb/!
J: 6472C56

1... 2... 3... 4... 5... 6... 7... 8... 9... 10...

XVI. Állapítsd meg, hogy hány hang hangzik egyidejűleg a hallott akkor-
F: 28 dokban: kettő, három vagy négy! Ird a hallott hangok számát a pontok-
kal jelölt helyre!

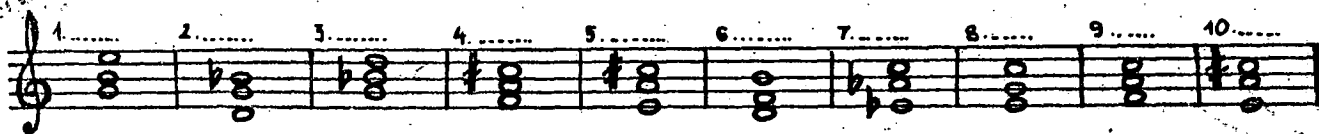
J: 273-

1... 2... 3... 4... 5... 6... 7... 8... 9... 10...

XVII. Hasonlítsd össze az egymást követő két [] akkordot! Állapítsd
F: 23 meg, hogy a másodszorra felhangzó akkord azonos-e az elsővel, vagy
J: 283 eltér attól! Ha azonos, akkor "a", ha különböző, akkor "k" betűt
290 ird a kipontozott helyre!

1... 2... 3... 4... 5... 6... 7... 8... 9... 10...

XVIII. Állapítsd meg, hogy ugyanazt az akkordot hallod-e, mint amelyet
F: 30 a kottaképen látsz! Ha igen, akkor "a", ha nem, akkor "k" betűt ird
J: 474 a kipontozott helyre!

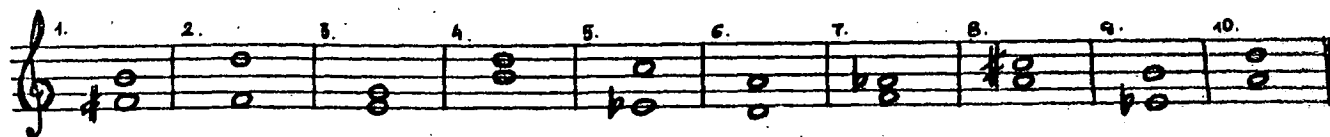

XIX. A három egyidejűleg megszólaló hangból kettő az alábbi kotta-
sorban látható. Kottázd a megfelelő helyre a hiányzó harmadik hangot!
Minden akkordot kétszer fogsz hallani!

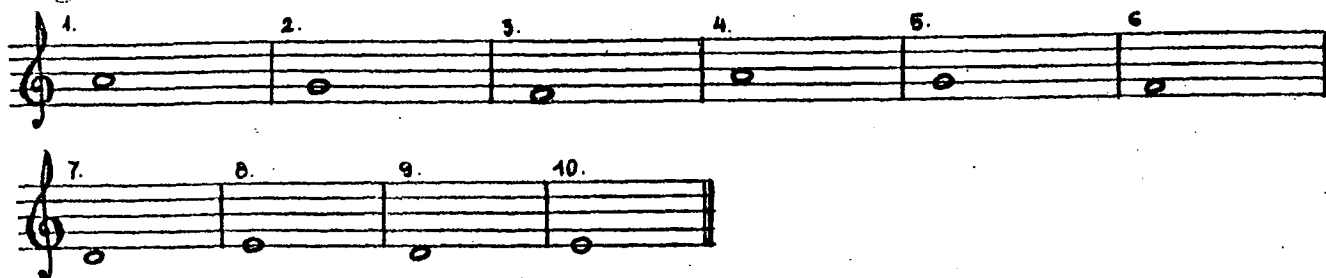
F: 31

J: 383-

401

XX. Kottázd a kottasorba a hallott akkordokat úgy, hogy a megadott
hang az akkord legmélyebb hangja legyen! Minden akkord kétszer
hangzik el.

XXI. Hasonlítsd össze a felhangzó zenei részlet két megszólalásának tempóját! Állapítsd meg, hogy a második előadás tempója azonos-e az elsővel, illetve gyorsabb vagy lassabb annál! Ha azonos, akkor "a", ha gyorsabb, akkor "gy", ha pedig lassabb, akkor "l" betűt írd a kipontozott helyre!

1.... 2.... 3.... 4.... 5.... 6.... 7....
8.... 9.... 10.... 11.... 12.... 13.... 14....

XXII. Állapítsd meg, hogy a felhangzó zenei részlet tempója változik-e az elhangzás során! Ha azonos marad, akkor "a", ha gyorsabb lesz, akkor "gy", ha pedig lassabb, akkor "l" betűt írd a pontozott helyre!

1.... 2.... 3.... 4.... 5.... 6....

XXIII. Kövesd az alábbi kottaképen a hallott dallamot, és állapítsd meg, hogy hol változik meg a tempója! A két változás helyét jelöld x-jellel a kottakép alatt!

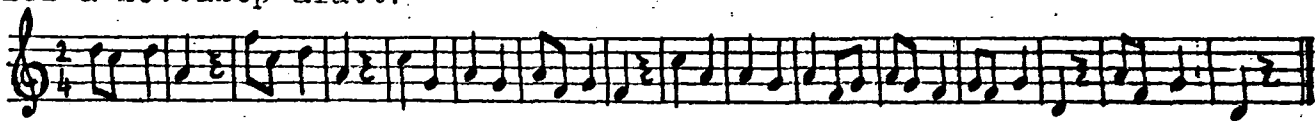
XXIV. Hasonlítsd össze a felhangzó zenei részlet két elhangzásának hangerősségét! Állapítsd meg, hogy a második elhangzás hangerőssége azonos volt-e az elsővel, illetve erősebb vagy halkabb volt annál! Ha azonos, akkor "a", ha erősebb, akkor "e", ha pedig halkabb, akkor "h" betűt írd a pontokkal jelölt helyre!

1.... 2.... 3.... 4.... 5.... 6....

XXV. Állapítsd meg, hogy a hallott zenei részlet hangerőssége változik-e az elhangzás során! Ha azonos marad, akkor "a", ha erősödik, akkor "e", ha pedig halkul, akkor "h" betűt írd a pontozott helyre!

1.... 2.... 3.... 4.... 5.... 6....

XXVI. Kövesd a kottaképen a hallott dallamot, és állapítsd meg, hogy hól változik annak hangerőssége! A két változás helyét jelöld x-jellel a kottakép alatt!

XXVII. Hasonlítsd össze a felhangzó zenei részletek két elhangzásának hangszínét! Ha ugyanazon a hangszeren szólal meg a részlet mindkét esetben, akkor "a", ha más-más hangszereken, akkor "k" betűt írd a pontokkal jelölt helyre!

1..... 2..... 3..... 4..... 5..... 6.....

XXVIII. Hasonlítsd össze az egymás után megszólaló két zenei részlet hangszínét! Ha azonos hangszer játszotta a részleteket, akkor "a", ha különböző, akkor "k" betűt írd a pontokkal jelölt helyre!

1..... 2..... 3..... 4..... 5..... 6.....

XXIX. Nevezd meg az énekhangot kísérő hangszereket!

1..... 2..... 3.....
4..... 5..... 6.....

XXX. Állapítsd meg, hogy hány hangszer szól együtt a hallott zenei részletekben! Írd a hallott hangszerek számát a pontokkal jelölt helyre, és írd mellé a felismert hangszerek nevét is!

1.....
2.....
3.....
4.....
5.....
6.....

ÍRÁSBELI FELADATOK

I. Kottázd az alábbi kottasorba a sor alatt megnevezett hangközök hiányzó hangját, a szükséges módosító jelekkel! A megadott hang minden esetben a mélyebb hang.

F: 43 J: 218-230

t = tiszta k = kis n = nagy b = bővitett

II. Írd a dallamhangok alá szolmizációs neveiket, a megadott kezdőhang figyelembe vételével!

F: 44 J: 529-540

1. dó 2. dó 3. mi 4. szó 5. mi 6. szó 7. mi 8. szó 9. mi 10. mi 11. ré 12. mi

III. Írd az alábbi hangok alá azok ábc-s neveit!

F: 45 J: 541-554

IV. Kottázd a kottasorba a sor alatti betűkottás dallamokat, a sor fölötti ritmussal!

F: 46 J: 571-582

m l d' l m f m r l, s d' l d' s l m r s d' d s, l, r d r d l, s, d m o f l s f r m n t, d, m s l s f m m d t, l, s d' t a l s f m r d m l s m f i s m d m l s m l, d t a, l, s l m f i s m f r d m f i s z i m l r' d' t l r' d' t a l m f i s i l m r d t, l, s z i, l, t, l,

V. Kottázd a kottasorba a sor alatt látható ábc-s hangneveket!

/ = egyvonalas oktáv, || = kétvonalas oktáv /

F: 47
: 583-
596

e' g# b' f# c' fisz' d' gisz' h' esz' a' d' csiz' g'

VI. Polytasd a megkezdett ritmu ssorokat az útmutató alapján! Milyen ritmusértékeket felhasználhatsz.

1. $\frac{2}{4}$ ||

2. $\frac{3}{4}$ ||

3. $\frac{2}{4}$ ||

4. $\frac{3}{4}$ ||

5. $\frac{2}{4}$ ||

6. $\frac{3}{4}$ ||

VII. Egészítsd ki tetsző szerinti értékekkel a megkezdett ütemeket úgy, hogy azok megfeleljenek az ütemmutatónak!

[illegible]

VIII. Tagold ütemekre az alábbi ritmussorokat - azaz, írd be az ütemvonalakat - az ütemmutatóknak megfelelően!

F: 50 $\frac{2}{4}$ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ | $\frac{2}{4}$ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ | $\frac{3}{4}$ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ||

: 685-
690 $\frac{3}{4}$ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ || $\frac{4}{4}$ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ||

$\frac{4}{4}$ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ | $\frac{3}{8}$ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ||

$\frac{3}{8}$ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ || $\frac{6}{8}$ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ || $\frac{6}{8}$ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ||

$\frac{6}{8}$ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ || $\frac{5}{8}$ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ||

$\frac{5}{8}$ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ||

IX. Kottázd a kottasorba a szolmizált névvel jelölt akkordhangokat!
A megadott hang minden esetben az akkord legmélyebb hangja.

1. 2. 3. 4. 5. 6. F: 51
d - m - s m - l - d' szí - d - m f - t - r' m - szí - d' l - d - m J: 403-
7. 8. 9. 10. 11. 12. 414
d - m - szí s₁ - d - m r - f - t d - m - l t₁ - r - f m - s - d'

X. Kottázd a kottasorba az ábc-s hangnévvel megadott akkordokat úgy, hogy mindig az első hang legyen a legmélyebb!

1. 2. 3. 4. 5. 6. F: 52
d - f - b fisz - a - c esz - g - c f - asz - d d - g - h a - cisz - eisz J: 415-
7. 8. 9. 10. 11. 12. 426
a - c - e e - gisz - c d - gisz - h fisz - b - d asz - c - esz f - b - desz

XI. Kottázd a kottasorba a megnevezett akkordokat úgy, hogy a legmélyebb hang minden esetben a sor elején látható g-hang legyen!

1. 2. 3. 4. F: 53
dur hármash. moll kvartszext bővített hármash. szűkített hármash.
kvartszext fordítás kvartszext fordítás J: 427-
5. 6. 7. 8. 438
bővített hármash. moll hármash. bővített hármash. dur kvartszext
szext fordítás
9. 10. 11. 12.
szűkített hármash. moll szext szűkített hármash. dur szext

OLVASÁSI FELADATOK

I. Énekeld el szolmizálva az alábbi hangközöket! Az 1-12. hangközök első hangja a mélyebb, a második a magasabb. A 13-24. hangközök ellenkező irányúak, vagyis az első hangjuk a magasabb, a második a mélyebb. F: 54
J: 81-104

1/m-s 2/s-d 3/l-l 4/d-t 5/l-m 6/f-t 7/t-d 8/d-l
9/r-m 10/m-d' 11/s-f 12/d-m 13/s-m 14/d-s 15/l-l 16/t-d
17/m-l 18/t-f 19/d-t 20/l-d 21/m-r 22/d-m 23/f-s 24/m-d

II. Énekeld el ábc-s hangnévvel a következő hangközöket! Az első feladathoz hasonlóan, az 1-12. hangközök a mélyebb hanggal indulnak, míg a 13-24. hangközök magasabb hangja az első. F: 55
J: 105-128

1/d-f 2/d-g 3/d-d 4/d-cisz 5/d-a 6/d-gisz 7/d-esz 8/d-h
9/d-e 10/d-b 11/d-c 12/d-fisz 13/c-a 14/c-g 15/c-c 16/c-desz
17/c-f 18/c-gesz 19/c-h 20/c-esz 21/c-b 22/c-e 23/c-d 24/c-asz

III. Énekeld el a következő ^{hangközöket} úgy, hogy mindenesetben az első hang legyen mélyebb! /k = kis, n = nagy, t = tiszta, b = bővitett/ F: 56
J: 129-144

1/k3 2/t4 3/t8 4/n7 5/t5 6/b4 7/k2 8/n6 9/n2 10/k6
11/k7 12/n3 13/t1

IV. Énekeld el szolmizálva a következő hangközöket az adott szolmizált hangról indulva! F: 57
J: 231-243

V. Énekeld el ábc-s hangnévvel az alábbi kottaképen látott hangközöket! F: 58
J: 244-256

VI. Énekeld el szolmizálva az alábbi dallamokat! A kezdőhang magasságát tetszés szerint választhatod meg!

F:59 J:513-520

1. $\frac{2}{4}$ s l | s s m | s l | s z ||

2. $\frac{2}{4}$ m m r r | d r | d l, s, s, | l, l, ||

3. $\frac{2}{4}$ d m m | s m | f m r | d d ||

4. $\frac{2}{4}$ l s | l m | r m | d l, ||

5. $\frac{2}{4}$ d r | d r m | d d t, l, | s z, l, ||

6. $\frac{2}{4}$ m r | m f i s | s f | m r d ||

7. $\frac{2}{4}$ s l t a l | s s | m m f r | d d ||

8. $\frac{2}{4}$ m f i s z l | t l | d' d' t | l ||

VII. Énekeld el ábc-s hangnevekkel az alábbi dallamokat!

F:60 J:521-528

1. $\frac{2}{4}$ g g a | g e | g g g a | g e ||

2. $\frac{2}{4}$ h a | g a | g e, d, | e, ||

3. $\frac{2}{4}$ f a | c a | b a g | f f ||

4. $\frac{2}{4}$ d c c | d a | g g a f | d, ||

5. $\frac{2}{4}$ g g a a | g a h | g f i z, e, d i z, | e, ||

6. $\frac{2}{4}$ a g a h | c | c b a g | f ||

7. $\frac{2}{4}$ a h | c h | a f i z g e | d ||

8. $\frac{2}{4}$ e f i z g i z | a h a | c' h | a ||

VIII. Énekeld el szolmizálva az alábbi dallamokat az adott kezdőhangról!

F:61 J:597-604

1. $\frac{2}{4}$ s

2. $\frac{2}{4}$ s

3. $\frac{2}{4}$ m

4. $\frac{2}{4}$ l

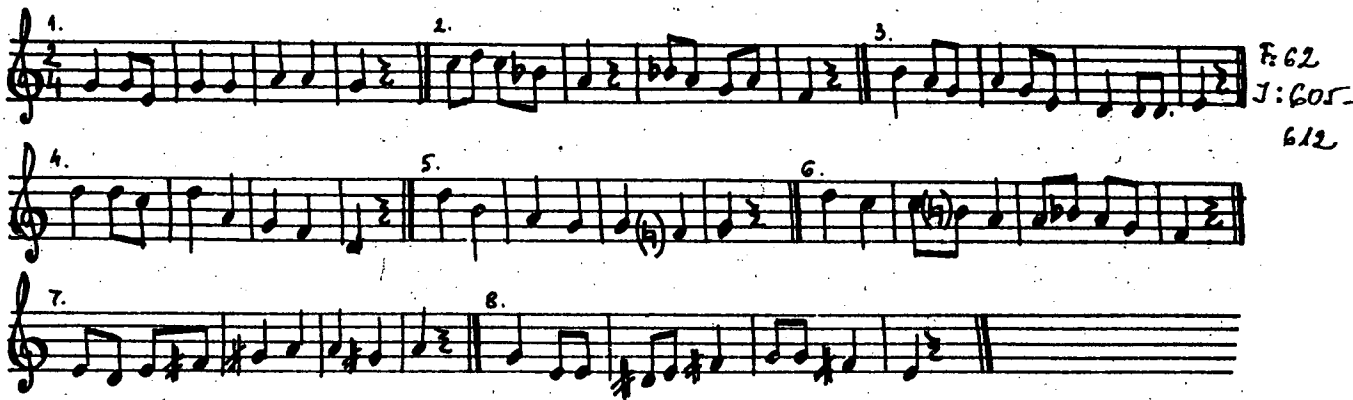
5. $\frac{2}{4}$ s

6. $\frac{2}{4}$ l

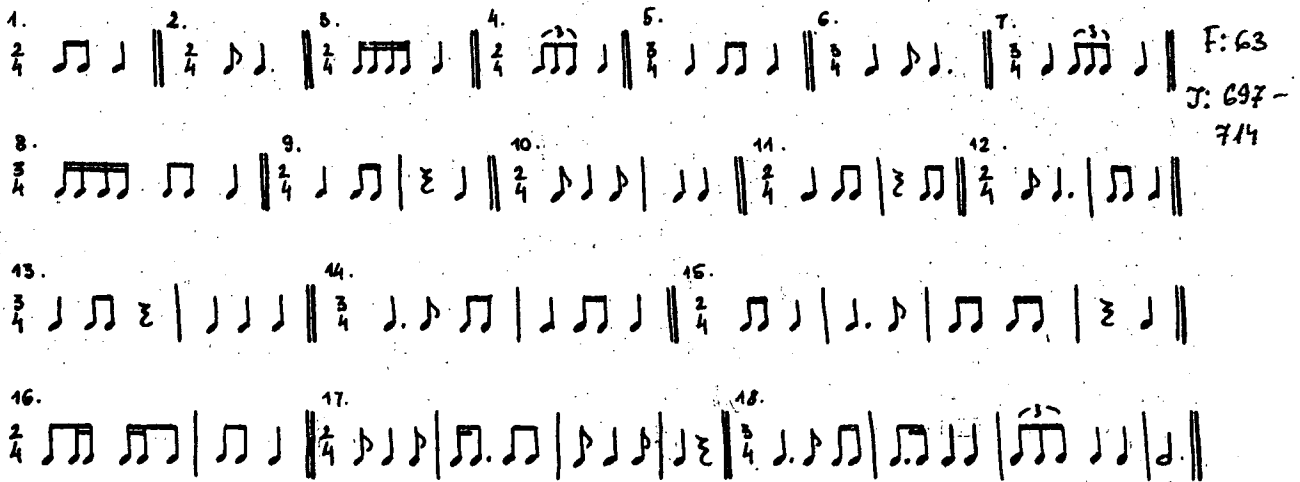
7. $\frac{2}{4}$ m

8. $\frac{2}{4}$ d

IX. Énekeld el ábc-s hangnevekkel az alábbi dallamokat!

X. Szólaltasd meg kopogással az alábbi ritmussorokat!

XI. Énekeld el szolmizálva az alábbi akkordokat!

- 1/ d-m-l 2/ s₁-d-m 3/ f-t-r' 4/ m-s-d' 5/ t₁-r-f 6/ m-szi-d'
 7/ l₁-d-m 8/ r-f-t 9/ d-m-szi 10/ m-l-d' 11/ szi₁-d-m 12/ d-m-s
 13/ s₁-d-f 14/ l₁-r-m 15/ s₁-l₁-r 16/ d-r-m

XII. Énekeld el ábc-s hangnevekkel az alábbi akkordokat!

- 1/ d-fisz-h 2/ d-g-h 3/ d-gisz-h 4/ d-f^b-b 5/ d-f-asz
 6/ d-fisz-b 7/ d-f-a 8/ d-f-h 9/ d-fisz-aisz 10/ d-g-b
 11/ d-gesz-b 12/ d-fisz-a 13/ d-g-c 14/ d-g-a 15/ d-e-a
 16/ d-e-fisz

XIII. Énekeld el a következő akkorokat! Tetszés szerint énekelheted la-szótaggal vagy szolmizálva.

F:66	1. moll szext	2. dur kvartszext
J:371-3.	szűkitett hármasszext ford.	4. dur szext
382	5. szűkitett hármash.	6. bővitett hármasszext ford.
	7. moll hármash.	8. szűkitett hármasszext ford.
	9. bővitett hármash.	10. moll kvartszext
	11. bővitett hármasszext ford.	12. dur hármash.

XIV. Énekeld el szolmizálva az alábbi akkordokat az adott kezdőhangról indulva!

F:67
J:439-
454

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.
d 6 f m t m l n
9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.
d m sz d s l 6 d

XV. Énekeld el ábc-s hangnévvel az alábbi akkordokat!

F:63
J:455-
470

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.
d 6 f m t m l n
9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.
d m sz d s l 6 d

A ZENEI ALAPKÉPESSÉGEK VIZSGÁLATA

Tájékoztató a teszt sorozat elvégzéséhez és értékeléséhez

Hallás utáni éneklési feladatok

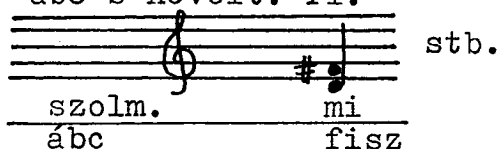
A feladatsor megoldásához szükséges tájékoztatás-melynek szövegét mellékeljük - a magnetofon-felvétel-
len is szerepel. Kérjük ennek előzetes tanulmányozá-
sát, és amennyiben szükséges, a tennivalók megbeszélé-
sét a tanulókkal ! Az egyes részfeladatok közti szü-
net egyben a visszaéneklésre adható idő, ezért csak
egyszeri válaszadás engedhető meg !

Az értékelés a "Hallás utáni éneklési feladatok" c.
feladatlapon történik, amelyen a magnetofonról meg-
szólaló feladatok kottaképe látható.

Az egyes feladatok értékelése:

I-II. A vizsgálat vezetője ferde vonallal áthuzza
annak a hangköznek a kottaképét, amelyet a
tanuló hibásan énekelt vissza, vagy nem tudott
visszaénekelni.

III. A kottakép alatt két sor látható. A felső a
szolmizált, az alsó pedig az ábc-s visszaé-
neklés értékelésére. E sorokba kell beírni a
tanuló által énekelt hangok szolmizált ill.
ábc-s neveit. Pl.

IV. Ferde vonallal át kell húzni azt az ütemet,
amelyben a tanuló hibázott, akár csak egyet-
len hangot is !

V. A vizsgálat vezetője az alábbi három kategória egyikébe sorolja a tanuló megoldását, és ennek betűjelét a dallam száma mellé írja.

- A - tonikai funkción fejeződik be a dallam
- B - hangnemben folytatódik a dallam, de tonális szempontból befejezetlen
- C - a folytatás más tonálításban van, vagy nincs válaszadás.

VI. A szolmizált éneklés értékelése a kottakép alatti betűkottán történik a hibás hang /hangok/ áthuzásával. Az ábc-s hangnévvel éneklést pedig a kottaképen kell értékelni, ugyancsak a tévesztett hang áthuzásával.

VII. A tévesztett ütemet ferde vonallal át kell húzni - egyetlen érték tévesztése esetén is !

VIII. A vizsgálat vezetője a kottaképen ferde vonallal áthuzza a hibás vagy megoldatlan akkordot.

IX. Az értékelés a III. feladathoz hasonlóan, az énekelt hangok vonalra írásával történik. Pl.

szolm.	mi-lá
ábc	fisz-h

Olvasási feladatok

Minden hangközt, dallamot, stb. legfeljebb kétszer énekelhet a tanuló ! A vizsgálatvezető feladata a hangadás, amely történhet zongorán vagy hangvillával. Valamennyi hangközhöz, dallamhoz és akkordhoz külön-külön hangot kell adni.

A megadandó kezdőhang az ábc-s betűkottás és kottaképes feladatoknál az ott látható abszolút hangmagasság. Az I. feladat 1-12. hangközéhez egyvonalas dé, 13-24. hangközéhez pedig kétvonalas cé adandó. A szolmizált betűkottával vagy egyéb módon megadott feladatok kezdőhangja szintén az egyvonalas dé.

Az értékelés az "Olvasási feladatok" c. feladatlapon történik. A tévesztett vagy nem énekelt hangközöket és akkordokat sorszámuk bekarikázásával kell jelölni. A dallamoknál és a ritmusfeladatoknál pedig át kell huzni azt az ütemet, amelyben a tanuló hibázott.

A szolmizált és ábc-s hangnévvel énekelt feladatok értékelésekor nem tekinthető jó megoldásnak, ha a tanuló helyes hangnevet mond ugyan, de az énekelt hangmagasság hibás, vagy fordítva: az énekelt hangmagasság jó, de a hangnév hibás.

Hallás utáni írásbeli feladatok

A feladatok szövege nem szerepel magnetofon-felvételre ! Minden római számmal jelölt feladat előtt a vizsgálat vezetője olvassa fel a feladat szövegét, és ha minden tanuló tisztában van a tennivalóval, akkor indítsa el a magnetofont. Az arab számmal jelölt részfeladatok között megállni, vagy a lejátszást megismételni nem lehet ! A XI. feladatnál a ritmusértékek írása elhagyható, elegendő a dallamhangok lejegyzése. A XVII. feladat csak nyolc akkordot tartalmaz, és rövidebb lesz a XXI. feladat is, amely mindössze 6 részfeladatot tartalmaz.

Írásbeli feladatok

Kérjük, hogy a vizsgálat vezetője előzőleg tanulmányozza a feladatokat, és amennyiben szükséges, beszélje meg a tanulókkal a tennivalókat. A feladatok megoldása közben segítség már nem adható !

Adatgyűjtő

Az adatgyűjtő lapon a "Továbbtanulási szándék" rovatot nem kell kitölteni.

Az érdemjegyeknél csak a legutóbbi /5. osztályban az előző évvégi, 8. osztályban és gimnáziumban a félévi jegyeket kell beírni a tantrágyák mellé.

Kérjük kiegészíteni az adatlapot az alábbi kérdésekkel:

- Énekkar tag-e? igen /1/, nem /0/ Évek száma:
- Hangszert vagy magánéneket tanult-e?igen/1/,nem /0/, Évek száma:
- Hangversenybérlete van-e? igen /1/, nem /0/, Évek száma:

Kérjük ügyeljen arra, hogy az adatgyűjtő lap és a négy feladatlap jobb felső sarkában látható sorszám tanulónként azonos legyen !

HALLÁS UTÁNI ÉNEKLÉSI FELADATOK

I. feladat:

Énekelj vissza a hallott hangközöket la-szótaggal !

II. feladat:

Hangközöket fogsz hallani, de az előző feladattól eltérően, most a hangköz két hangja egyszerre szóval meg. Énekelj vissza la-szótaggal a hallott hangközöket !

III. feladat:

A következő hangközök mindegyikét kétszer fogod hallani. Az első elhangzás után hallott szolmizációs név a hangköz mélyebb hangjának neve. Ehhez viszonyítsd a magasabb hangot, és énekeld vissza szolmizál va a hangközöt ! A második elhangzást követően abc-s hangnévvel kell visszaénekelned a hallott hangközöt. A hangköz mélyebb hangja minden esetben dé.

IV. feladat:

Énekeld vissza la-szótaggal a hallott dallamokat !

V. feladat:

Dallamrészleteket fogsz hallani. Minden részlet egy-egy dallam első fele. Találj ki hozzájuk illő második, befejező részt ! Az elhangzás után folytasd a dallamokat !

VI. feladat:

A következő dallamok mindegyike kétszer hangzik el. Az első elhangzás után hallani fogod a kezdőhang szolmizált nevét. Erről indulva énekeld vissza szolmizálva a dallamot ! A második elhangzást követően a kezdőhang abc-s nevét hallod. Erről a hangról indulva énekeld vissza a dallamot abc-s névvel !

VII. feladat:

Rövid dallamokat hallasz. Az elhangzás után kopogd vissza a dallamok ritmusát !

VIII. feladat:

Három hangból álló akkordokat fogsz hallani. Énekeld vissza la-szótaggal az akkord hangjait !

IX. feladat:

A következő akkordok mindegyike kétszer hangzik el. Az első elhangzást követően hallani fogod a legmélyebb hang szolmizált nevét. Ehhez viszonyítsd a két magasabb hangot, és énekeld vissza szolmizálva az akkord hangjait ! Ezután ismét hallod az akkordot, de most abc-s hangnévvel kell visszaénekelned. A legmélyebb hang minden esetben dé.

C./ Ritmus - metrum tesztek

A zenei hang egyik jellemző tulajdonsága az idő.
Az időbeli viszonyokat három fogalom együttese adja:

1. ritmus
2. metrum
3. tempó

A ritmus és a metrum feladataira egy teszt sorozatot készítettünk, ennek magyarázatát a két fogalom jelentése adja.

A ritmust a zenében az egymás utáni hangok egymáshoz való időértékviszonyával jellemezhetjük.

A ritmusnak is mint "minden fellelhető strukturának a tagolás által tulajdonítunk egész jelleget."

A tagolás mindent két vagy három elemű egységekre bont. Az emlékezetünk is így őriz strukturáltan minden mennyiséget. A zene ritmikus rendje is ilyen 2-es és 3-as tagolódásból, ütembeosztásból áll. Ha ez a beosztás hallható, akkor a ritmus lefolyását, lüktetését jelzi.

Metrum - időmérték, ütembeosztás.

Révész Géza szerint is csak 2 különböző ütemfajta van, a kettős és a hármás. A metrum legkisebb elemeiből a szimmetria vagy az aszimmetria alapján képezhetünk nagyobb egységeket.

A ritmusteszt kialakításánál figyelembe vettük az előzetes felmérések tapasztalatait. Akkor többféle változattal próbálkoztunk.

Kérdésként merült fel, hogy a ritmusokat hogyan szólaltassuk meg monotóniában, vagy dallamban?

A ritmusérzék vizsgálatánál nagyon gyakran azt a módszert alkalmazzák, amikor a vizsgált személyek a vizsgáztató által kopogott ritmust kell, hogy elismételjék.

Ez a módszer nem a zenei ritmusérzék, hanem csupán az általános ritmusérzék vizsgálja. A zenei ritmusérzék vizsgálatának módszere ha a megszólaltatott dallam ritmusának visszatapsolását tűzzük ki feladatként.

Előzetes vizsgálódásaink alkalmával azt tapasztaltuk, hogy a rövid példák esetében a monotóniában, illetve a dallamban megszólaltatott ritmusokat körülbelül egyformán oldották meg a gyermekek, a hosszabb példák esetében azonban úgy tűnt, hogy a dallam segítette az emlékezést. Ebben az esetben könnyebben tudták a ritmust visszaadni.

A ritmusteszt kidolgozásának további szempontja volt, hogy a legegyszerűbb / 1 ütemes / változatok, a ritmus-motivum, motivumpár, formai egység egyaránt szerepeljenek.

A metrumokra vonatkozó feladatok szintén az egyszerűtől / 2-es, 3-as osztás / haladnak az összetettek / szimmetrikus 2+2; 3+3; stb/ / aszimmetrikus 2+3; 3+2 stb/ felé.

A ritmus - metrum képességek vizsgálatára 4 tesztből álló tesztrendszer szolgál.

Ritmus - metrum

1. Ritmusészlelés-teszt / XIII. Teszt/

A tesztben levő 26 item 2 feladathoz, 2 szubteszt-hez kapcsolódik.

27. Szubteszt A ritmusképletek észlelésének fejlődése

24. feladat Ritmuspárok összehasonlítása

Itemek száma: 8

/621-628/

28. Szubteszt A ritmikus folyamatok észlelésének alakulása

9. feladat Hallott ritmussorok visszatapsolása

Itemek száma: 18

/629- 646/

2. Metrikus tagozódás észlelésének tesztje /XIV.Teszt/

29.Szubteszt A metrikus folyamatok észlelésének fejlődése

27. feladat Ütemmutató megállapítása

Itemek száma: 10

/647-656/

3. Ritmusírás-teszt / XV. Teszt/

Két szubteszt 4 feladatát és 40 itemét tartalmazza.

30. Szubteszt A hallás utáni ritmuslejegyzés jellemzői
26. feladat Hallott ritmussorok lejegyzése
Itemek száma: 6
/ 657-662/
31. Szubteszt A ritmus és a métrum kapcsolatának fejlődése
- 48.feladat Ritmussorok kiegészítése
Itemek száma: 6
/663-668/
- 49.feladat Ritmusképletek kiegészítése
Itemek száma: 16
/ 669-684/
- 50.feladat Ritmussorok ütemekre tagolása
Itemek száma: 12
/685-696/

4. Ritmusolvasás-teszt /XVI.Teszt/

A ritmusolvasás mérésére 2 szubtesztet állítottunk össze 2 feladattal, 26 itemmel.

32. Szubteszt A ritmusolvasás fejlődése
63. feladat Ritmussorok megszólaltatása kottaképről
Itemek száma: 18
/ 697-714/

33. Szubteszt A belső halláson alapuló ritmusol-
vasás sajátosságai

25. feladat Ritmussorok összeha-
sonlitása kottaképpel

Itemek száma: 8

/715- 722/

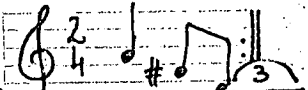
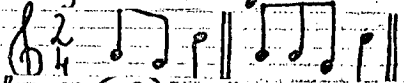
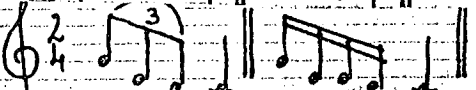
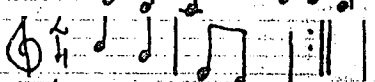
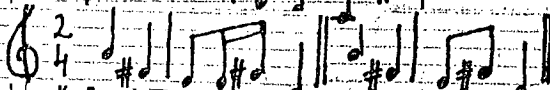

RITHUS - METRUM

XIII. Teszt Ritmusérzékelés

27. Szubteszt. A ritmusképletek érzékelésének fejlődése

/F: 24

I: 621-628 /

| Feladat
száma	Azonosítási		Megnevezés	ITEM
	sorszám	jelölés		
F:24	621			
	622			
	623			
	624			
	625			
	626			
	627			
	628			

28. Szubteszt: A ritmikus folyamatok érzékelésének alakulása

/F: 9

I: 629-646 /

Eladott	Azonosítási		
Sorszáma	Sorszám	Jelölés	Megnevezés
R:9	629		
	630		
	631		
	632		
	633		
	634		

| Feladat
száma	Azonosítási		Megnevezés	I EBN
	sorsszám	jelölés		
	635			$\frac{3}{4}$ ג ג ג ג
	636			$\frac{3}{4}$ ג ת ת ת
	637			$\frac{2}{4}$ ג ת ג ג
	638			$\frac{2}{4}$ ג ג ג ג
	639			$\frac{2}{4}$ ת ג ג ג
	640			$\frac{2}{4}$ ג ג ג ג
	641			$\frac{3}{4}$ ג ג ג ג
	642			$\frac{3}{4}$ ג ג ג ג
	643			$\frac{2}{4}$ ג ג ג ג
	644			$\frac{2}{4}$ ג ג ג ג
	645			$\frac{2}{4}$ ג ג ג ג
	646			$\frac{3}{4}$ ג ג ג ג

XIV. Teszt

Metrikus tagozódás észlelése

29. Szubteszt A metrikus folyamatok észlelésének fejlődése

/F:27 I: 647-656/

| adat
na	Azonosítási		Megnevezés	ITEM
	sorszám	jelölés		
27	647	2
4	2-es ütem
4-es ütem	Kassai: Hová megy...
/8 ütem/
	648	6
8	6-os ütem
8-os ütem	Schumann: Szilaj
lovak / 8 ütem/
	649	3
4	3-es ütem
4-es ütem	Telemann: Allegretto
/4 ütem/
	650	4
4	4-es ütem
4-es ütem	Türk: Dal
/8 ütem/
	651	5
8	5-os ütem
8-os ütem	Stojanov: Bolgár tánc
/8 ütem/
	652	4
4	4-es ütem
4-es ütem	Clementi: C-dur
Szonatina /8 ütem/
	653	6
8	6-os ütem
8-os ütem	Schumann: Arató
dalocska /8 ütem/
	654	5
8	5-os ütem
8-os ütem	Bartók: Bolgár tánc
/8 ütem/
	655	3
4	3-es ütem
4-es ütem	Duncombe: Trombita
menüett / 8 ütem/
	656	2
4	2-es ütem
4-es ütem	Wilton: Szonatina
/8 ütem/

31. Szubteszt

A ritmus és a metrum kapcsolatának fejlődése

/F: 48, 49, 50;

I: 663-696/

| adat
ha | Azonosítási
sorszám | jelölés | Megnevezés | ITEN |
|------------|------------------------|---------|------------|--|
| 48 | 663 | | | $\frac{2}{4}$ |
| | 664 | | | $\frac{3}{4}$ |
| | 665 | | | $\frac{2}{4}$ |
| | 666 | | | $\frac{3}{4}$ |
| | 667 | | | $\frac{2}{4}$ |
| | 668 | | | $\frac{3}{4}$ |
| 49 | 669 | | | $\frac{2}{4}$ |
| | 670 | | | $\frac{2}{4}$ |
| | 671 | | | $\frac{2}{4}$ |
| | 672 | | | $\frac{2}{4}$ |
| | 673 | | | $\frac{2}{4}$ |
| | 674 | | | $\frac{2}{4}$ |
| | 675 | | | $\frac{2}{4}$ |
| | 676 | | | $\frac{2}{4}$ |
| | 677 | | | $\frac{3}{4}$ |
| | 678 | | | $\frac{3}{4}$ |
| | 679 | | | $\frac{3}{4}$ |
| | 680 | | | $\frac{3}{4}$ |
| | 681 | | | $\frac{3}{4}$ |
| | 682 | | | $\frac{3}{4}$ |
| | 683 | | | $\frac{3}{4}$ |
| | 684 | | | $\frac{3}{4}$ |

| adat
na	Azonosítási		Megnevezés	ITBM
	sorszám	jelölés		
50	685			$\frac{2}{4}$ ג ת א ז ת א
	686			$\frac{2}{4}$ א ת ת א ג ת א ת א
	687			$\frac{3}{4}$ א ז א ת א ז ת א
	688			$\frac{3}{4}$ א ת א ת א ת א ת א
	689			$\frac{4}{4}$ א ת א ז ת א ת א ת א
	690			$\frac{4}{4}$ א ז א ת א ת א ת א ת א
	691			$\frac{3}{8}$ א ז א ז א ז א ז א
	692			$\frac{3}{8}$ א ז א ז א ז א ז א
	693			$\frac{6}{8}$ א ז א ז א ז א ז א
	694			$\frac{6}{8}$ א ז א ז א ז א ז א
	695			$\frac{5}{8}$ א ז א ז א ז א ז א
	696			$\frac{5}{8}$ א ז א ז א ז א ז א

XVI. Teszt

Ritmusolvasás

32. Szubteszt

A ritmusolvasás fejlődése

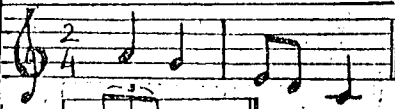

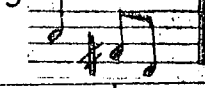
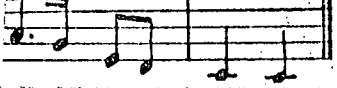

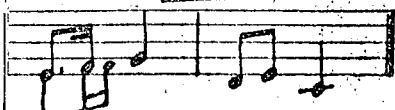
/F: 63

I: 687-714/

| Feladat
száma | Azonosítási
sorszám jelölés | | Megnevezés | ITEM |
|------------------|--------------------------------|--|------------|-----------------------------|
| | | | | |
| F: 63 | 697 | | | $\frac{2}{4}$ ג ת |
| | 698 | | | $\frac{2}{4}$ ג ת |
| | 699 | | | $\frac{2}{4}$ ג ת ת |
| | 700 | | | $\frac{2}{4}$ ג ת ת |
| | 701 | | | $\frac{2}{4}$ ג ת ג |
| | 702 | | | $\frac{2}{4}$ ג ת ג |
| | 703 | | | $\frac{2}{4}$ ג ת ג |
| | 704 | | | $\frac{3}{4}$ ג ת ת ת |
| | 705 | | | $\frac{2}{4}$ ג ת ג |
| | 706 | | | $\frac{2}{4}$ ג ת ג |
| | 707 | | | $\frac{2}{4}$ ג ת ג |
| | 708 | | | $\frac{2}{4}$ ג ת ג |
| | 709 | | | $\frac{3}{4}$ ג ת ג ג |
| | 710 | | | $\frac{3}{4}$ ג ת ג ג |
| | 711 | | | $\frac{2}{4}$ ג ת ג ת ג |
| | 712 | | | $\frac{2}{4}$ ג ת ג ת |
| | 713 | | | $\frac{2}{4}$ ג ת ג ת ג |
| | 714 | | | $\frac{3}{4}$ ג ת ג ת ג |

33. Szubteszt A belső halláson alapuló
ritmusolvasás sajátosságai

/F:25 I: 715-722/

| Feladat
száma	Azonosítási		Megnevezés	ITEM
	Sorszám	Jelölés		
F: 25	715			
	716			
	717			
	718			
	719			
	720			
	721			
	722			

D./ Tempóteszt

Amikor azt mondjuk, hogy a ritmus az egymás utáni hangok időértékének viszonya, akkor ez a kijelentésünk már a tempó fogalmát is magában foglalja. A gyorsabb vagy lassabb tempó attól függ, hogy egységnyi időre mennyi ritmikus érték esik. A szivverés normál gyorsaságának tempóját / kb 80 percenként/ nevezik általában közép tempónak.

A zeneművek tempójelzésére jelzéseket használnak /Andante, Allegro, Presto stb./, amelyek Mälzel metronómjának létrejötte óta meghatározott, konkrét gyorsaságot jelentenek.

A = 80 metronóm jelzés például azt jelenti, hogy percenként 80 negyed értéket kell játszani.

A zeneművek előadásában a tempó nem állandó. A tempóváltozások a zenei formálás lehetséges és szükséges eszközei.

A tempóteszt 3 feladatával arra kerestünk választ, milyen fokon fejlett az adott életkorban ez a képesség. A tempóteszt itemeitől várjuk a választ arra a kérdésre, hogy az egészen kicsi tempóbeli különbségeket, a tempóváltozásokat hogyan észlelik a tanulók.

A 33. feladat tulajdonképpen küszöb-teszt.

Négy metronómérték közül állítottuk össze a tempópárokat / = 66, 80, 94, 120 /

A 34-es és a 35-ös feladat a fokozatos gyorsulás, lassulás tempóváltozásokra ad példákat.

Tempó

Tempóteszt /XVII. Teszt/

34. Szubteszt Tempóészlelés

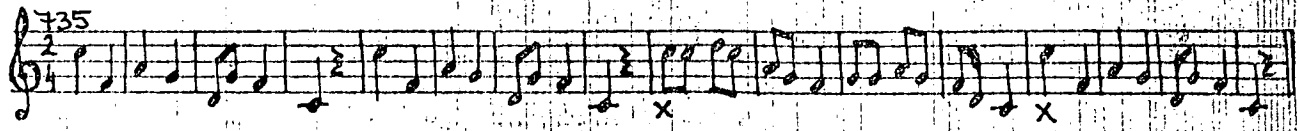
33. feladat Azonos zenei részle-
tek tempójának össze-
hasonlítása
Itemek száma: 6
/723 - 728 /
34. feladat Tempóváltozás megállá-
pítása
Itemek száma: 6
/729- 734/
35. feladat Tempóváltozás jelö-
lése kottaképen
Itemek száma: 1
/ 735/

TEMPO

XVII. Teszt

34. Szubteszt A tempóérzékelés és a tempóváltozás észlelése

/F: 33,34,35; I: 723-735 /

Feladat száma	Azonosítási		Megnevezés	ITEM
	sorszám	jelölés		
F: 33	723		gyorsabb	Pankas: Magyar tánc
/ ♩ = 66 - 80 /
	724		lassabb	Bach: G-dur Menüett
/ ♩ = 120 - 66 /
	725		gyorsabb	Clementi: G-dur Szonatina
/ ♩ = 66 - 94 /
	726		azonos	Purcell: Menüett
/ ♩ = 66 - 66 /
	727		lassabb	Schumann: Dallam
/ ♩ = 94 - 66 /
	728		lassabb	Bach: G-dur Menüett
/ ♩ = 80 - 66 /
F: 34	729		gyorsul	Bartók: Szól a dűd
	730		lassul	Hässler: Menüett
	731		nem változik	Bach: g-moll Menüett
	732		gyorsul	Bartók: Rapszódia
	733		nem változik	Mozart: Menüett
	734		lassul	Krieger: Menüett
F: 35				

E./ Hangerősségteszt

A hangerősségnek a tempóhoz hasonlóan nagyon sok fokozata van a halk hangerőtől a hangos irányába haladva.

A közepes hangerőt a mezzoforte szóval jelölik, amelynek erőssége sem állandó. Előadónként változik, ki milyen hangerőt képzel el mezzoforténak és ehhez képest milyen hangerővel kell a piano / halk / és a forte / erős / zenei részleteket megszólaltatni. A zenei dinamika / hangerő / tehát viszonylagos / relatív /.

A dinamikában a különböző fokozatokat a fokozatos erősítéssel /crescendo/ , vagy a fokozatos halkítással decrescendo / érhetjük el.

A zeneművek előadás nem nélkülözheti a dinamikai árnyalatok érvényesítését.

Hangerősség / XVIII. Teszt /

35. Szubteszt

Hangerősségészlelés

36. feladat Azonos zenei részletek hangerősségének összehasonlítása
Itemek száma: 6
/ 736- 741 /

37. feladat Hangerősségváltozás megállapítása
Itemek száma: 6
/ 742-747 /

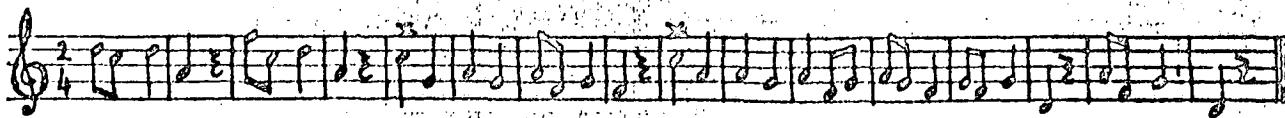
38. feladat Hangerősségváltozás jelölése kottaképen
Itemek száma: 1 / 748 /

HANGERŐSSÉG

XVIII. Teszt

35. Szubteszt A hangerősség érzékelése és
a hangerősségváltozás észlelése
/F: 36,37,38; I: 736-748 /

| Sor-
szám	Azonosítási		Megnevezés	ITEM
	sorszám	jelölés		
36	736		erősebb	Kuhlau: C-dur Szo-
natina
	737		halkabb	Clementi: G-dur
Szonatina
	738		azonos	Bach: D-dur Musette
	739		erősebb	Haslinger: Szonatina
	740		azonos	Beethoven: Német tánc
	741		halkabb	André: Szonatina
37	742		erősödik	Kuhlau: C-dur Szonatina
	743		halkul	Clementi: G-dur
Szonatina
	744		nem változik	Bach: D-dur Musette
	745		erősödik	Haslinger: Szonatina
	746		nem változik	Beethoven: Német tánc
	747		halkul	André: Szonatina
38	748			

IV.

A ZENEI KÉPESSÉG FEJLŐDÉSÉNEK ELEMZÉSE

A./ Ritmus - és metrumképeség

1. Ritmus - metrum

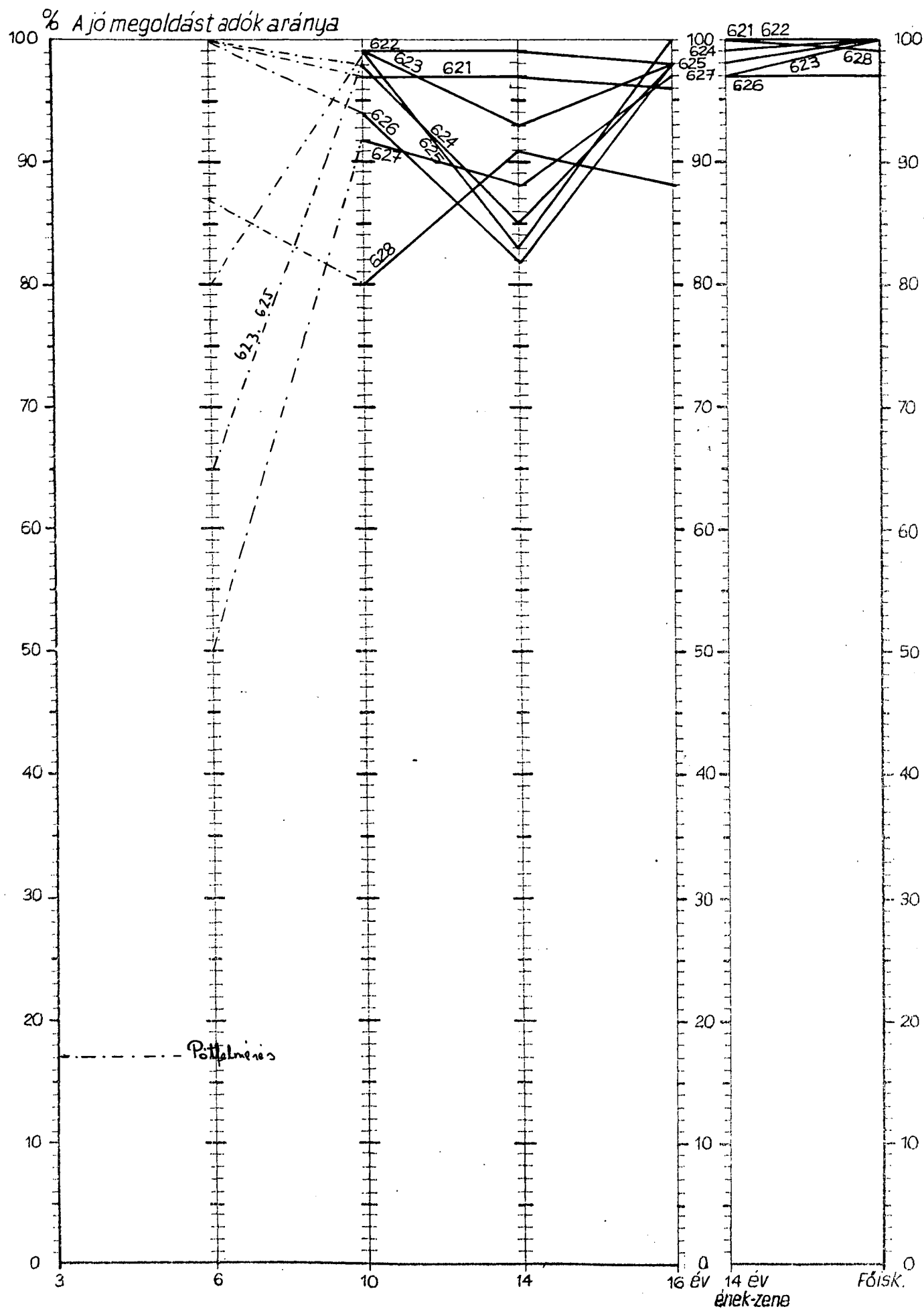
1.1 Ritmusészlelés

1.1.1 Ritmusképletek észlelésének
fejlődése

Ritmuspárok összehasonlításának itemenkénti elemzésénél / 621-628 item/ elmondható, hogy a gyermekek igen magas százalékban adtak jó válaszokat. A legalacsonyabb teljesítmény is 80 %, ez a 10 éveseknél fordult elő a 628. itemnél. A pótfelmérés eredményei azt mutatják, hogy már a 6 évesek is igen jó válaszokat adnak, csak a 3. itemnél esik a görbe 80 % alá. A legkisebb teljesítmény 50 %.

Érdekes megfigyelni, hogy a 14 évesek a 8 ritmuspárból 5 esetében alacsonyabb teljesítményt nyújtottak a 10 éveseknél. A feladatot valamennyi vizsgált korosztályban sokan teljesítették, ez azt mutatja, hogy a feladat igen könnyű volt. / Lásd ¹²⁴125. oldal./

RITMUSKÉPLETEK ÉSZLELÉSE

1.1.2 A ritmikus folyamatok észlelésének alakulása

Valamennyi metszetben folyt vizsgálódás.

A feladatban közölt itemek fokozatosan haladtak az egyszerűtől az összetettebb, nehezebb itemekig.

A grafikont elemezve azt vesszük észre, hogy a jó megoldást adók aránya is ennek megfelelően alakul.

Az összes életkori metszetben a legtöbben a 629, 630, 631. itemek ritmusát tapsolták vissza jól, míg a 642, 643, 645, 646. itemeket csak nagyon kis számban oldották meg, ezek nehezeknek bizonyultak.

Szembevetendő, hogy a 645, 646. itemeket még az ének-zenei általános iskolai tanulók és a főiskolai hallgatók is igen kis százalékban tudták visszatapsolni. A 645. itemet az ének-zenei tagozatos 14 évesek 17 %-a, a főiskolások 35 %-a. A 646. item ének-zenei tagozatos 14 évesek 0 %, főiskola 4 %.

A grafikon és az eloszlás jól érzékelteti azt a gyors fejlődést, ami a 3 és 10 évesek között megy végbe.

A 3 évesek átlagos 6 %-os teljesítményével szemben a 10 évesek 70 %-os teljesítményt nyújtottak. A legmagasabb átlageredmény a főiskolásoknál 86 %. / Lásd 127-128. oldal./

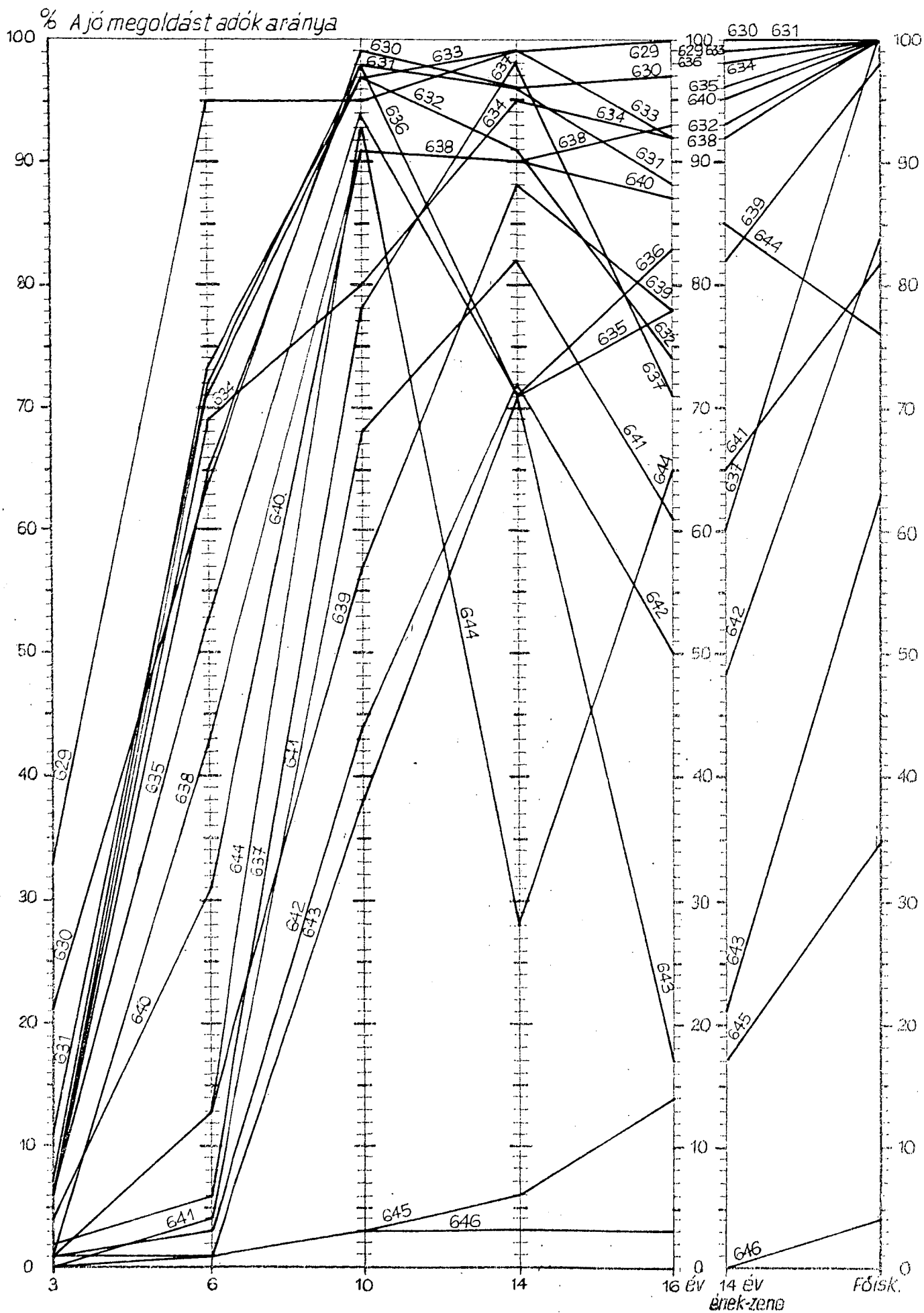
1.2 Metrikus tagozódás észlelése

1.2.1 Metrikus folyamatok észlelésének fejlődése

Kis zenei részletek ütemmutatóinak megállapítása volt a feladat a 647- 656. itemeknél.

Ezek megoldása 3 item / 651, 652, 654 / kivételével hasonlóan alakult. A 10 évesek viszonylag magas száza-

RITMIKUS FOLYAMATOK ÉSZLELESE

lékban adtak jó válaszokat, ennél jóval alacsonyabb volt a 14 éveseknél a jó megoldást adók aránya.

A 16 éveseknél ismét felugrik a görbe, de a 10 évesek teljesítményéhez képest itt alacsonyabb értékekkel találkozunk.

A legnehezebbek a 651 és 654 itemek voltak. Mindkét item 5-os ütembeosztású, a magyar zenében nem találkozunk 8

ilyen aszimmetrikus ütembeosztással, a gyermekek számára ez idegenül hat. A 652-es item $\frac{4}{4}$ -es ütembeosztása nem

jelenthet nehézséget, a másik $\frac{4}{4}$ -es ütemű item a 650-es

volt és ezt nagyon nagy számban teljesítették. A 652. item ilyen alacsony százalékban való megoldása meglepő.

Az eloszlási görbe igen érdekes képet mutat.

A 10 évesek átlaga 42%, a többi metszetben kapott átlagokhoz képest igen magas.

A 14 évesek teljesítményének visszaesését jelzi az átlag 27 %. Ezután lassan emelkednek a teljesítmények. A főiskola 61 %-os átlagteljesítménye is igen gyengének mondható. A 120 hallgatónak mindössze 17 %-a teljesített 70 % fölött.

/Lásd 130-131. oldal /

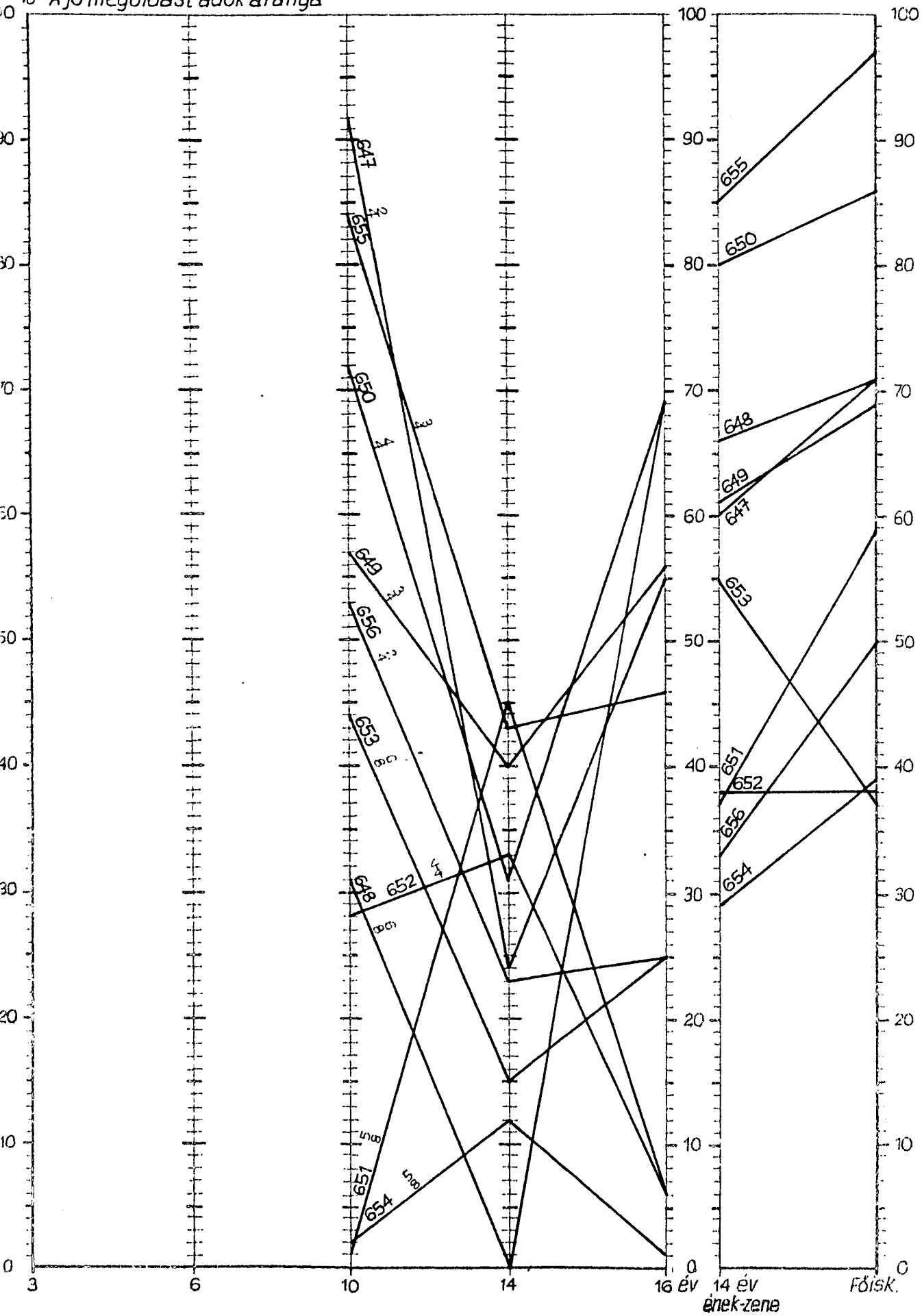
1.3 Ritmusírás

1.3.1 Hallás utáni ritmusírás

Az itemek sorrendbe állítását a könnyűtől a nehézig teljes mértékben igazolják az eredmények. / Lásd 132. oldal /

METRIKUS FOLYAMATOK ÉSZLELESE

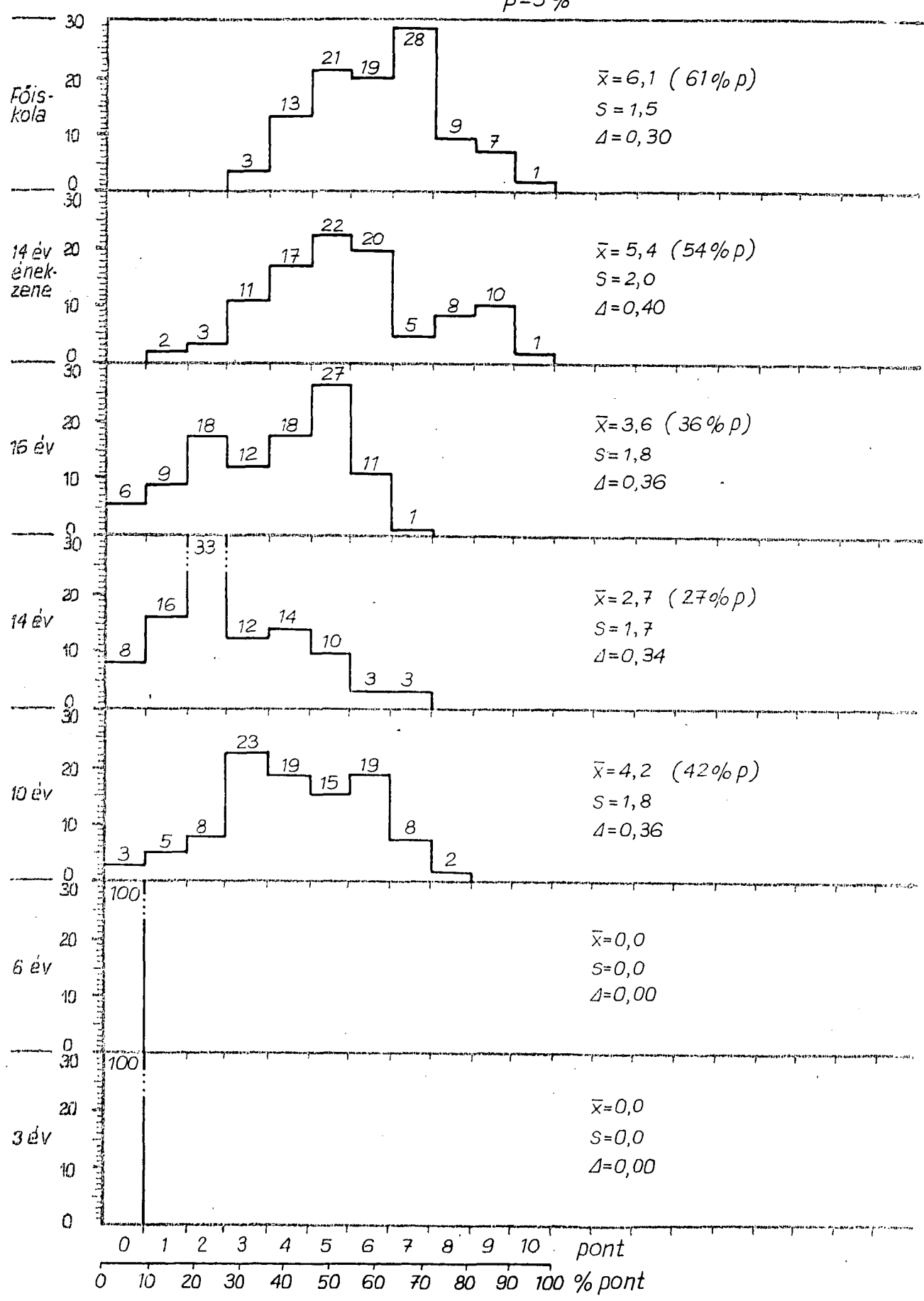
% A jó megoldást adók aránya

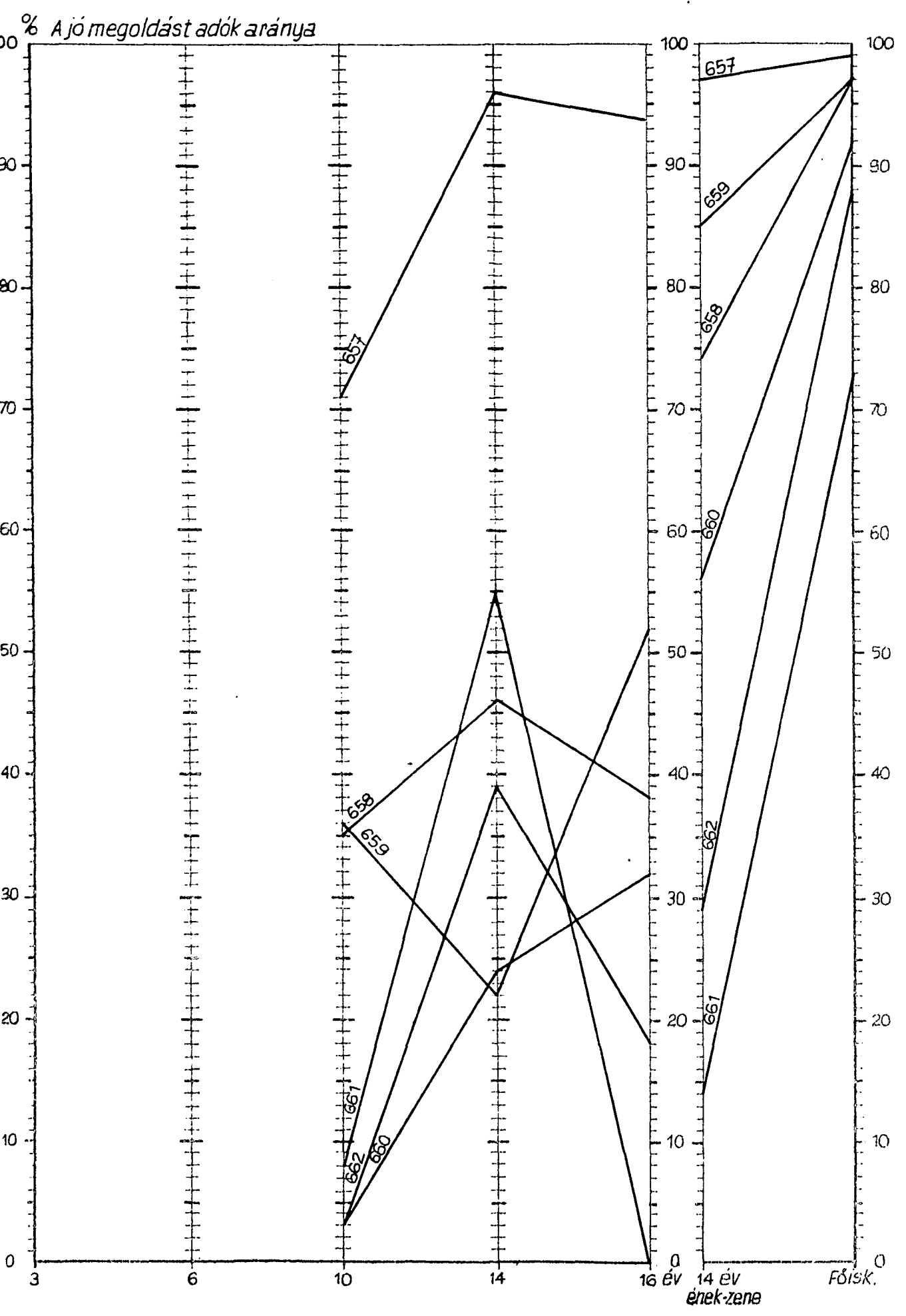
ÜTE MMUTATÓ MEGÁLLAPÍTÁSA

A tanulók feladatonkénti teljesítménye
 $p=5\%$

Tanulók aránya
%-ban

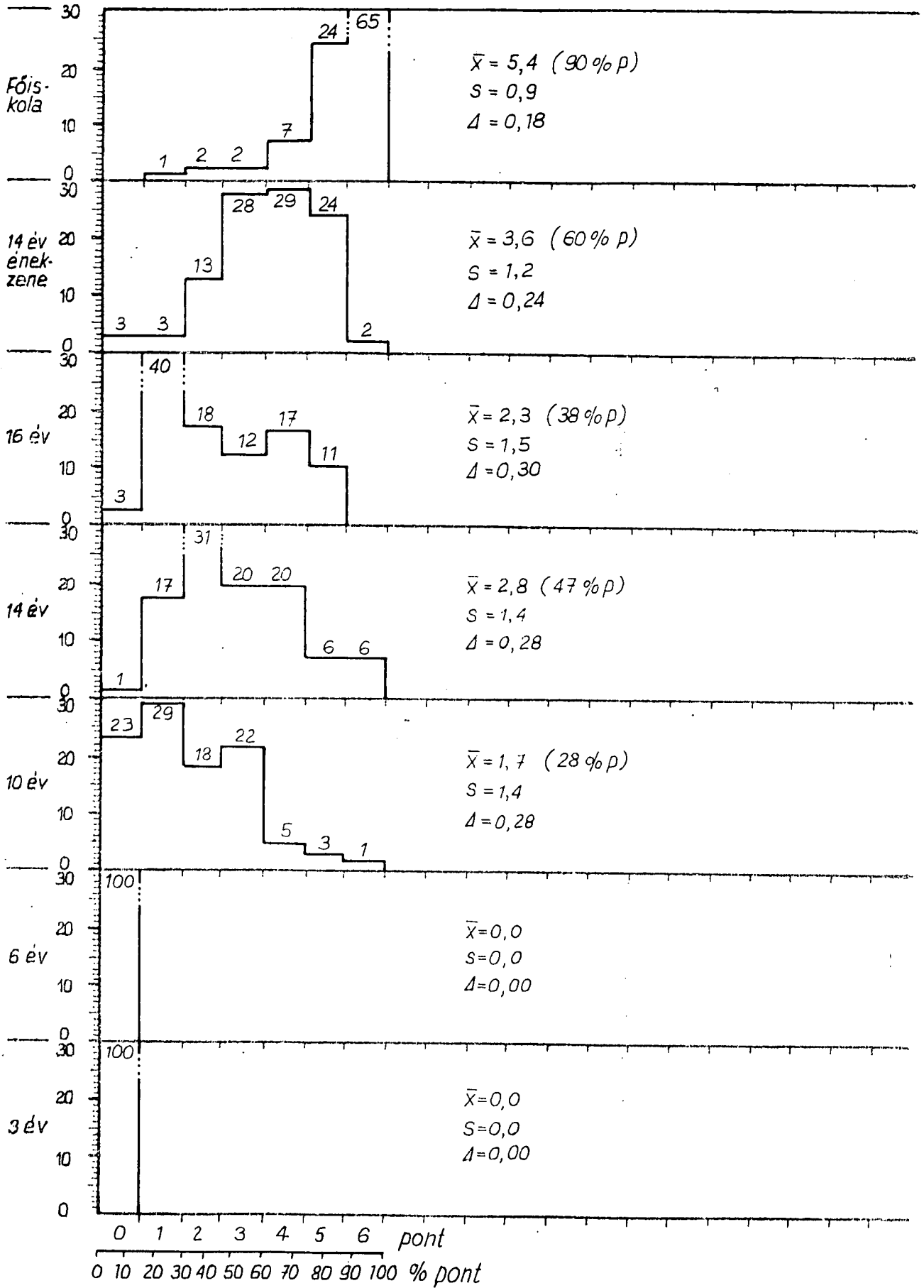
HALLÁS UTÁNI RITMUSÍRÁS

HALLOTT RITMUSSOROK LEJEGYZÉSE

A tanulók feladatonkénti teljesítménye
p=5 %

Tanulók aránya
%-ban

A 10-14-16 évesek teljesítményeit elemezve igazolódik az a feltevésünk, hogy a zenei íráskéesség már elért szintje a gyakorlás folyamata nélkül nem tartható.

A 10-14 éveseknél az íráskéesség fejlődését jelzi a grafikon, a 16 éveseknél 2 item kivételével / 659, 660 / mindenütt nagyfoku visszaesést tapasztalhatunk.

A zenei íráskéesség kialakulásáról az ének-zenei általános iskolai tanulók esetében nem beszélhetünk. A tanulók 2 százalékanál fordul elő 90 % fölötti teljesítmény. A főiskolások 90 százalékos átlagteljesítménye viszont jelzi a kialakult íráskéességet. / Lásd 133. oldal /

1.3.2 Ritmus és metrum kapcsolata

1.3.2.1 Ritmussorok és ritmusképletek kiegészítése

A ritmussorok kiegészítése könnyebb feladat volt, mint a ritmus és metrum kapcsolatát szintén vizsgáló ritmusképlet kiegészítés.

Ez utóbbi esetében valamely ritmusérték ütemre való kiegészítése volt a feladat. A ritmussorok esetében viszont a tanuló az általa leginkább ismert / és itt szinte csak a könnyű ritmusképleteket alkalmazták / képletekkel egészítette ki az ütemeket. / Lásd 135. oldal/

Mindkét feladatban $\frac{2}{4}$ -es és $\frac{3}{4}$ -es ütembeosztás is szerepelt.

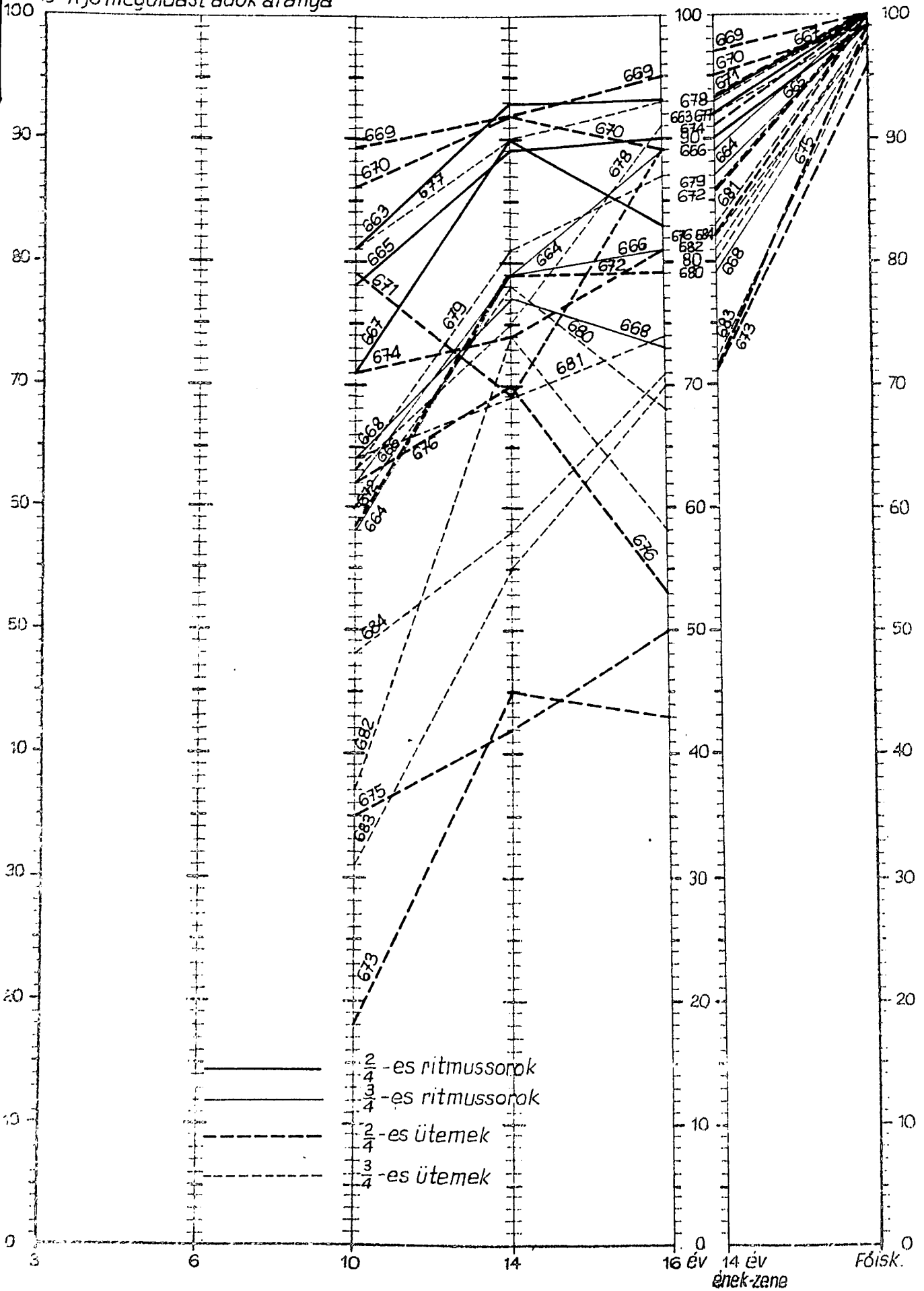
Az itemenkénti eredmények elemzésénél azt látjuk, hogy 5 item nehéznek bizonyult. Közülük kettő $\frac{2}{4}$ -es /673, 675 /

három $\frac{3}{4}$ -es / 682, 683, 684 / ütemű ritmusképlet, valamennyit

RITMUS ÉS METRUM KAPCSOLATA

(Ritmusképletek és ritmussorok kiegészítése)

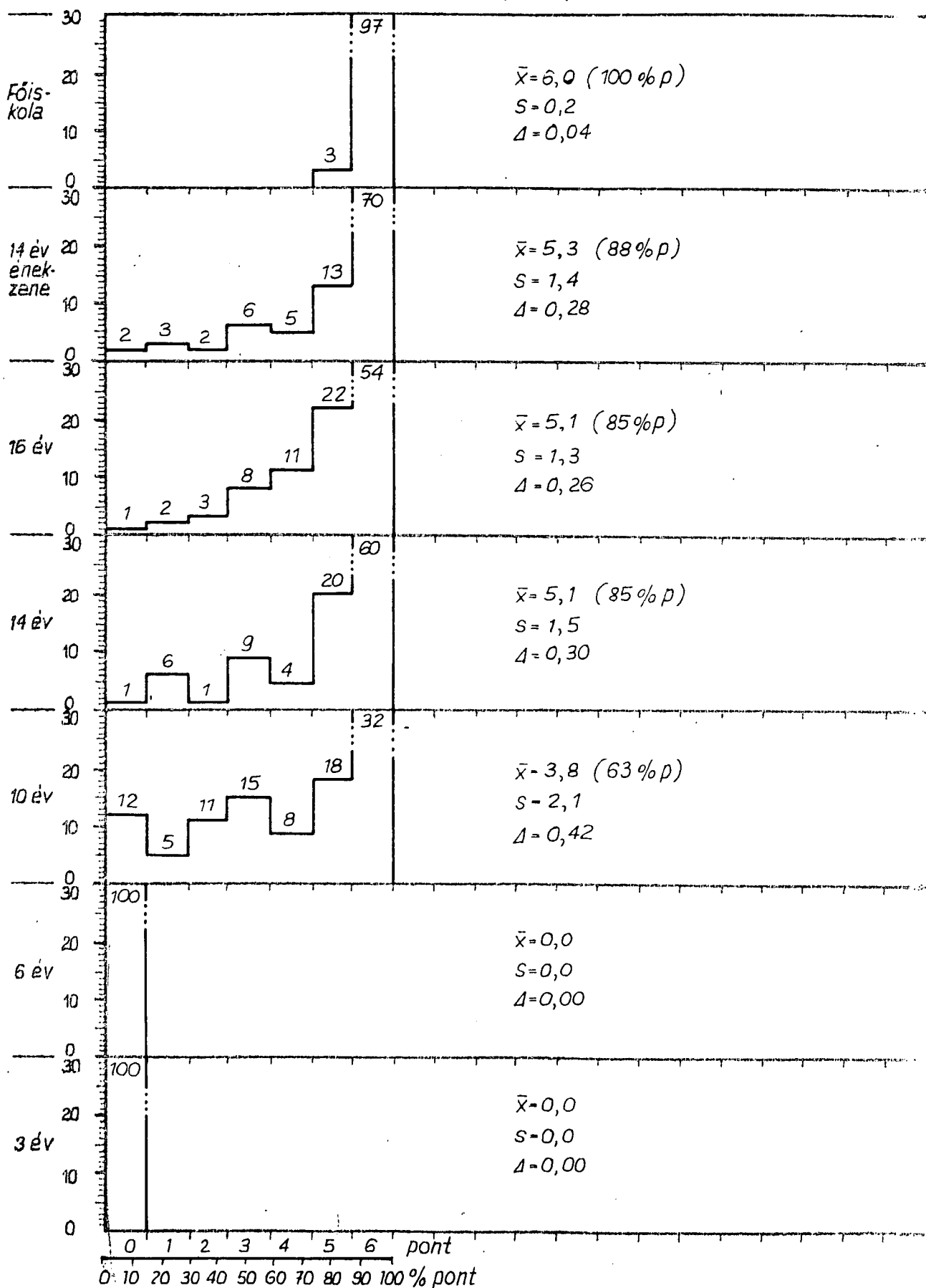
% A jó megoldást adók aránya

RITMUSSOROK KIEGÉSZÍTÉSE

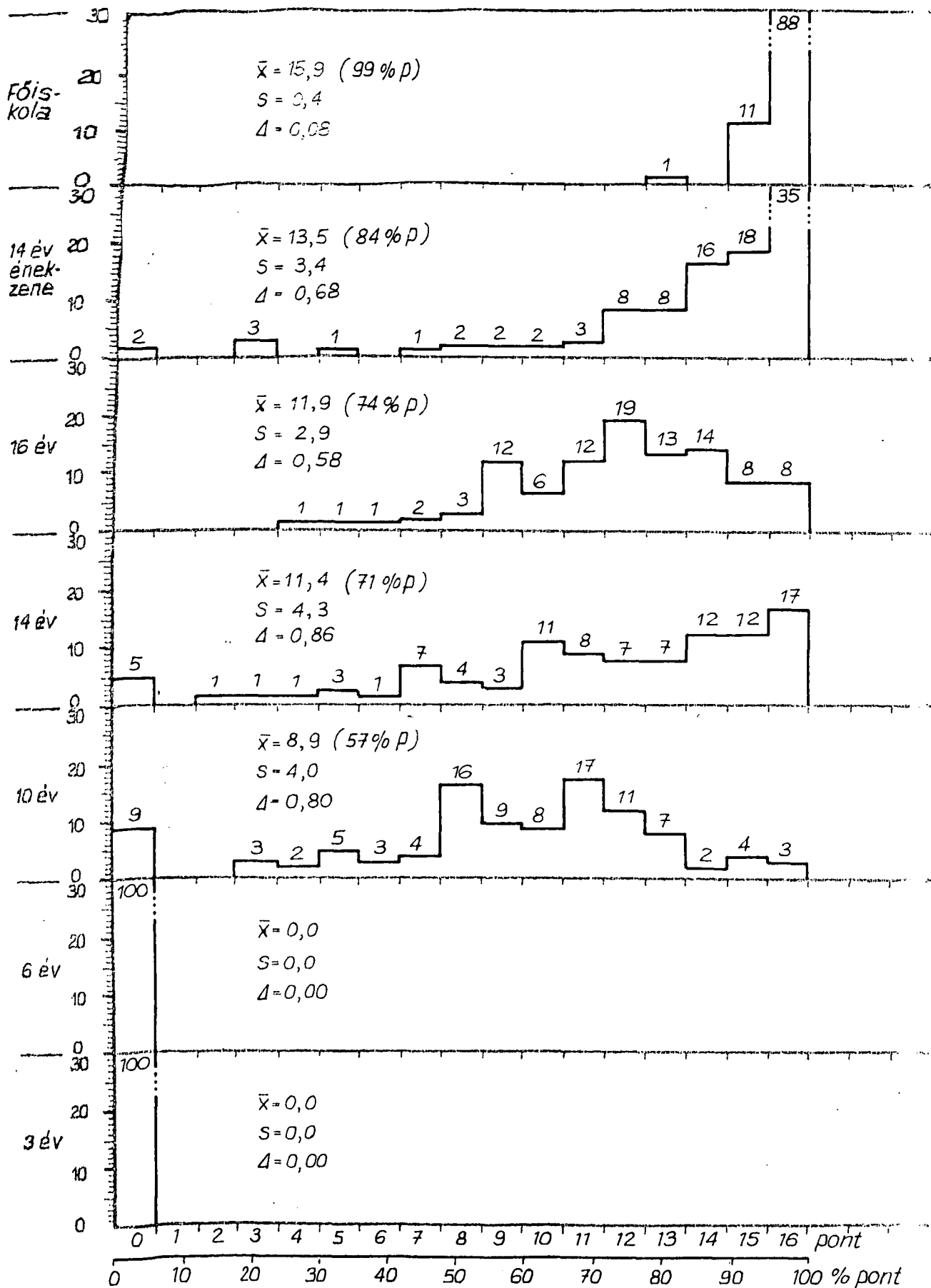
Tanulók aránya
% - ban

A tanulók feladatonkénti teljesítménye
 $p = 5\%$

RITMUSKÉPLETEK KIEGÉSZÍTÉSE

A tanulók feladatonkénti teljesítménye

 $p=5\%$ Tanulók aránya
24-ban

teljes ütemre kellett kiegészíteni. A nehézséget az jelentette, hogy negyed vagy páros nyolcad indítás helyett bonyolultabb ritmus szerepel az ütemkezéskor, például , , és ezek ritmusértékével a válaszadók kevésbé voltak tisztában.

A könnyű feladatok tehát az egyszerű vagy kezdésű ritmusképlet, illetve ritmussorkiegészítések voltak.

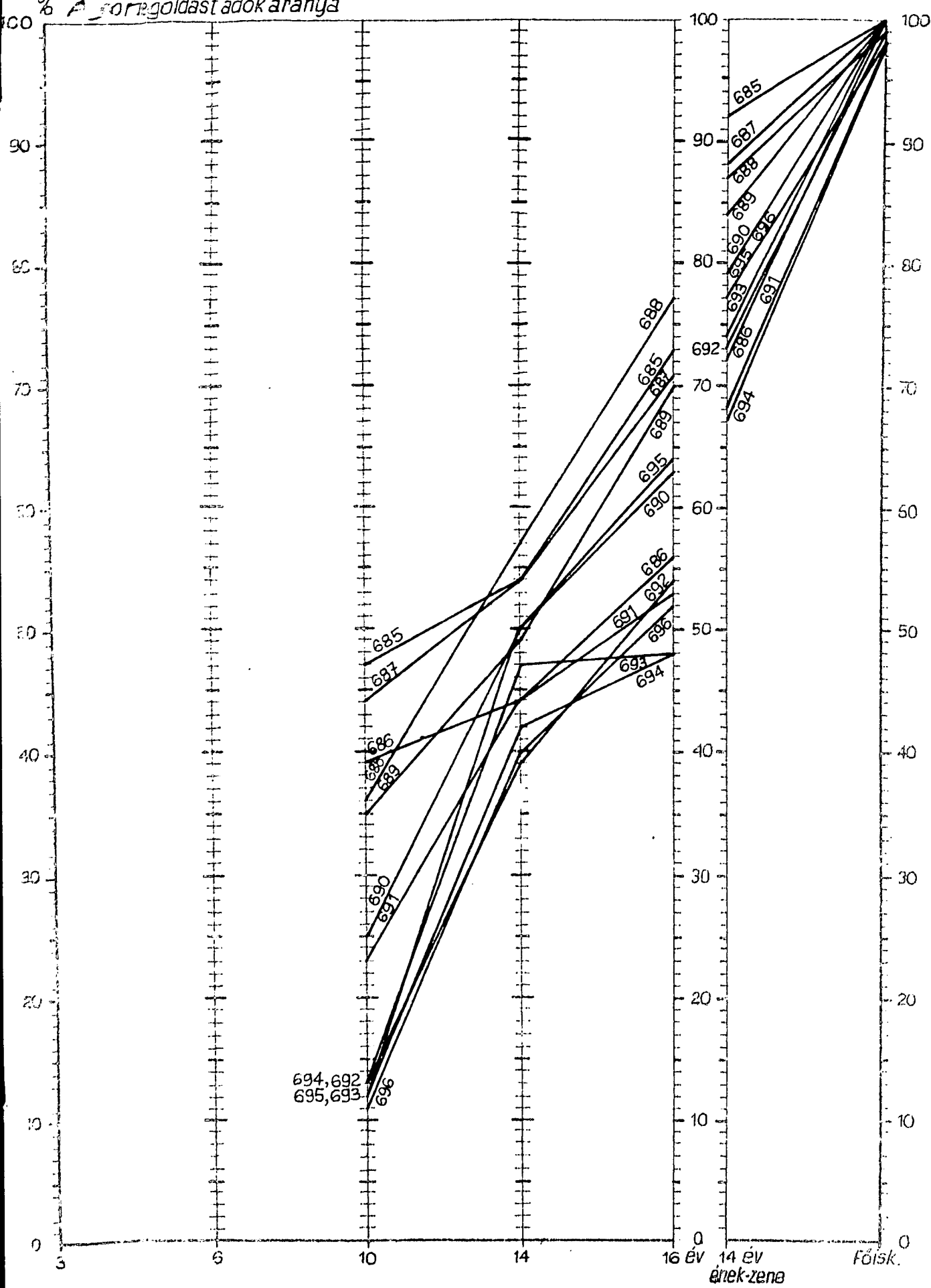
Ha a két feladat eloszlását tekintjük, akkor azt kell megállapítanunk, hogy a ritmusképletek kiegészítésénél az eloszlás igen szétszórt / lásd 137. oldal /, míg a ritmussorok esetében jobban tömörül. Az átlageredmények is jobbak ez utóbbi esetében. A legnagyobb különbséget a 14 éveseknél tapasztaljuk / 14 % /, a ritmussoroknál 85 %, a ritmusképleteknél 71 %.

1.3.2.2 Ritmussorok ütemekre tagolása

A 139. oldalon látható grafikon jól érzékelteti a képesség egyenletes fejlődését az életkor előrehaladtával. Azt mondhatjuk, hogy az itemek közül a nyolcados osztásuk nagyobb nehézséget jelentettek / 692, 693, 694, 695, 696 /, mint a negyedeselek.

A fokozatos, de igen gyors fejlődési folyamatot amely végén már a kialakult képesség jelentkezik jól jelzi az eloszlási ábra / lásd 140. oldal /.

A 10 évesek 23 %-os átlagteljesítménye a képességfejlődés első szintje, a főiskolások 99 %-os teljesítménye a kialakult képességet mutatja.

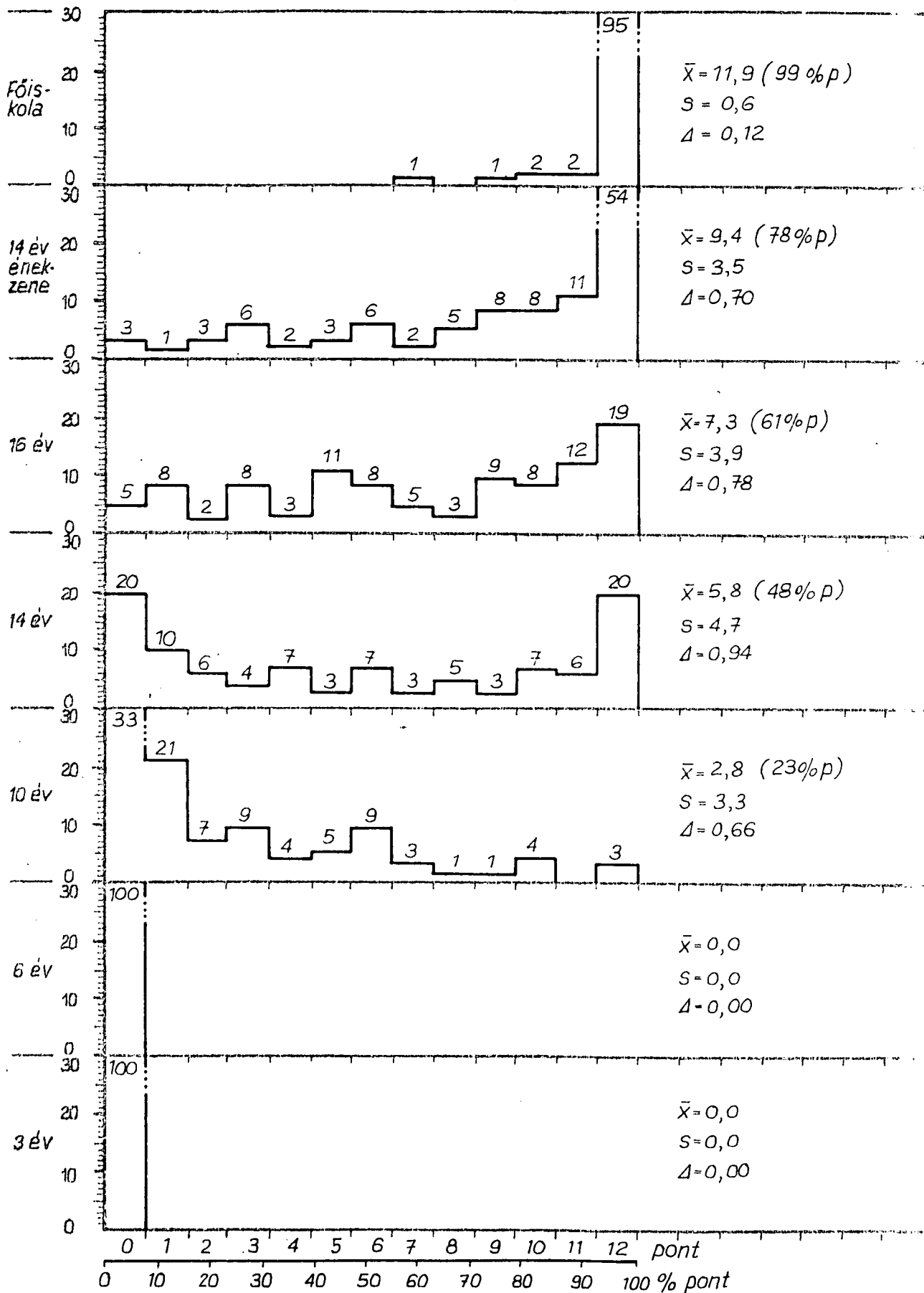

RITMUSSOROK ÜTEMEKRE TAGOLÁSA

A tanulók feladatonkénti teljesítménye

p=5 %

Tanulók aránya
%-ban

1.4 Ritmusolvasás

1.4.1 A ritmusolvasás fejlődése

Kottaképről kellett leolvasni a ritmusképleteket a tanulóknak.

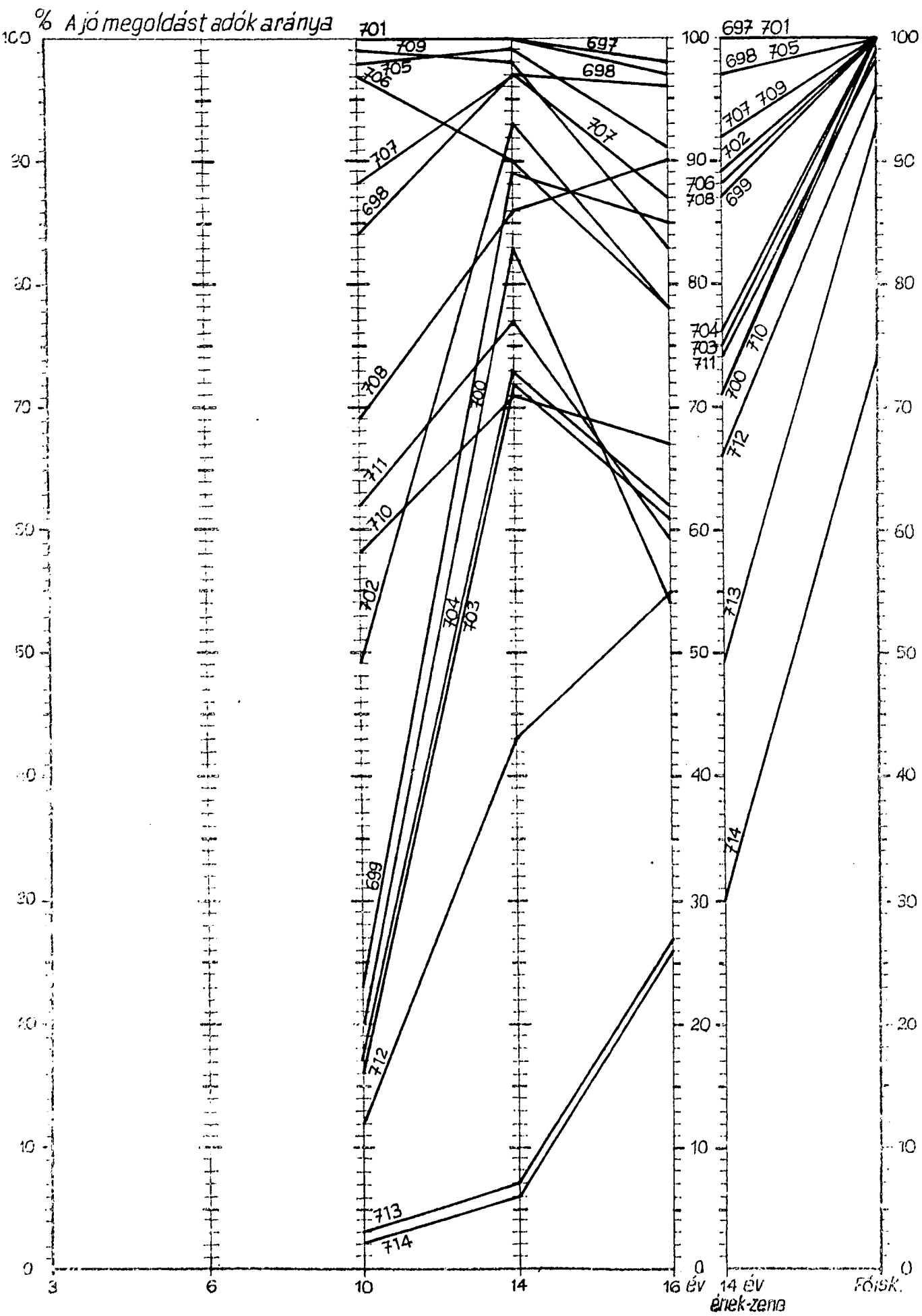
A 14 évesek teljesítményei a 10 évesekénél jobbak. A 10 évesek kilenc item esetében csak 50 % alatt adnak jó feleletet, a 14 éveseknél ez már csak 3 itemnél fordul elő. Az ének-zenei tagozatos tanulók két itemnél nem érik el az 50 %-ot, a főiskolások közül a jó megoldást adók aránya 70% fölött kezdődik. Tehát egyenletes fejlődésről beszélhetünk az említett korosztályok teljesítményei alapján. A 16 évesek viszont / a három legnehezebb item kivételével/ nem tudják a 14 évesek szintjét produkálni, itt visszaesés következik be. Ennek oka szintén a gyakorlás hiányában kereshető. / 142. oldal /

Az egész feladaton elért átlagos teljesítmények: 10 éveseknél 56 %, 14 éveseknél már 21 %-os növekedés jelzi a fejlődés felgyorsulását, 77 %. A 16 évesek átlaga viszont ez alatt marad, 72 %, ének-zenei általános iskola 80 %, a főiskolások teljesítménye 98 %. / 143. oldal /

1.4.2 Belső halláson alapuló ritmusolvasás

Feladat volt a hallott zenei ritmus kottaképpel való összehasonlítása. Ezek közül különösen a 717. és a 722. itemek

RITMUSOLVASAS KOTTAKEPROL

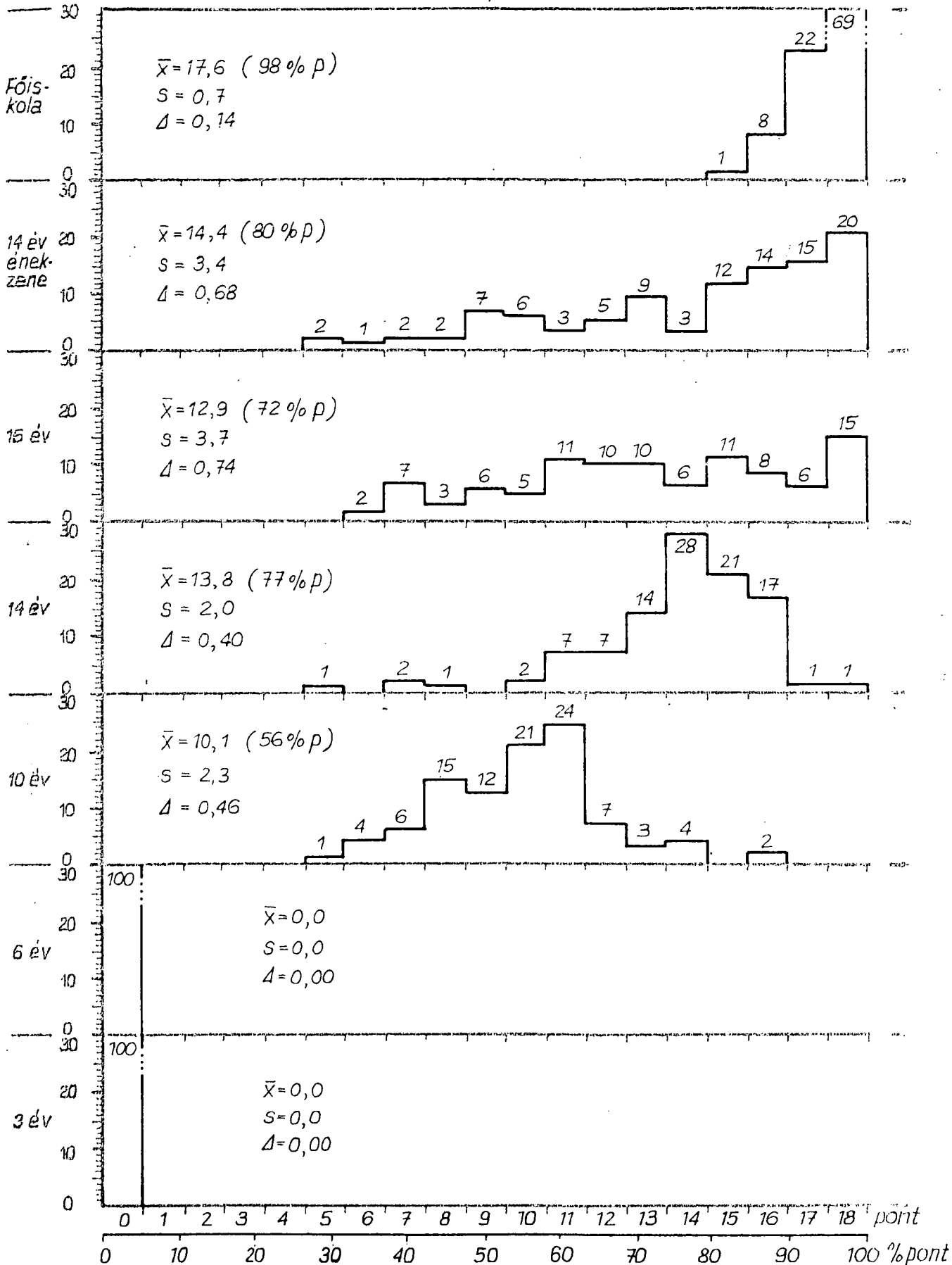

RITMUSSOROK MEGSZÓLALTATÁSA KOTTAKÉPRŐL

A tanulók feladatonkénti teljesítménye

p=5 %

Tanulók aránya
%-ban

voltak a legnehezebbek. / Lásd 145. oldal / Szembetűnő, hogy a 719. itemnél a 14 évesek 64 %-os teljesítményével szemben a 10 évesek 88 %-os, a 16 évesek 95 %-os teljesítményt értek el. A többi itemnél ilyet nem tapasztalunk. Magyarázatot azért sem tudunk adni rá, mivel teljesen azonosan, változás nélkül megszólaló ritmusról volt szó.

Az átlagos teljesítmények az életkor növekedésével egyenletesen nőnek. / Lásd 146. oldal /

2. A szubteszteken elért tanulói eredmények, a tesztek eredményei, - ritmusképesség index

A szubteszteken elért eredmények illusztrálására 7 eloszlási ábrát közlünk / lásd 147- 153 oldal /.

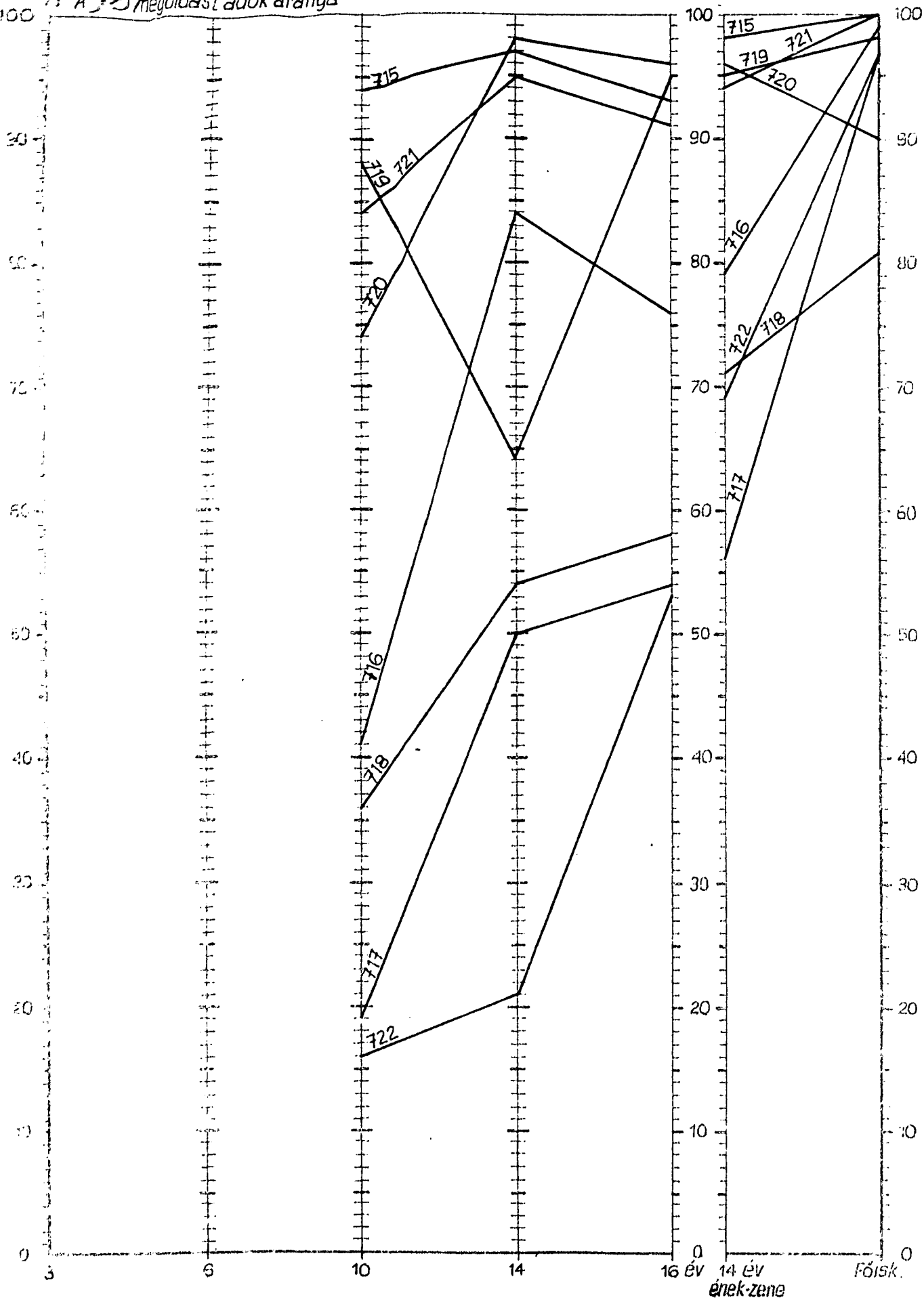
Feltűnően jó eredményeket kaptunk a ritmusképletek észlelésének szubtesztjén, mely a 10 évesek 91 %-os teljesítményével indul és a főiskolásoknál 100 %-al végződik.

A szubtesztenkénti teljesítmények összehasonlításánál másik adat ami figyelmet érdemel, a hallás utáni ritmusírás eredménye. A 10 évesek 28 %-os átlagteljesítményről indulnak. Ugy tűnik az írásképesség fejlettsége a legalacsonyabb ebben az életkorban.

A tesztenkénti teljesítményekről elmondhatjuk, hogy a ritmusészlelés a legkorábban és a legdinamikusabban fejlődő képesség. Ezt követi a ritmusolvasás, majd a metrikus tagozódás észlelése. A leggyengébb eredményeket a

BELSO HALLASON ALAPULÓ RITMUSOLVASÁS

A megoldást adók aránya

14 év
ének-zene

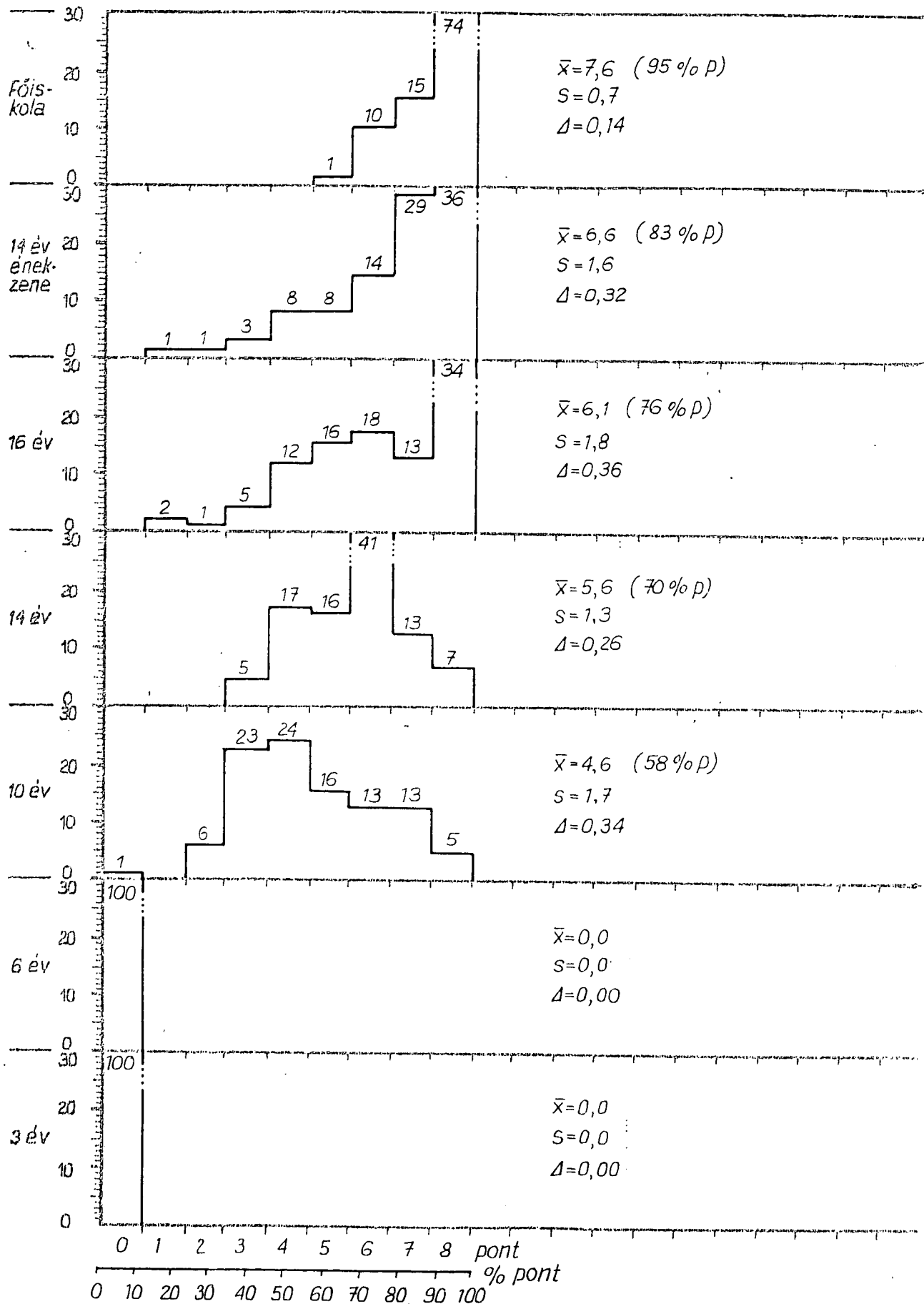
Főisk.

RITMUSSOROK ÖSSZEHASONLÍTÁSA KOTTAKÉPPEL

Tanulók aránya
%-ban

A tanulók feladatonkénti teljesítménye

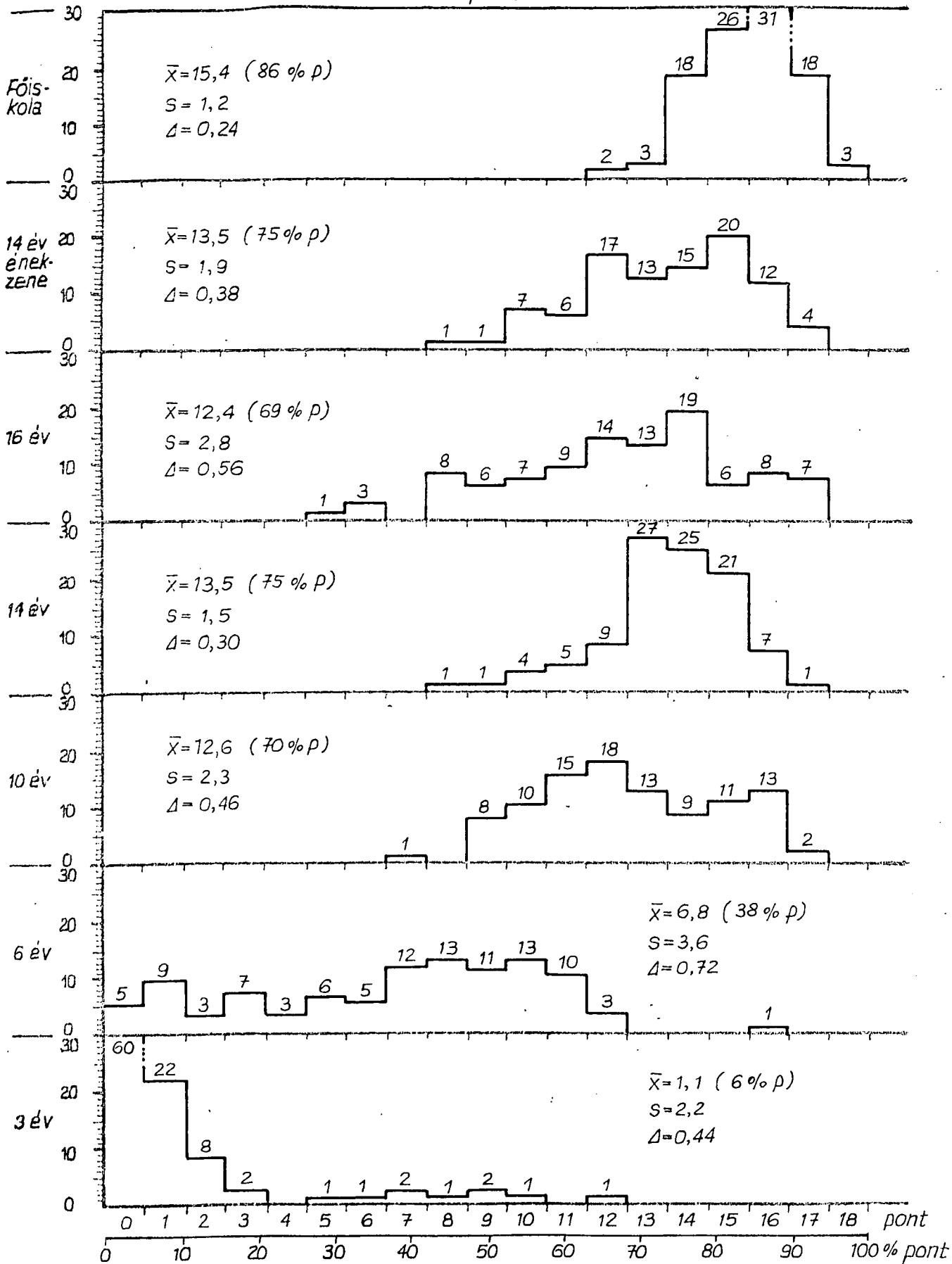
$p=5\%$

Tanulók aránya
% - ban

RITMIKUS FOLYAMATOK ÉSZLELESE

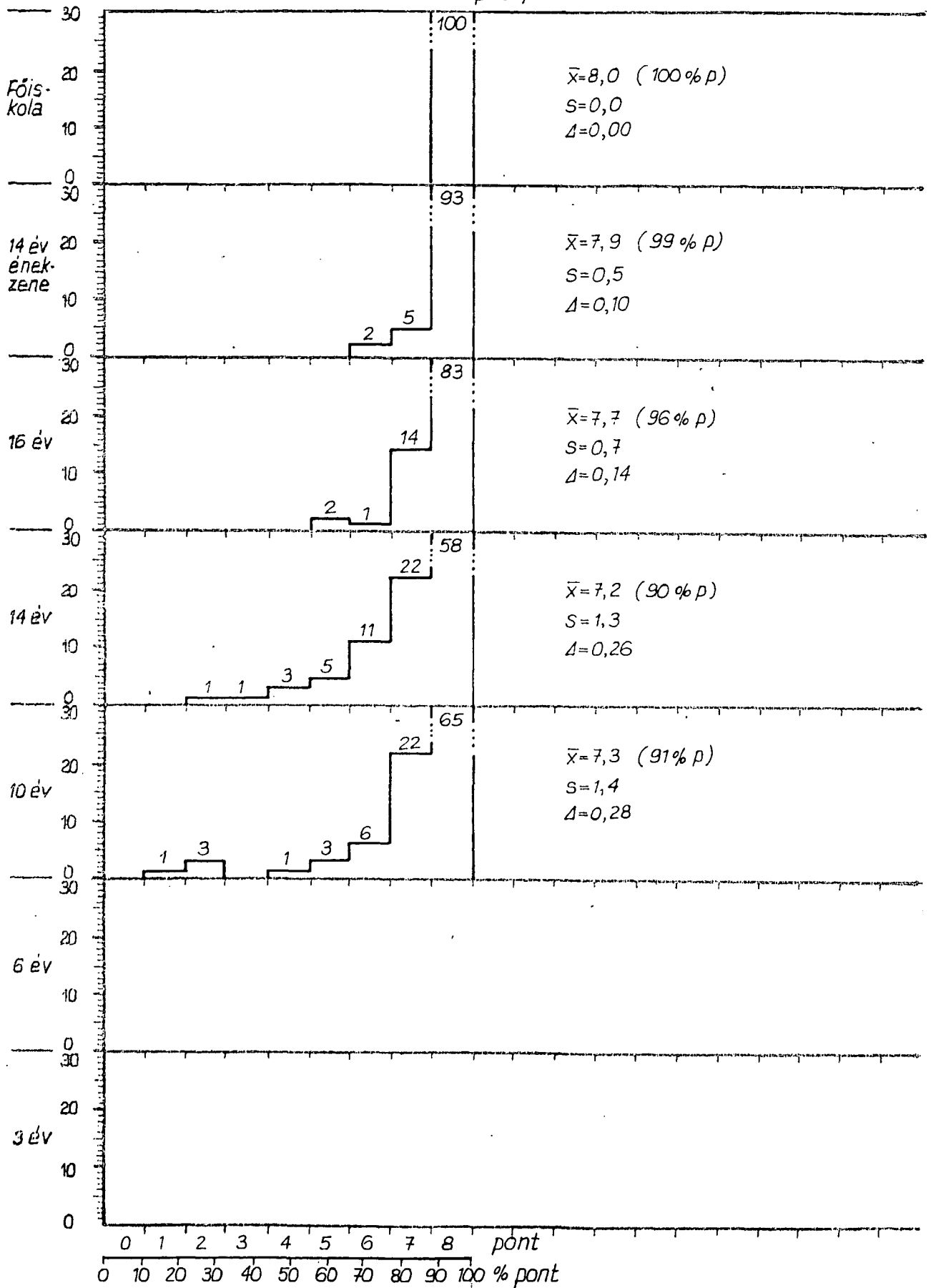
A tanulók szubtesztenkénti teljesítménye
 $p=5\%$

RITMUSKÉPLETEK ÉSZLELÉSE

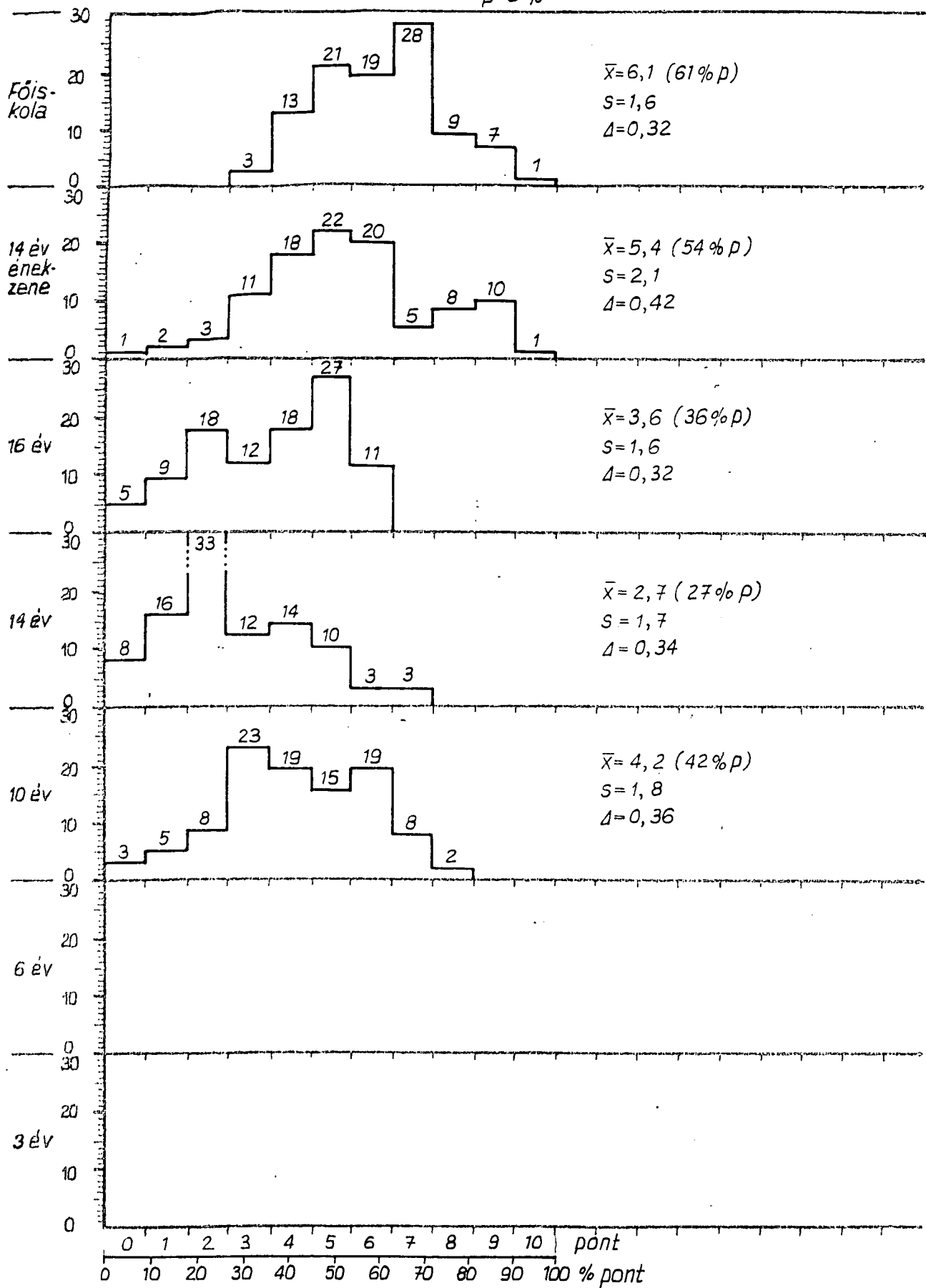
A tanulók szubtesztenkénti teljesítménye
p=5 %

Tanulók aránya
%-ban

Tanulók aránya
%-ban

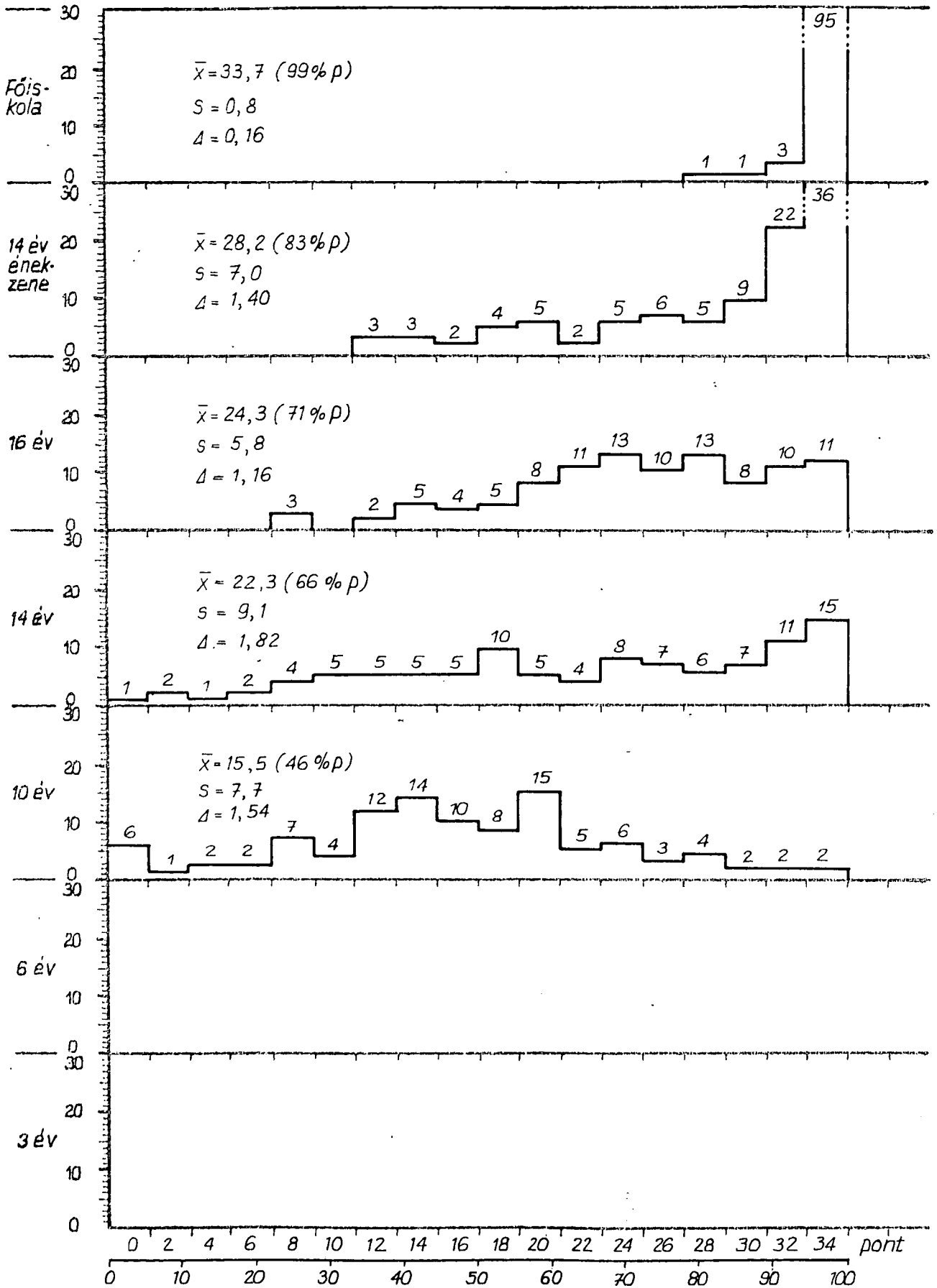
METRIKUS FOLYAMATOK ÉSZLELÉSE A tanulók szubtesztenkénti teljesítménye $p=5\%$

RITMUS ÉS METRUM KAPCSOLATA

A tanulók szubtesztenkénti teljesítménye
 $p = 5\%$

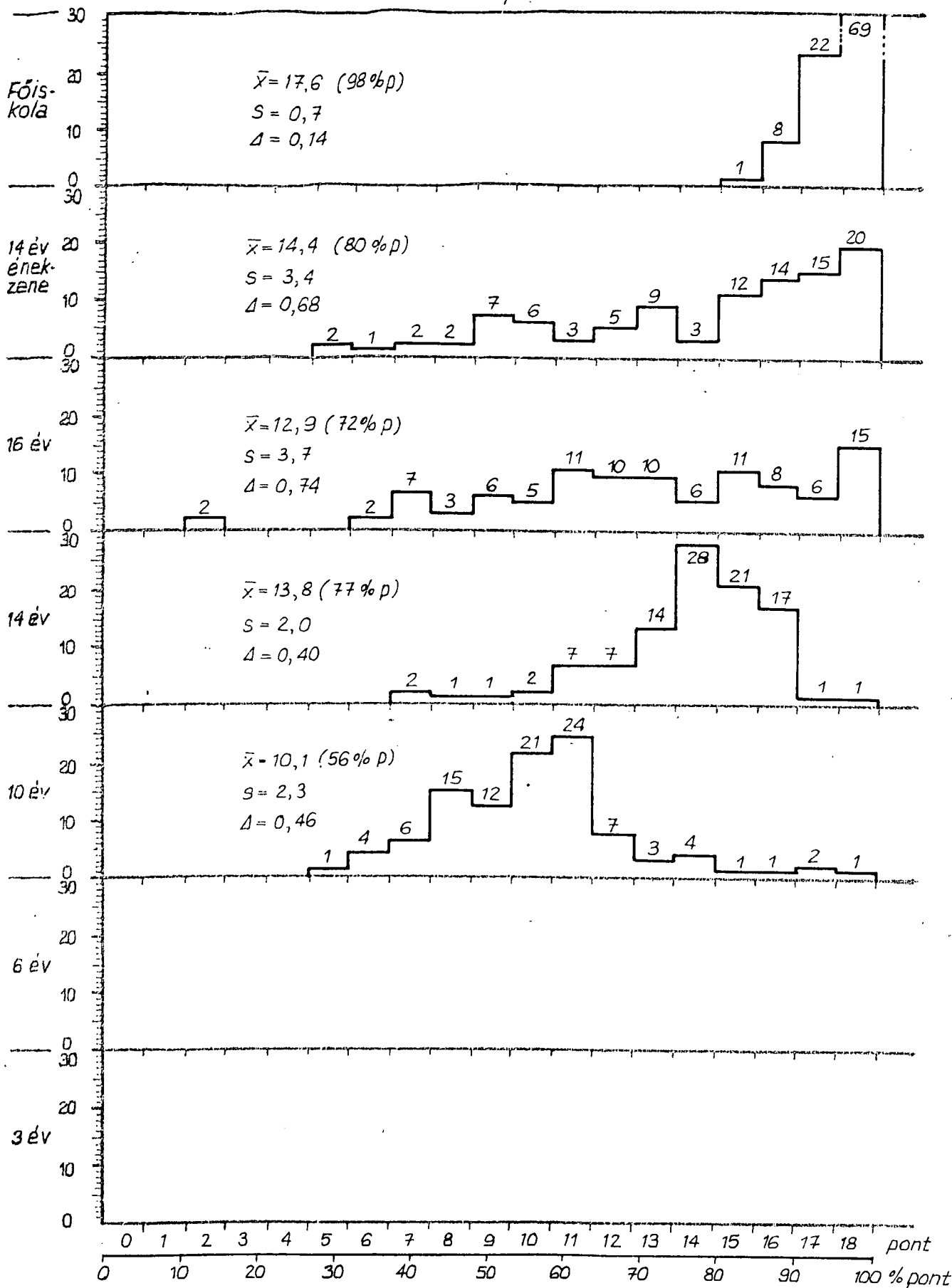
Tanulók aránya
 %-ban

RITMUSOLVASÁS KOTTAKÉPRŐL

A tanulók szubtesztenkénti teljesítménye
p=5 %

Tanulók aránya
%-ban

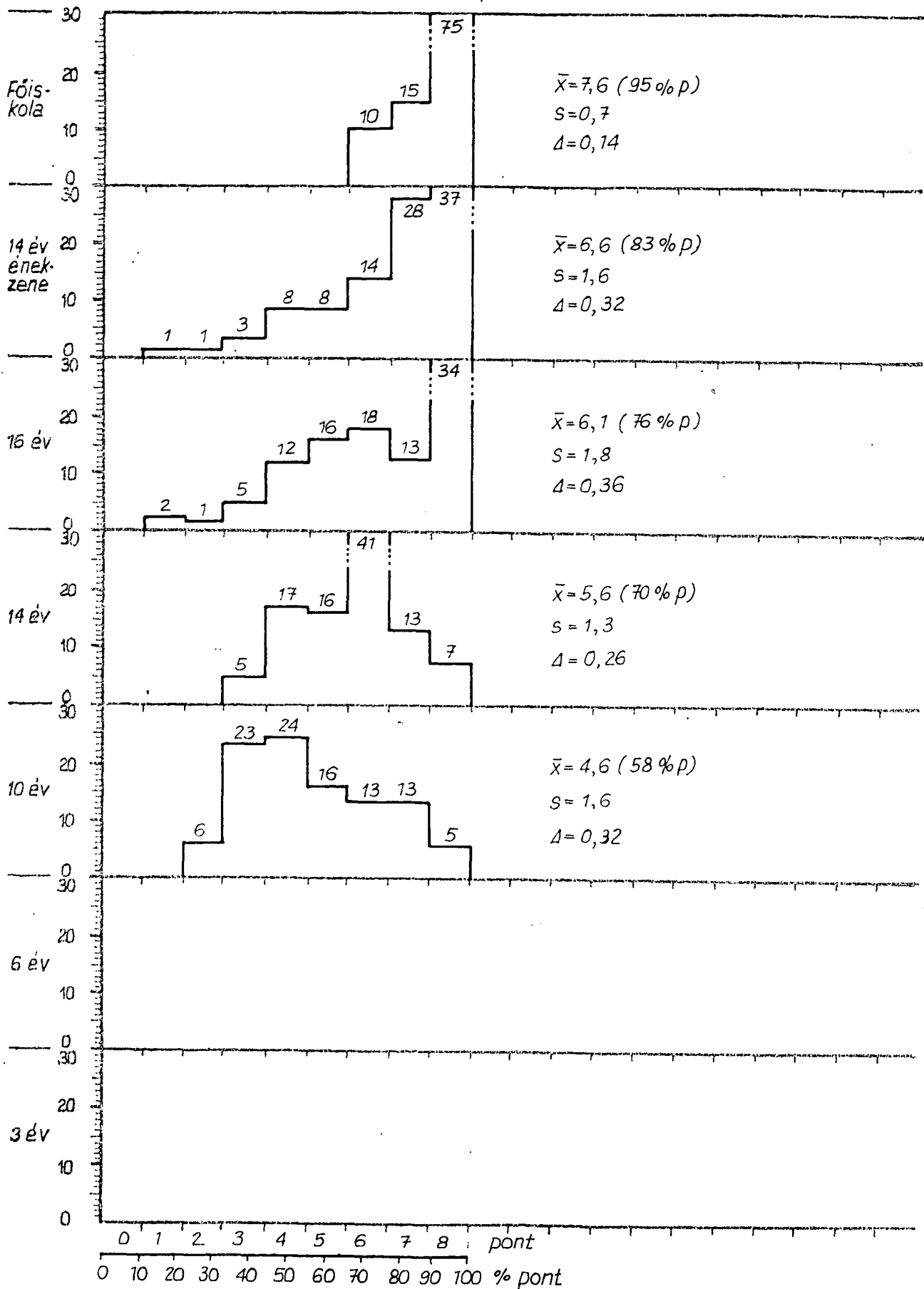

A BELSŐ HALLÁSON ALAPULÓ RITMUSOLVASÁS

A tanulók szubtesztenkénti teljesítménye

$p = 5 \%$

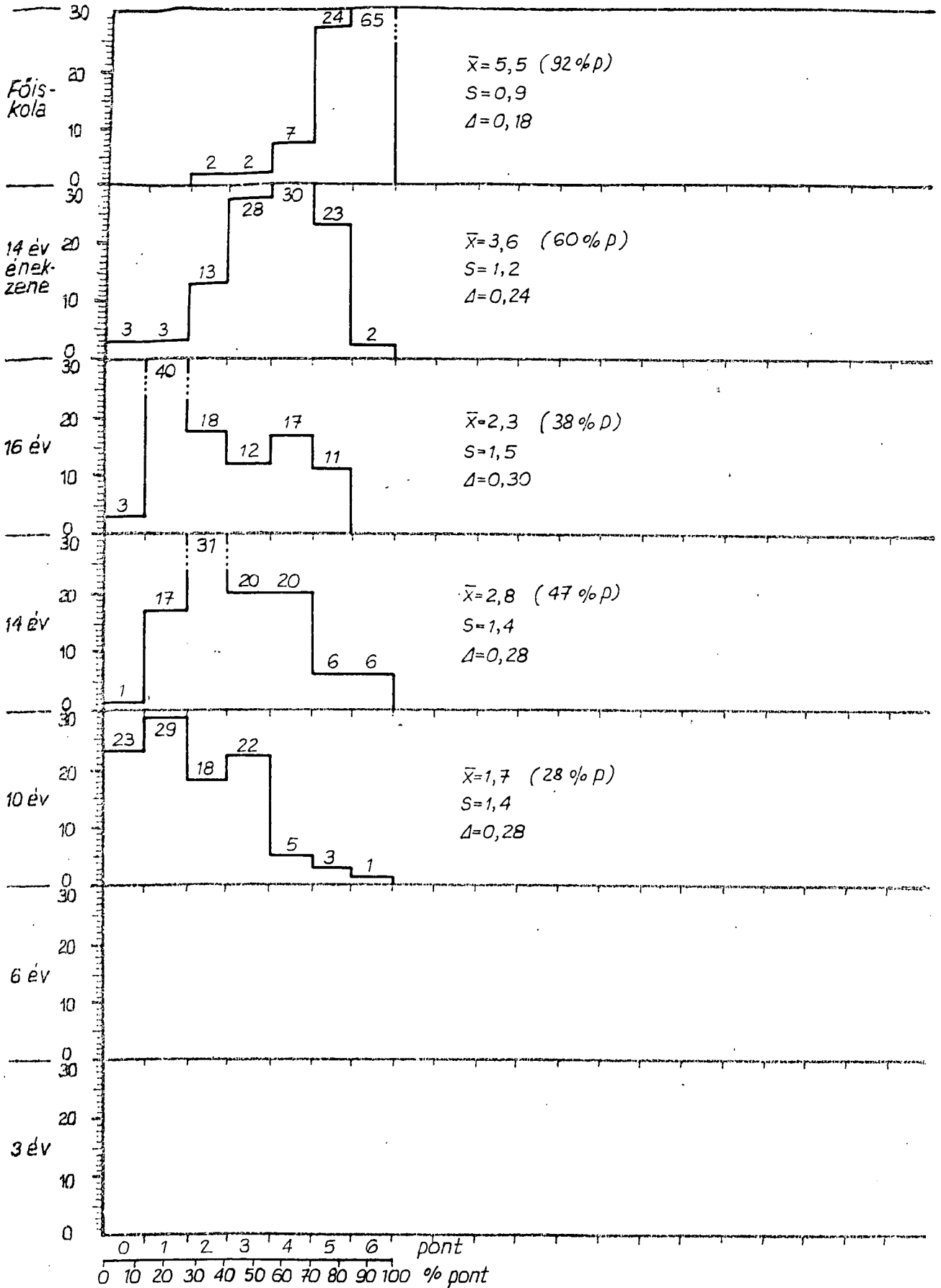
Tanulók aránya
%-ban

HALLÁS UTÁNI RITMUSÍRÁS

Tanulók aránya
% - ban

A tanulók szubtesztenkénti teljesítmény
 $p=5\%$

RITMUS É METRUM

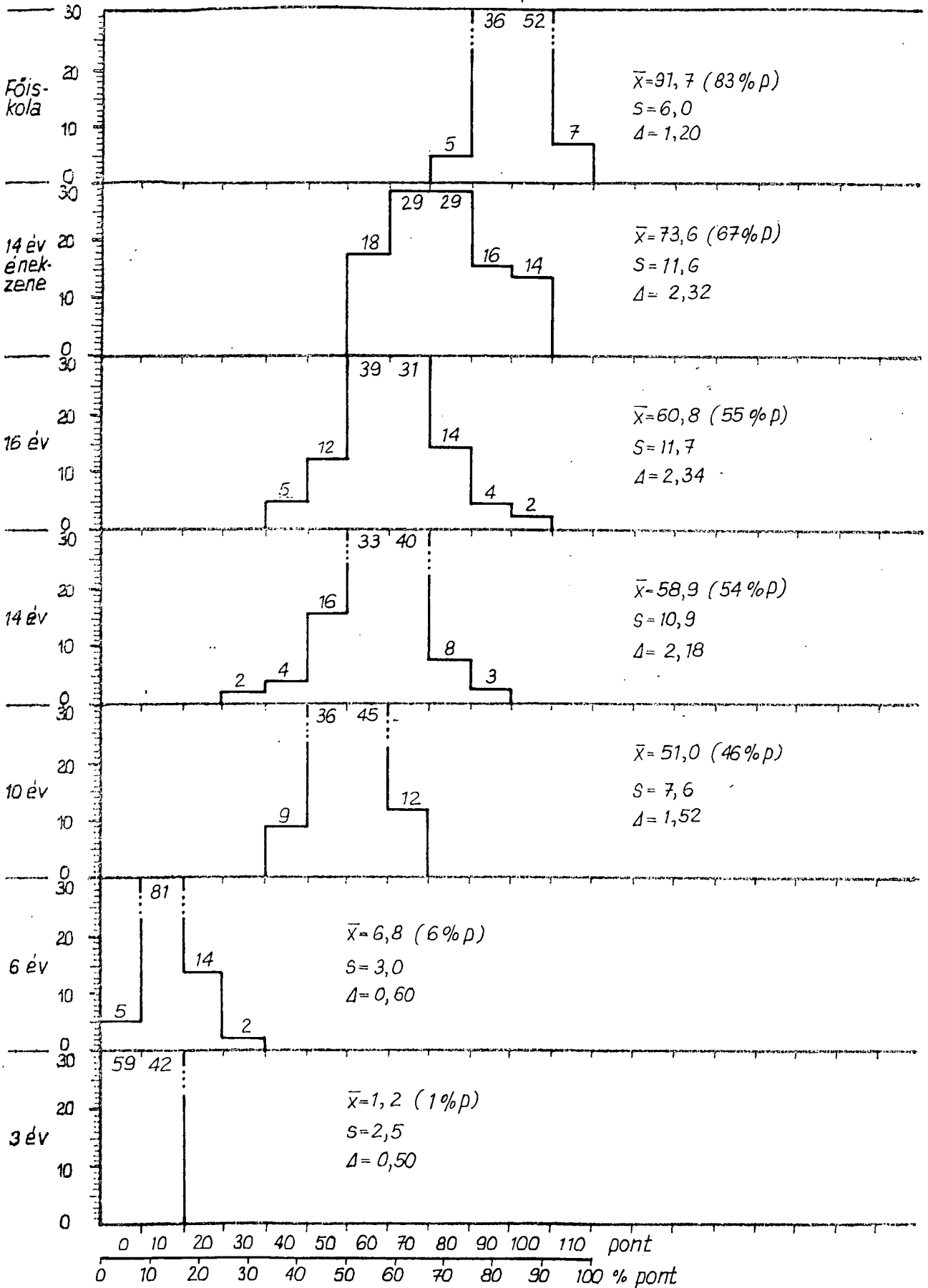
A tanulók tesztenkénti teljesítményei

Tesztek	Korcsoportok átlagai /%p/						
	3 év	6 év	10 év	14 év	16 év	14 év
ének-
zenei	Főis-
kola
Ritmus-
észlelés	3	19	81	83	83	87	93
Metrikus
tagozódás
észlelése	0	0	42	58	64	76	90
Ritmusírás	0	0	28	47	38	60	90
Ritmus-
olvasás	0	0	57	74	74	82	97

RITMUSKÉPESÉG

Tanulók aránya
%-ban

Indexek
 $p=5\%$

ritmusírás tesztjén kaptuk / lásd 154. oldal /.

A ritmusképesség indexek alakulását a 3 évesek 1 %-os átlagteljesítményétől a 155. oldalon levő ábrán követhetjük végig.

B./ Tempóképesség

1. Tempó

1.1 Tempóészlelés

1.1.1 Tempóösszehasonlítás

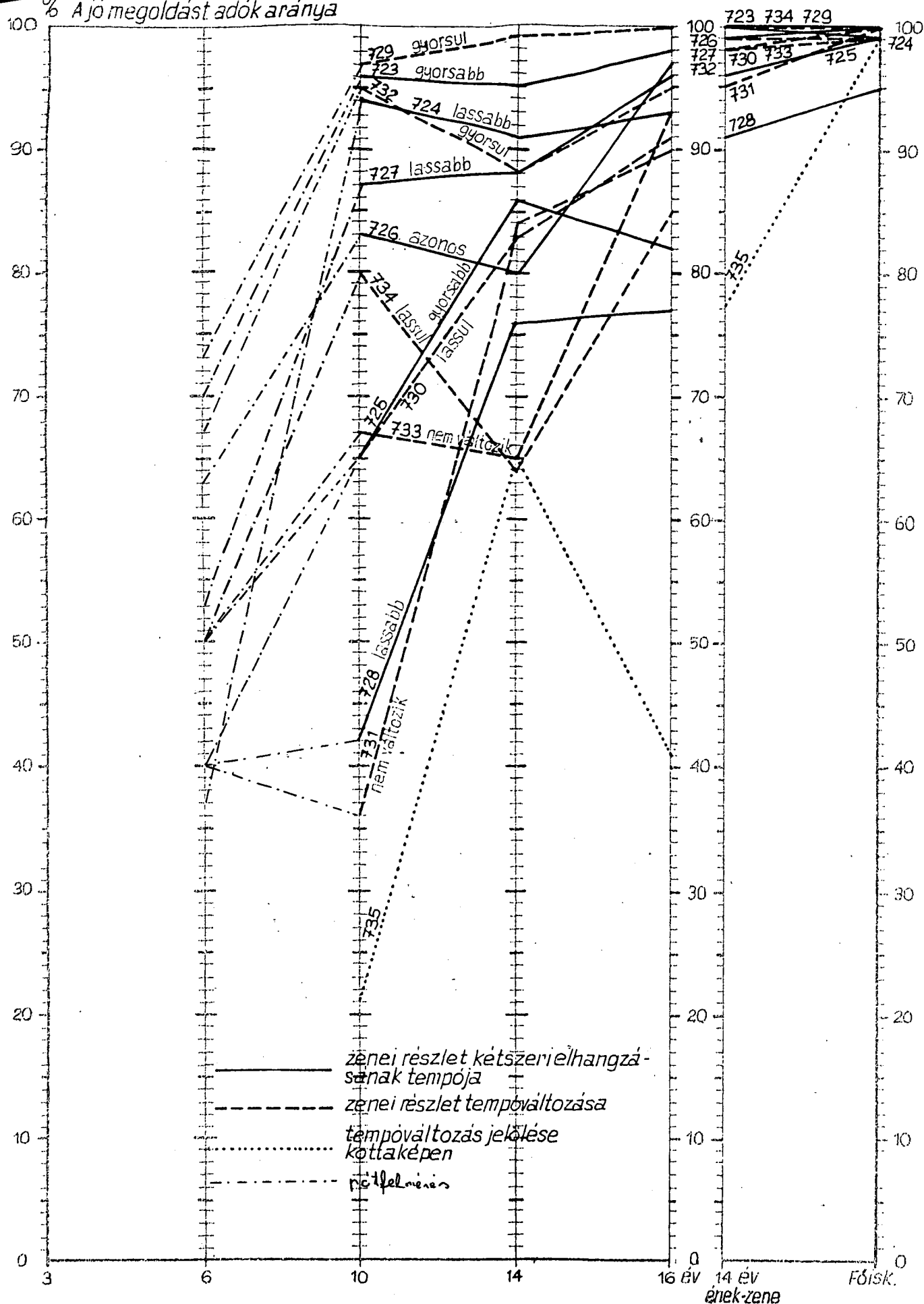
Azonos zenei részletek két elhangzásának tempóját kellett összehasonlítani. A legnehezebbnek a 728. item bizonyult. A két különböző tempóbeli megszólalás kicsi metronómérték különbsége adta a nehézséget a lassulás észlelésében. ♩ = 80 - 66

Érdekes az is, hogy ugyanakkor a 723. item, amely ugyanilyen tempóban szólalt meg, de másodszorra nem lassabb, hanem gyorsabb lett, a legjobban megoldott itemek egyike. /Lásd 157. oldal /

A pótfelmérésekre is igen jó eredményeket kaptunk, 38 %-tól 73 %-ig alakult a jó válaszadók aránya a különböző itemek esetében.

TEMPÓÉSZLELÉS

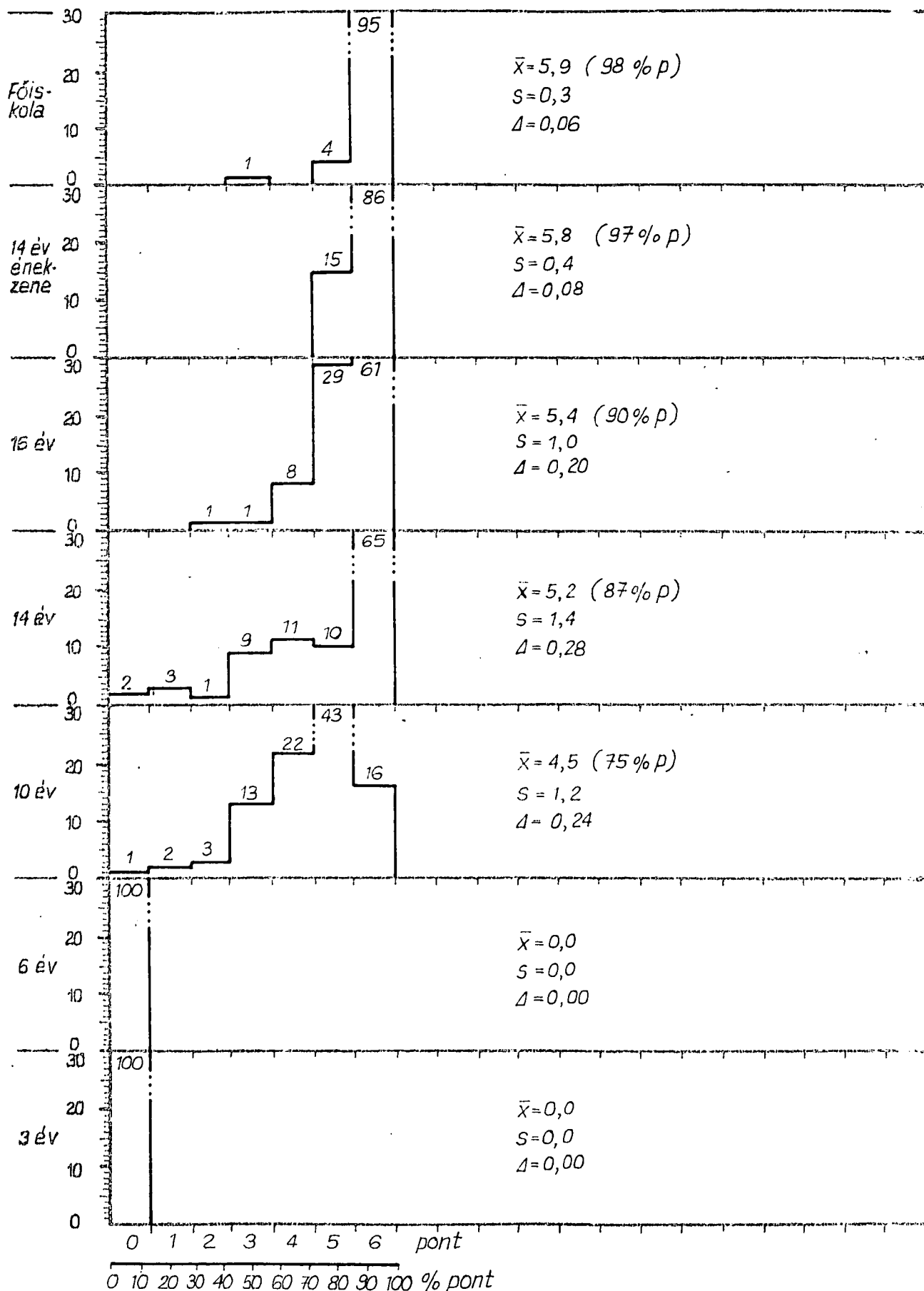
% A jó megoldást adók aránya

AZONOS ZENEI RÉSZLETEK TEMPÓJÁNAK ÖSSZEHAISONLÍTÁSA

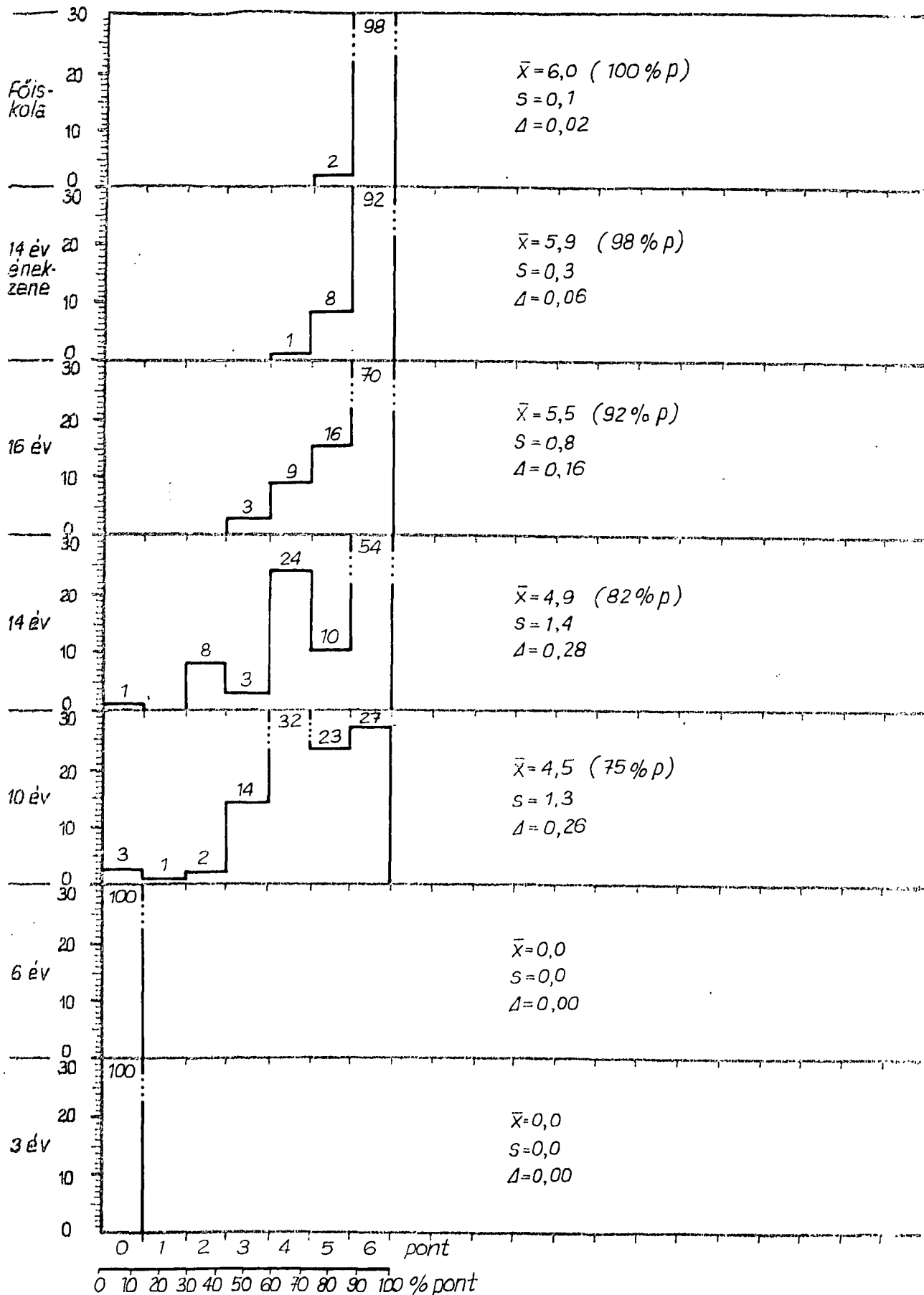
Tanulók aránya
%-ban

A tanulók feladatonkénti teljesítménye
 $p=5\%$

TEMPÓVÁLTOZÁS MEGÁLLAPÍTÁSA A tanulók feladatonkénti teljesítménye $p=5\%$

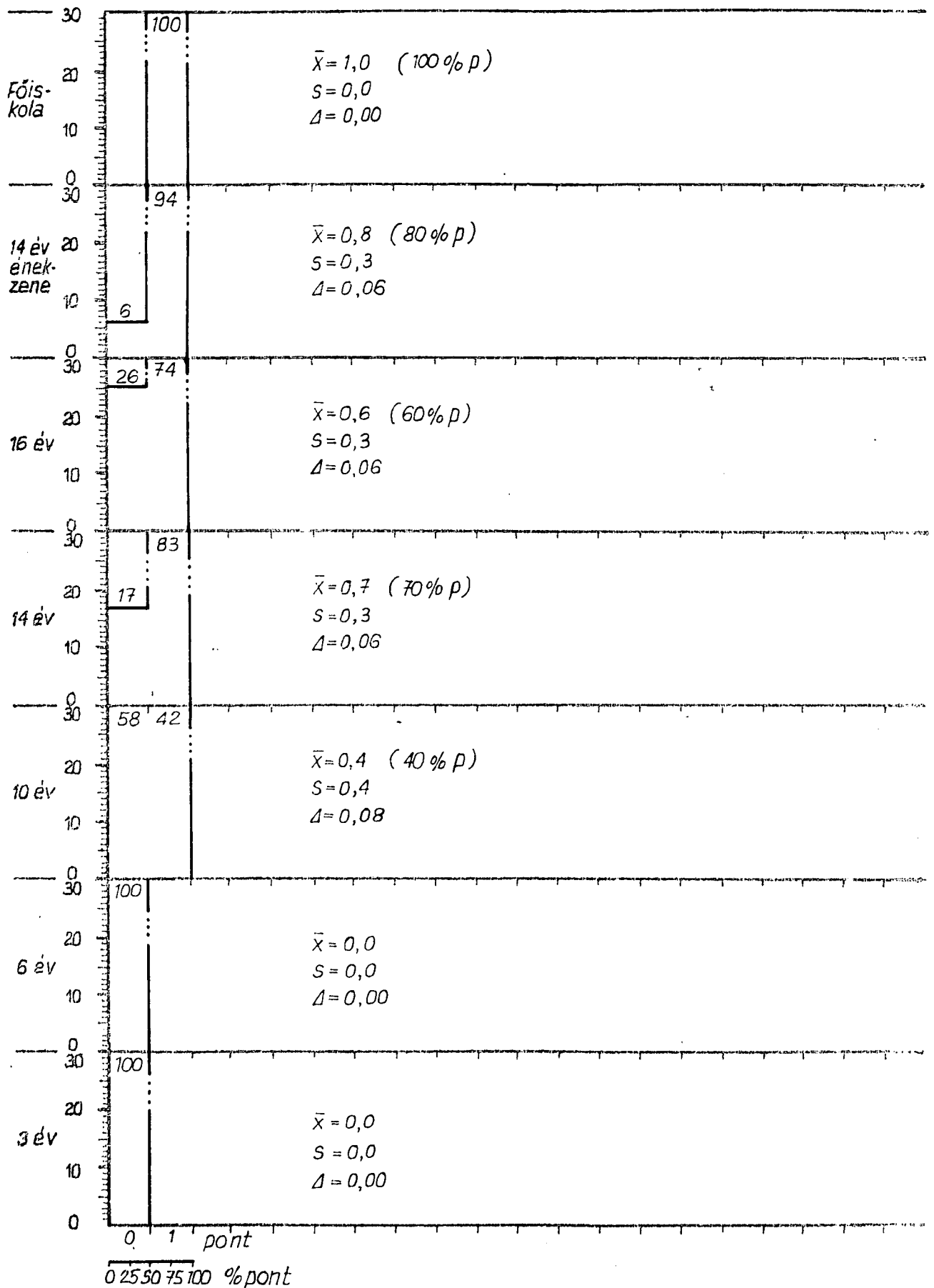
Tanulók aránya
%-ban

TEMPÓVÁLTOZÁS JELÖLÉSE KOTTAKÉPEN

A tanulók feladatonkénti teljesítménye
p=5 %

Tanulók aránya
%-ban

Az eloszlás / lásd 158. oldal / azt mutatja, hogy a tanulók többsége az adott életkorban megközelítően azonos szinten tudja teljesíteni ezeket a feladatokat.

1.1.2. Tempóváltozás

Két feladatot adtunk a tempóváltozás észlelésének vizsgálatához. Az egyiknél zenei részlet tempóváltozását kellett megfigyelni, a másik esetében a hallott zenei anyagot kottaképen figyelhették a tanulók és itt kellett jelezni a változások helyét / 735. item/.

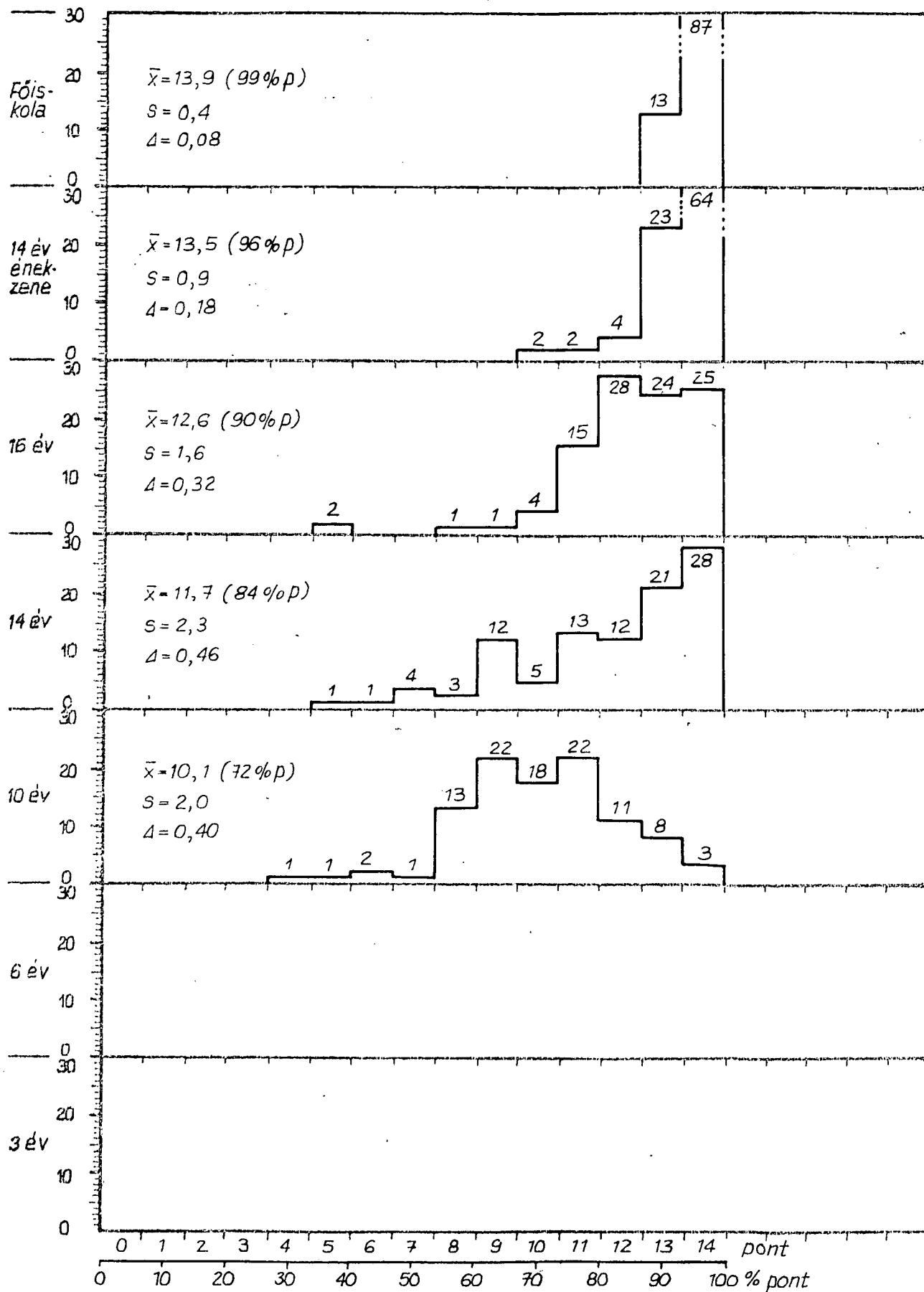
Ez utóbbi item bizonyult a legnehezebbnek az összes tempóváltozásra adott item között.

Itt is a 16 évesek teljesítményének visszaesését tapasztalhatjuk, ezt magyarázza a kottaolvasásnál elért gyengébb eredményük is.

2. A szubteszten, teszten elért teljesítmények

Lásd 162, 163. oldal ábrái.

A tanulók szubtesztenkénti teljesítménye
 $p=5\%$

TEMPÓÉSZLELÉS

A tanulók tesztenkénti teljesítménye

Teszt	Korcsoportok átlaga / %p/						
	3 év	6 év	10 év	14 év	16 év	14 év ének-zenei	Főiskola
Tempó-
észlelés	0	0	63	80	81	95	99

C./ Hangerősségképesség

1. Hangerősség

1.1 Hangerősségészlelés

1.1.1. Hangerősségösszehasonlítás

1.1.2. Hangerősségváltozás

A hangerősségészlelés itemei közül a leginkább azokat teljesítették jól a tanulók, amelyekben össze kellett hasonlítaniuk zenei részletek két elhangzásának hangerősségét.

Egy zenerészleten belüli hangerősségváltozás észlelése nehezebb feladat elé állította a tanulókat, csakugy mint a hangerősségváltozás kottaképen való jelölése.

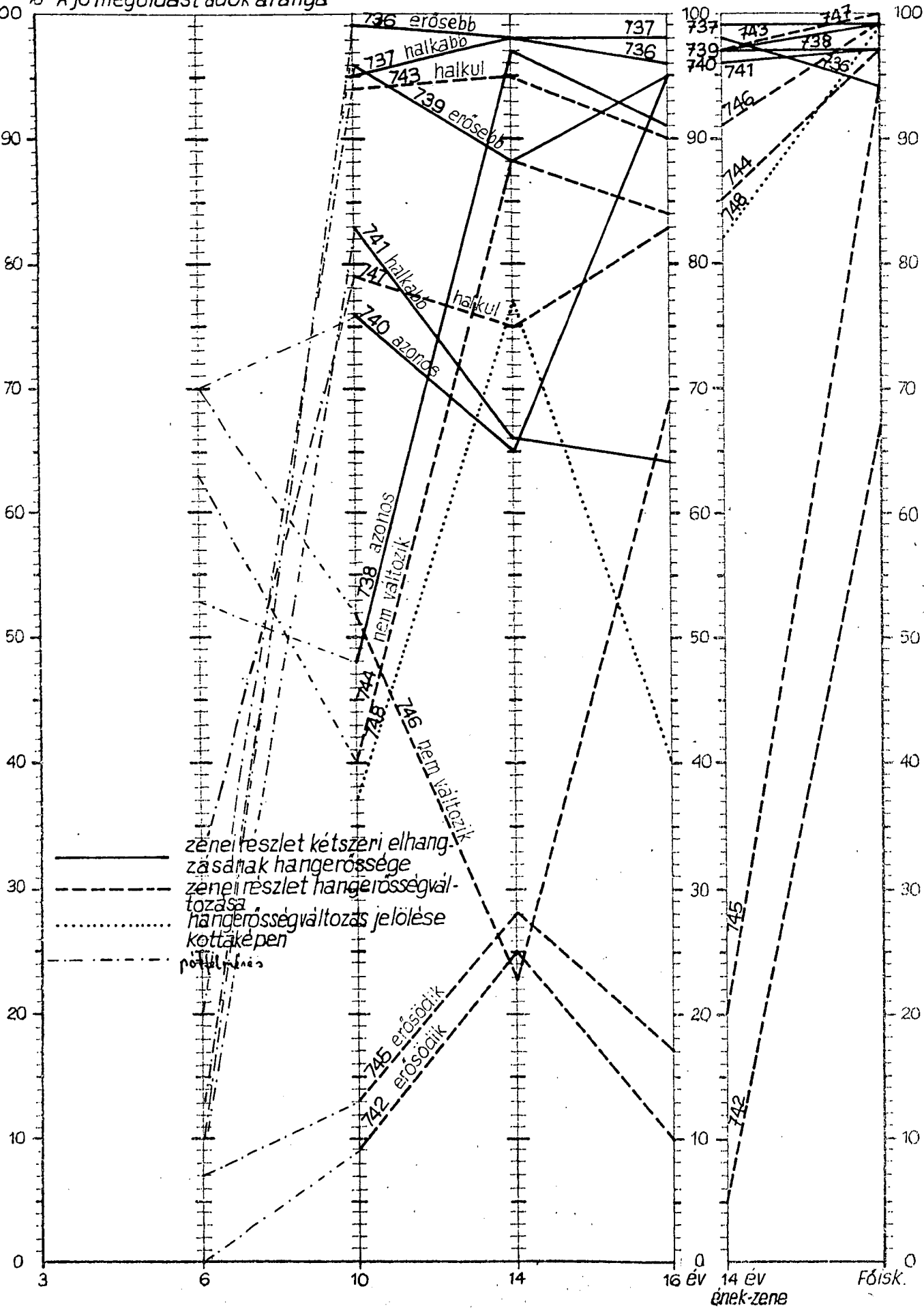
/ Lásd 165. oldal/

Az eloszlási ábrák is alátámasztják ezt. Különösen jól látható ez azonos életkori metszetek feladatonkénti eloszlásánál.

Például: 10 éveseknél a hangerősségösszehasonlítás átlagos teljesítménye 82 %, a hangerősség-

HANGERŐSSÉGÉSZLELÉS

% A jó megoldást adók aránya

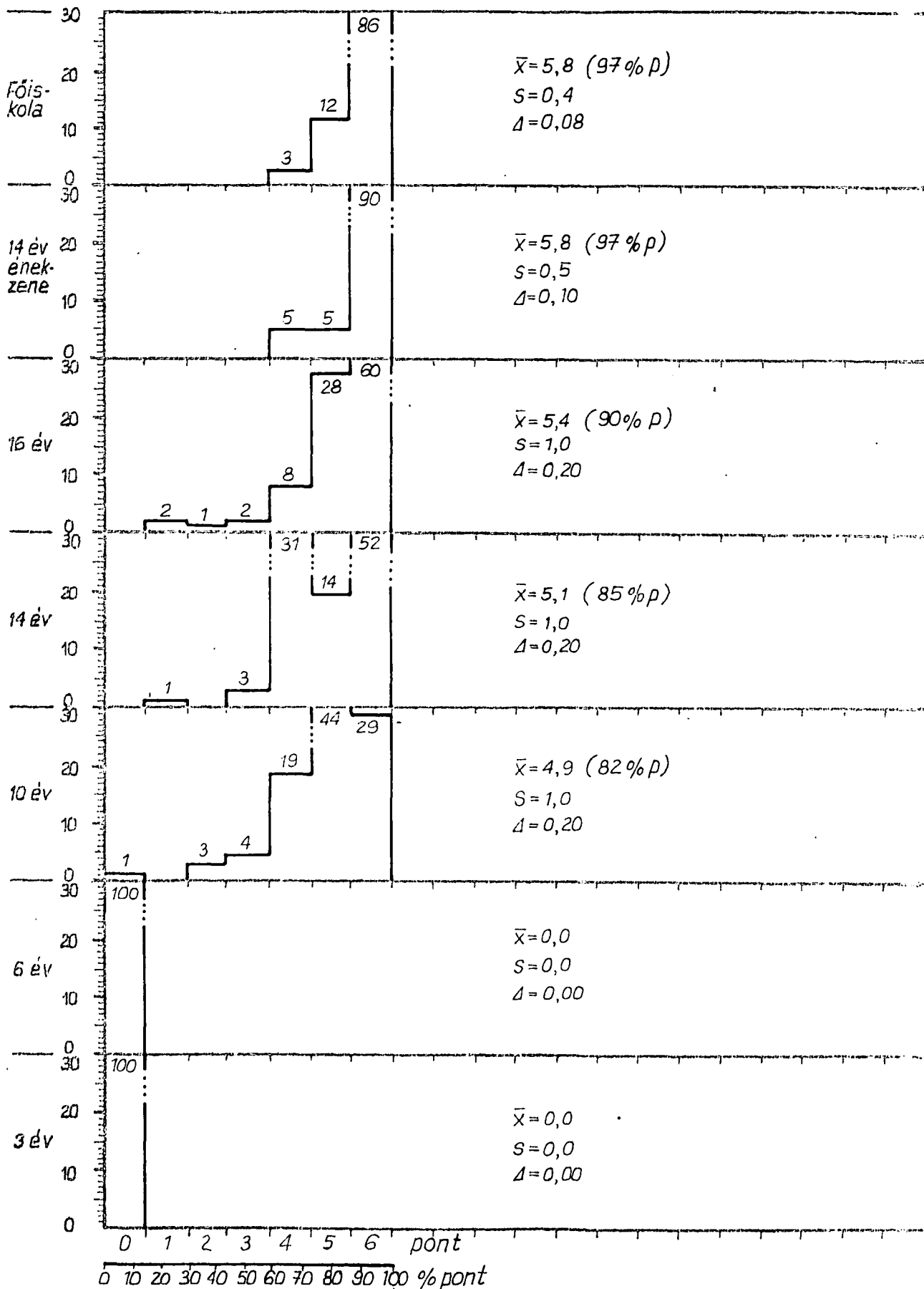

AZONOS ZENEI RÉSZLETEK HANGERŐSSÉGÉNEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Tanulók aránya
%-ban

A tanulók feladatonkénti teljesítménye

$p=5\%$

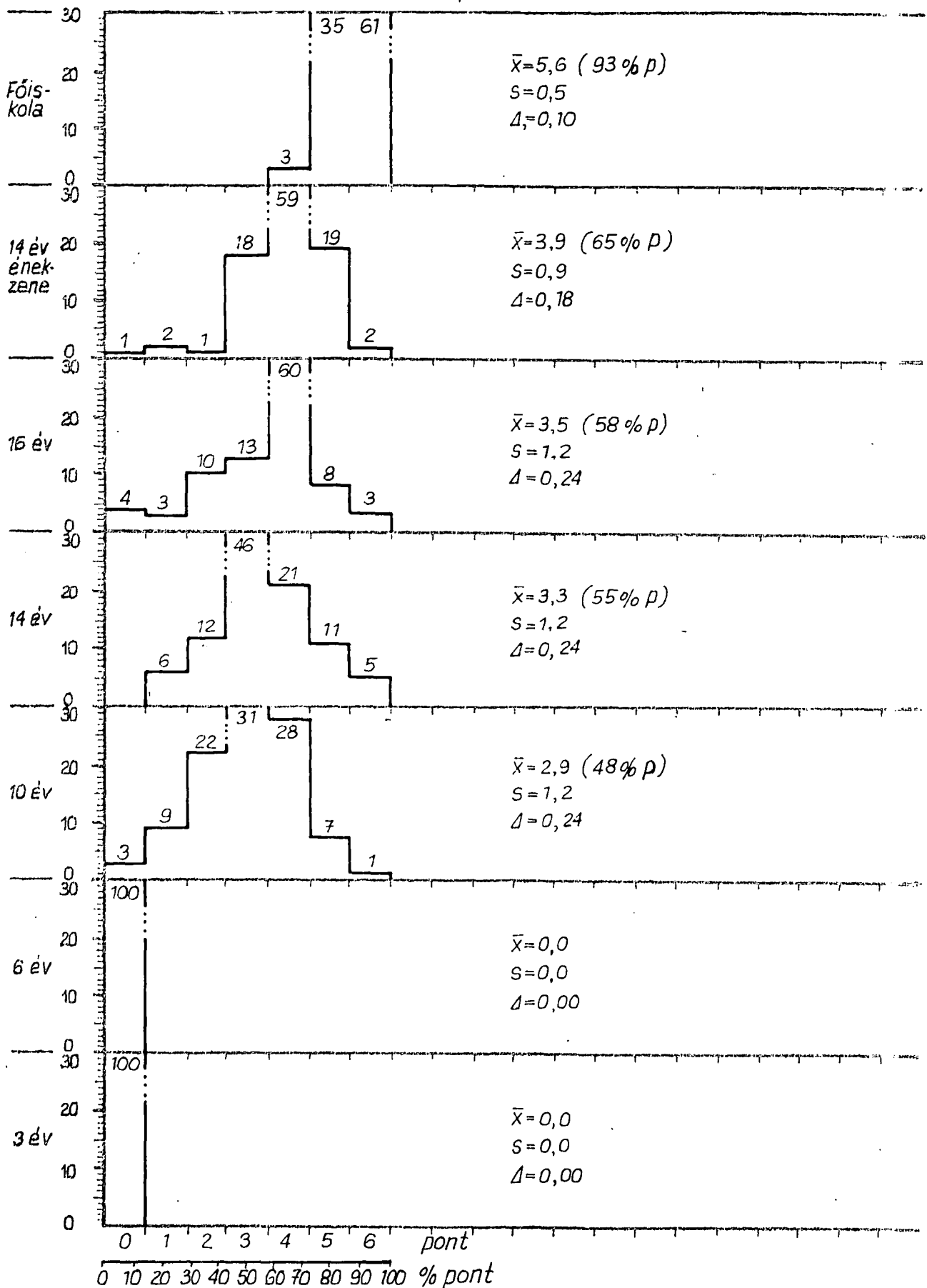

HANGERŐSGVÁLTOZÁS MEGÁLLAPÍTÁSA

A tanulók feladatonkénti teljesítménye

$p=5\%$

Tanulók aránya
%-ban

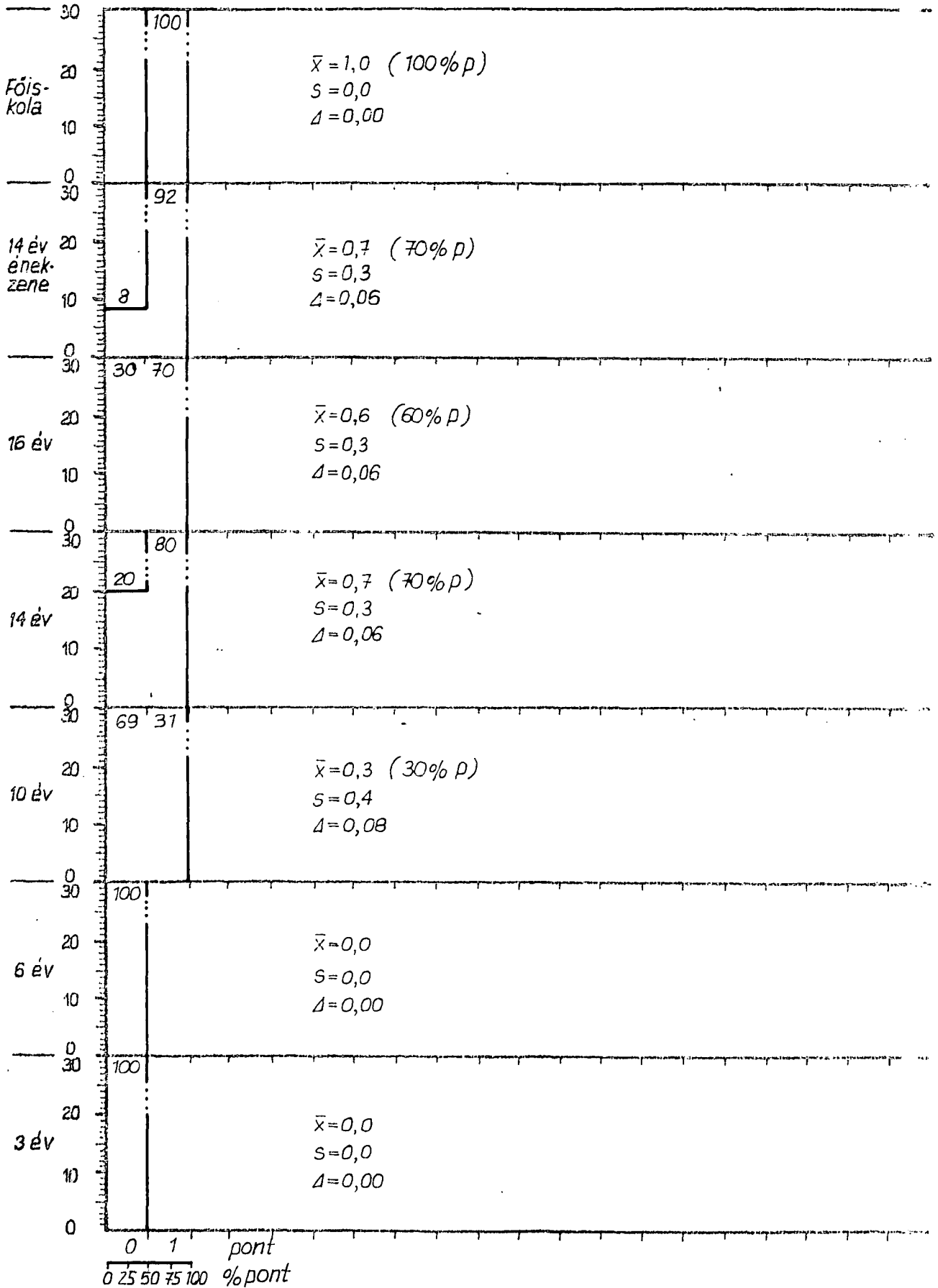

HANGERŐSSÉGVÁLTOZÁS JELÖLÉSE KOTTAKÉPEN

A tanulók feladatonkénti teljesítménye

$p = 5\%$

Tanulók aránya
%-ban

változás megállapításánál 48 %, a kottaképen való jelölésnél már csak 30 %.

A többi életkori metszetenél előfordul, hogy a kottaképen való jelölés teljesítménye megelőzi a hangerősségváltozsa megállapítását, de a legjobb teljesítmények itt is a zenei részletek hangerősségének összehasonlításánál adódtak. / Lásd 166-168. oldal /

2. Tanulói eredmények szubteszten, teszten

A szubtesztenkénti teljesítmény eloszlásánál látjuk, hogy az eredmények eléggé szóródnak, s csak a főiskolásoknál tömörülnek. / Lásd 170. oldal /

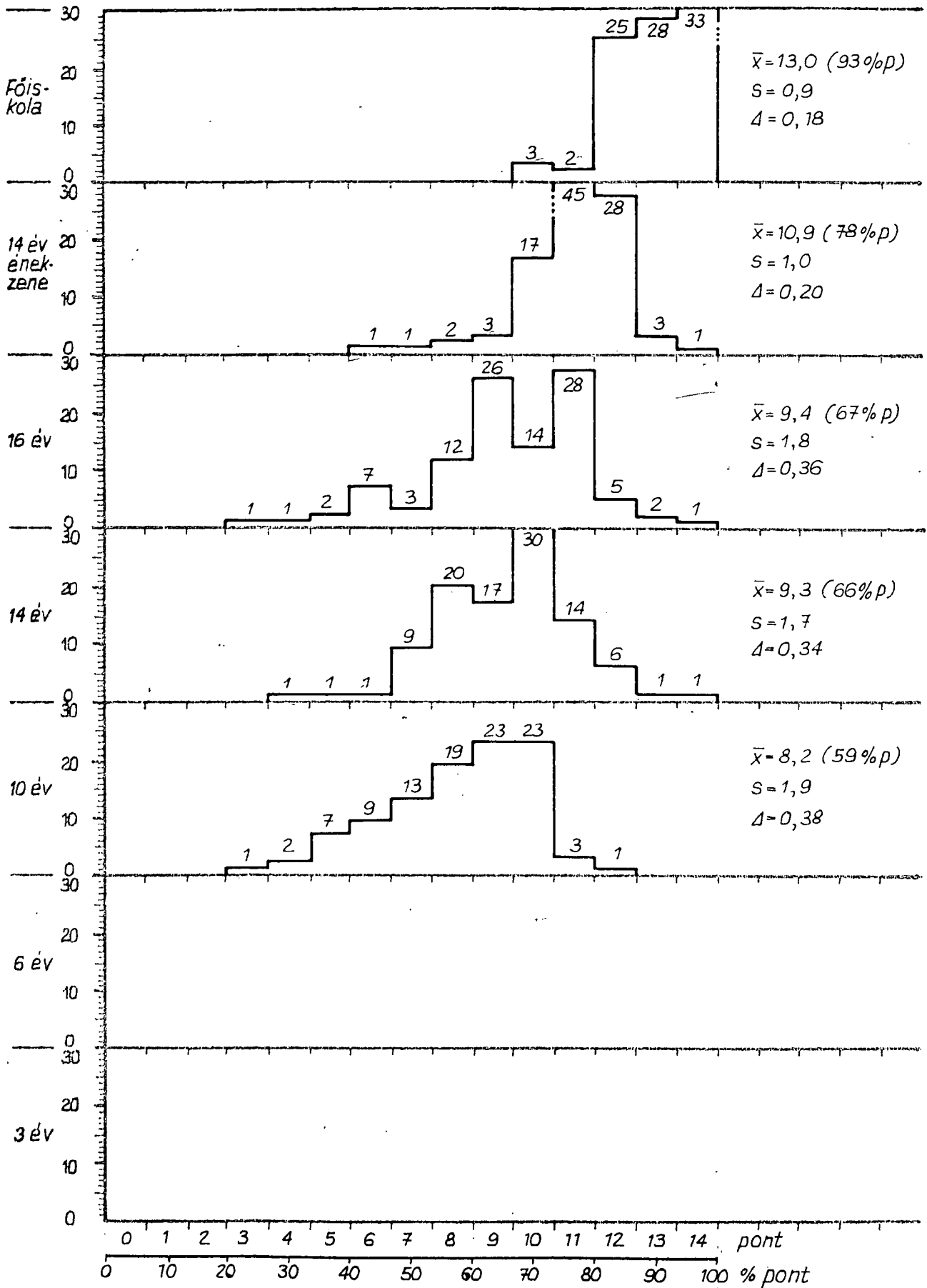
A teszten elért átlagos teljesítmények alapján csak a főiskolások esetében beszélhetünk kialakult képességről. / 171. oldal /

HANGERŐSSÉGÉSZLELÉS

A tanulók szubtesztenkénti teljesítménye

$p = 5\%$

Tanulók aránya
%-ban

HANGERŐSSÉGÉSZLELÉS

A tanulók tesztenkénti teljesítménye

Teszt	Korcsoportok átlaga / %p/						
	3 év	6 év	10 év	14 év	16 év	14 év ének-zenei	Főiskola
Hangerősség-
észlelés	0	0	53	72	69	77	100

I R O D A L O M

Könyvek:

1. Ananyev: A tehetség kialakulása - Tehetség és különleges képzés - Budapest, 1965. Tankönyvkiadó
2. Általános-és zenepszichológiai szöveggyűjtemény
Összeállította: Dr. Veczkó József, Budapest, 1969.
Tankönyvkiadó
3. Az állami oktatás helyzete és fejlesztésének feladatai
Budapest, 1972. Kossuth Könyvkiadó
4. Az iskolai szolfézs- és énektanítás módszertana
Szerkesztette: Turcsányi Emil, Budapest, 1973.
Tankönyvkiadó
5. Balázs István: Tovább kell lépnünk! - Zenekulturánkról,
Budapest, 1982. Kossuth Könyvkiadó
6. A. Bentley: Musikalische Begabung und ihre Mesbarkeit
/A zenei tehetség és mérhetősége / Diesterweg, 1968.
/ németül /
7. Breuer János: Munkászenekultura - Zenekulturánkról,
Budapest, 1982. Kossuth Könyvkiadó
8. Czövek Erna: Emberközpontu zenetanítás
Budapest, 1975. Zeneműkiadó
9. Ének-zenei iskolába jártak ... Szerkesztette: Bácskai-
Manchin - Sági - Vitányi, Budapest, 1972. Zeneműkiadó

10. Fejlődés és neveléslélektan
Szerkesztette: Dr. Radnai Béla, Budapest, 1965.
Tankönyvkiadó
11. Forrai Katalin: Ének - zene - Esztétikai nevelés
az óvodában, 1969. Budapest, Tankönyvkiadó
12. Itelszon: Matematikai és kibernetikai módszerek a
pedagógiában, Budapest, 1967. Tankönyvkiadó
13. Kálmán György: A zenei tehetség és tehetségvizsgálat
Rózsavölgyi és Társa Kiadása, 1942.
14. Dr. Kelemen László: A pedagógiai pszichológia alap-
kérdései, Budapest, 1973. Tankönyvkiadó
15. Kodály Zoltán: Visszatekintés I. II. kötet
Budapest, 1974. Zeneműkiadó
16. Kokaş Klára: Képességfejlesztés zenei neveléssel
Budapest, 1972. Zeneműkiadó
17. Dr. Kovács Sándor : Válogatott zenei írásai
Budapest, 1976. Zeneműkiadó
18. P. Michel: Zenei képesség zenei készség
Budapest, 1964. Zeneműkiadó
19. P. Michel: A zenei nevelés lélektani alapjai
Budapest, 1974. Zeneműkiadó
20. Molnár Antal: A gyermek és a zene
Somló Béla Könyvkiadó, Budapest, 1933.

21. Dr. Nagy József: A kompenzáló beiskolázási modell
Budapest, 1974. Akadémia Kiadó
22. Dr. Nagy József: Iskolaelőkészítés és beiskolázás
Budapest, 1974. Akadémia Kiadó
23. Dr. Nagy József: Preventív fejlettségvizsgáló rendszer 5-6 éves gyermekek iskolakészültségének mérésére
MTA Pedagógiai Kutató Csoport, 1976.
24. Dr. Nagy József: 5-6 éves gyermekeink iskolakészültsége, Budapest, 1980. Akadémia Kiadó
25. Petrovics Emil: Nem csak a zeneművészek belügye! - Zenekulturánkról, Szerkesztette: Balázs István,
Budapest, 1982. Kossuth Könyvkiadó
26. Révész Géza: A speciális tehetség - Művészetpszichológia - Budapest, 1973. Gondolat Kiadó
27. Révész Géza: Prüfung der Musikalität /A muzikalitás vizsgálata / Lipcse, 1920 /németül/
28. Révész Géza: Einführung in die Musikpsychologie / Bevezetés a zeneléléktanba / Bern, 1946. /németül/
29. Sz.L. Rubinstein: Az általános pszichológia alapjai I.II. kötet, Budapest, 1974. Akadémia Kiadó

30. Szabó Helga: Torzulások a kodályi zenei nevelés általános iskolai alkalmazásában - Zenekulturánkról, Budapest, 1982. Kossuth Könyvkiadó
31. Szögi Endre: A zenei képesség és tehetség elemzése Szeged, 1940.
32. B.M.Tyeplov: A zenei képességek pszichológiája Budapest, 1960. Tankönyvkiadó
33. Varró Margit: Zongoratanítás és zenei nevelés Budapest, 1921.
34. Varró Margit: A zenei tehetség - Tehetségproblémák Budapest, 1930.
35. Vita a zenepedagógiáról; Szerkesztette: Kroó - Feuer, Budapest, 1972. Zeneműkiadó

Folyóiratok:

1. Forrai Katalin: Vita iskolai énektanításunk jelenéről és jövőjéről, Muzsika, 1980. 5. szám
2. Forrai Katalin: Az esztétikai nevelés zenei vonatkozásai az óvodában Óvodai nevelés, 1964. 5. szám
3. Leusina: A gyermek egyénisége és a közösség az óvodai nevelésben Óvodai nevelés, 1960. 7-8. szám
4. Lyszek: Az amuzikalitás és a zenei tehetség kérdései, Parlando, 1967. 6. szám

- 5.Madarász Mártonné: A zenei nevelés hatása a gyermek erkölcsének alakulására, Óvodai nevelés, 1961. 10. szám
- 6.Kokas Klára: Személyiségformálás zenei neveléssel Óvodai nevelés, 1974. 12. szám.
- 7.Kovács Barna: Ritmusérzék és hallásfejlesztés az óvodai életben és a foglalkozásokon Óvodai nevelés, 1972. 6-7. szám
- 8.Dr. Szende Ottó: Gondolatok zenei tesztekéről Parlando, 1972. 11. szám
- 9.Szőnyi Erzsébet: Reflektorfényben a zeneoktatás Magyar Nemzet, 1979. november 11.
- 10.Uszova: Oktatás az óvodában Óvodai nevelés, 1960. 9. szám
- 11.Dr. Veczkó József:A zenepedagógiai és pszichológiai vizsgálatok / mérések / szerepe az iskolában, Parlando, 1971. 7-8. szám
- 12.M. Vidor: Bevezetés a Zenepszichológiába - Énekszó folyóirat, Budapest, 1936. 3-4. szám
- 13.Vitányi Iván: Zene és közművelődés, Muzsika, 1972. 7. szám